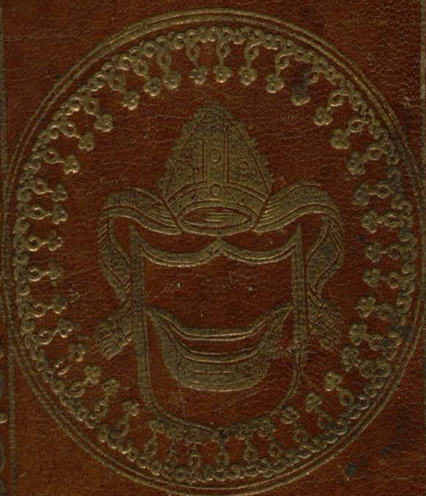
PACIS QVERI·MONIA

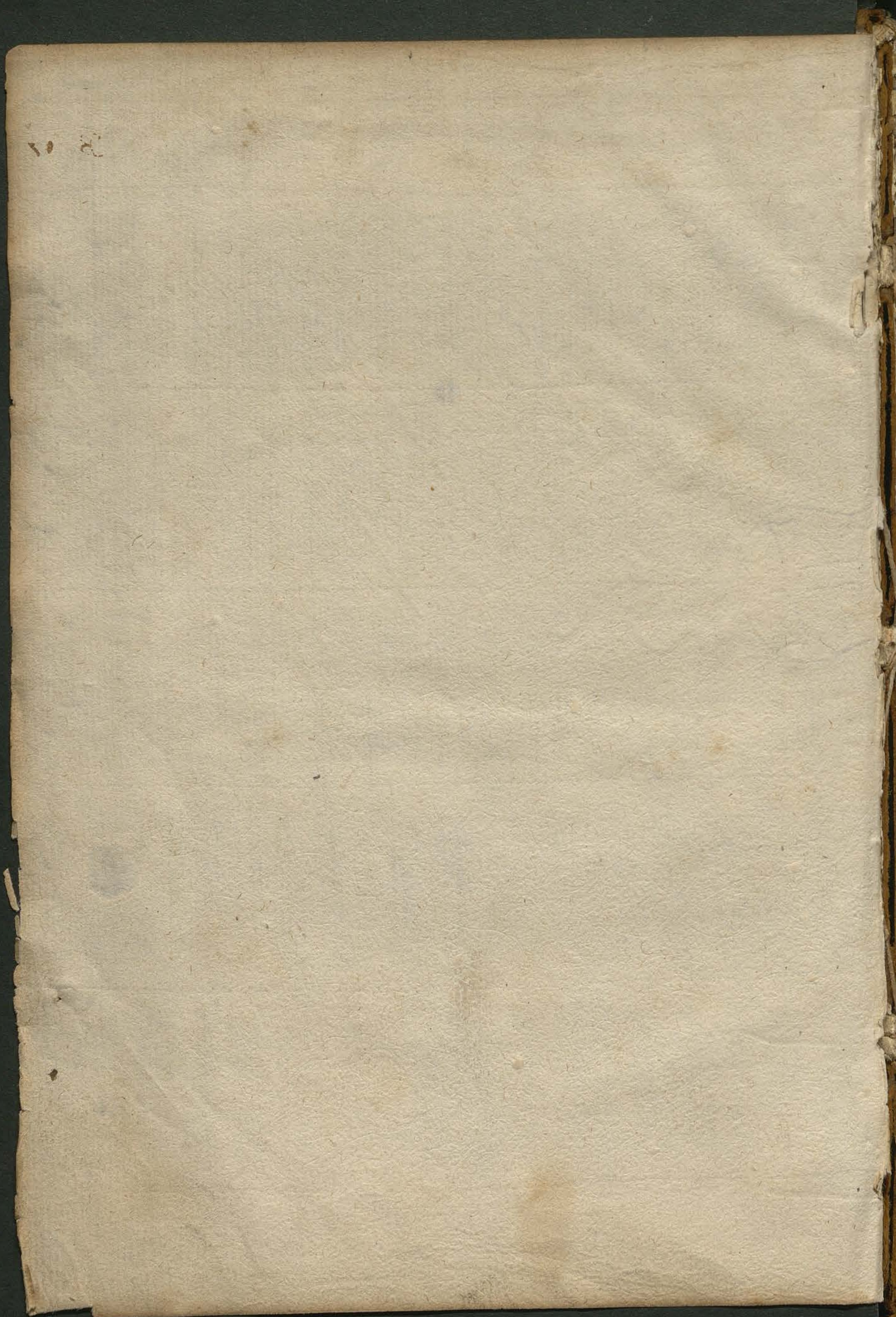

DES·ERAS·ROTE

Solida pax haud constat affinitatibus C iiij
quorum impia felicitas a publica pendat
infelicitate E iij

ERASMI

ROTERODAMI μωρίας ἐγκώ
μιον, id est Stultitiæ laus, Libel/
lus uere aureus, nec minus
eruditus, & salutaris, q̃ fe
stiuus, nuper ex ipsius
autoris archetypis
diligentissime
restitutus.

EPISTOLA APOLOGETI/
ca Erasmi Roterodami Ad Mar/
tinum Dorpiũ Theologum.

ἄνθρωπος ἐστὶ πνεῦμα ϗ σκιὰ μόνον

ERASMVS ROTERODAMVS THOMAE MORO SVO S. D.

SVperioribus diebus cum me ex Italia in Angliam reciperem, ne totum hoc tempus, quo equo fuit insidendum, ἀμούσοις & illiteratis fabulis tereretur, malui mecum aliquoties uel de communibus studijs nostris aliquid agitare, uel amicorũ (quos hic ut doctissimos, ita & suauissimos reliqueram) recordatione frui. Inter hos tu mi More uel in primis occurebas. Cuius equidem absentis absens memoria, non aliter frui solebam, quam præsentis præsens consuetudine consueueram, qua dispeream, si quid unquam in uita contigit mellitius. Ego quoniam omnino aliquid agendum duxi, & id tempus ad seriam commentationem parum uidebatur accommodatum, uisum est Moriæ encomion ludere. Quæ Pallas istuc tibi misit in mentem, inquies? Primum admonuit me Mori cognomen tibi gentile quod tam ad Moriæ uocabulum accedit, quam es ipse a re alienus. Es autem uel omniũ suffragijs alienissimus. Deinde suspicabar, hunc ingenij nostri lusum, tibi præcipue probatum iri, propterea quod soleas huius generis iocis, hoc est, nec indoctis, ni fallor, nec usquequaque insulsis, impendio delectari, & omnino in cõmuni mortalium uita, Democritum quendam agere. Quanquam tu quidem, ut pro singulari quadam ingenij tui perspicacitate, longe lateque a uulgo dissentire soles, ita pro incredibili morum suauitate, facilitateque, cum omnibus, omnium horarum hominem agere, & potes, & gaudes.

Hanc igitur declamatiunculā, nō solū lubens accipies, ceu μνημόσυνον tui sodalis, uerūetiam tuendā suscipies, utpote tibi dicatam, iamq; tuā, non meā. Etenim non deerunt fortasse, uitilitigatores, qui calumnientur, partim leuiores esse nugas, quam ut Theologū deceāt, partim mordaciores, quā ut Christianæ conueniāt modestiæ, nosq; clamitabunt, ueterem comœdiam, aut Lucianū quempiā referre, atq; oīa mordicus arripere. Verum quos argumēti leuitas, & ludicrū offendit, cogitent uelim, non meum hoc exemplum esse, sed idem iam olim a magnis authoribus factitatū. Cum ante tot secula βατραχομυομαχίαν luserit Homerus. Maro culicem, & Moretum, Nucem Ouidius. Cum Busyridem laudarit Polycrates, & huius castigator Isocrates, Iniustitiam Glauco, Thersiten, & quartanam febrim Fauorinus, Caluitium Synesius, Muscam & Parasiticam Lucianus. Cum Seneca Claudij luserit ἀποθέωσιν. Plutarchus Grylli, cum Vlysse dialogum, Lucianus & Apuleius asinum, & nescio quis Grunnij Corocottæ porcelli testamentū cuius & diuus meminit Hieronymus. Proinde si uidebitur, fingant isti me latrunculis interim animi causa lusisse, aut si malint, equitasse in arundine lōga. Nam quæ tandem est iniquitas, cū omni uitæ instituto, suos lusus concedamus, studijs nullum omnino lusum permittere maxime si nugæ seria ducant, atq; ita tractentur ludicra ut ex his aliquanto plus frugis referat lector, non omnino naris obesæ, quam ex quorundam tetricis ac splendidis argumentis? Veluti cum alius diu consarcinata oratione, rhetoricen, aut philosophiam laudat, Alius principis alicuius laudes describit, alius ad bellum aduersus Turcas mouendum adhortatur. Alius futura

Pignus aut simile quid relictum apud amicū, quod illū nostri cōmonefaciat.

.i. Bellū ranarū, & muriū. βάτραχος em rana dicit μῦς mus, & μάχη pugna

.i. Iocose descripserit.

prædicit, alius nouas de lana caprina cōminiſcitur quæſtiunculas. Vt enim nihil nugatius, quam ſeria nugatorie tractare, ita nihil feſtiuius, quam ita tractare nugas, ut nihil minus quā nugatus fuiſſe uidearis. De me quidem aliorum erit iudicium. Tametſi, niſi plane me fallit φιλαυτία, ſtultitiam laudauimus, ſed nō omnino ſtulte.

.i. Amor ſui. φίλος amicꝰ & αὐτός ipſe

Iam uero ut de mordacitatis cauillatione reſpondeam, ſemper hęc ingenijs libertas permiſſa fuit, ut in communem hominum uitam, ſalibus luderent impune, modo ne licentia exiret in rabiem. Quo magis admiror his temporibus aurium delitias, quæ nihil iam fere niſi ſolennes titulos ferre poſſunt. Porro nonnullos adeo præpoſtere religioſos uideas, ut uel grauiſſima in Chriſtum conuitia, ferant citius, quā pontificem, aut principem, leuiſſimo ioco aſpergi, præſertim ſiquid πρὸς τὰ ἄλφιτα, attinet. At enim qui uitas hominum ita taxat, ut neminem omnino perſtringat nominatim, quæſo utrum is mordere uidetur, an docere potius, ac monere? Alioqui quot obſecro nominibus ipſe me taxo? Præterea q̄ nullum hominum genus prætermittit, is nulli homini, uitijs omnibus iratus uidetur. Ergo ſiquis extiterit, qui ſeſe læſum clamabit, is aut conſcientiam prodet ſuam, aut certe metum. Luſit hoc in genere multo liberius ac mordacius diuus Hieronymus, ne nominibus quidem aliquoties parcens. Nos prætereꝙ̄ quod a nominbus in totum abſtinemus, ita præterea ſtilum temperauimus, ut cordatus lector facile ſit intellecturus, nos uoluptatem, magis quā morſum quęſiſſe. Neqꝫ enim ad Iuuenalis exemplum occultam illam ſcelerum ſentinam uſquā mouimus, & ridenda magis quā fœda recenſere ſtuduimus, Tum ſi quis eſt, quem nec iſta placare poſſunt, is

Eſt āt locꝰ ex Ariſtophane τὶ δέ μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ' ἄλφιτα. i. Quid aūt mihi ꝓderunt numeri ad farinas?

ſaltem illud meminerit, pulchrum eſſe a ſtultitia uitupe-
rari, quam cũ loquentem fecerimus, decoro perſonę ſer
uiendũ fuit. Sed quid ego hæc tibi, patrono tam ſingula
ri, ut cauſas etiam nõ optimas, optime tamen tueri
poſſis? Vale diſertiſſime More, & Moriam
tuam grauiter defende. Ex Rure.
Quinto Idus Iunias.

ENCOMIVM MORIAE ERASMI ROTERODAMI.

STVLTITIA loquitur.

Tcunq; de me uulgo mortales loquun-
tur (neq; enim ſum neſcia, quam male au
diat ſtultitia etiam apud ſtultiſſimos) ta-
men hanc eſſe, hanc inquam eſſe unam,
quæ meo numine deos, atq; homines ex
hilaro, uel illud abunde magnum eſt argumentũ, q̃d ſi-
mul atq; in hunc cœtũ frequentiſſimũ dictura prodij, ſic
repente oĩm uultus noua quadã, atq; inſolita hilaritate
enituerunt, ſic ſubito frontem exporrexiſtis, ſic læto q̃-
dam & amabili applauſiſtis riſu, ut mihi profecto quot-
quot undiq; præſentes intueor, pariter deorum Home
ricorum nectare, non ſine Nepenthe temulenti eſſe ui-
deamini, cũ antehac triſtes ac ſoliciti ſederitis, perinde
quaſi nuper e Trophonij ſpecu reuerſi. Cæterũ quem-
admodũ fieri cõſueuit, ut cum primum Sol, formoſum

Riſus ſtultorum

illud & aureum os terris ostenderit, aut ubi post aspe-
ram hyemem, nouũ uer, blandis aspirarit fauonijs, pro-
tinus noua rebus omnibus facies, nouus color, ac plane
iuuenta quædam redeat, ita uobis me conspecta mox a
liūs accessit uultus. Itaq; quod magni alioqui Rhetores
uix longa diuq; meditata oratiōe possunt efficere, nem
pe ut molestas animi curas discutiāt, id ego solo statim
aspectu præstiti. Quamobrem autem hoc insolito cul-
tu prodierim hodie, iam audietis, si modo non grauabi-
mini dicenti præbere aures, non eas sane, quas sacris cō
cionatorib9, sed quas fori circulatoribus, scurris ac Mo
rionibus consueuistis arrigere, Quasque olim Midas il
le noster exhibuit Pani. Lubitum est enim paulisper a-
pud uos, Sophistam agere, non quidem huius generis,
quod hodie nugas quasdam anxias inculcat pueris, ac
plusquam muliebrem rixandi pertinaciā tradit. Sed ue
teres illos imitabor, qui quo infamem Sophorũ appel-
lationem uitarent, sophistæ uocari maluerunt. Horum
studium erat, deorum ac fortium uirorum laudes enco
mijs celebrare. Encomium igitur audietis, nō Herculis
neq; Solonis, Sed meum ipsius, hoc est Stultitiæ. Iam ue
ro non huius facio sapientes istos, qui stultissimũ & in-
solentissimũ esse prædicant, si quis ipse se laudibus ferat.
Sit sane quam uolent stultum, modo decorum esse fate
antur. Quid enim magis quadrat, quam ut ipsa Moria,
suarum laudũ sit buccinatrix, & αὐτὴ ἑαυτὴν αὐλῇ. Quis
enim me melius exprimat quam ipsa me? Nisi si cui for
te notior sim, quam egomet sum mihi. Quanquam ego
hoc alioqui, non paulo etiam modestius arbitror, q̃ id
quod optimatum, ac sapientum uulgus factitat, qui per
uerso quodam pudore, uel Rhetorem quempiā palpo-

i. Ipsa sui tibi
cina sit.

nem,uel poetam uaniloquum subornare solent, eumq́ mercede conductũ, a quo suas laudes audiant, hoc est mera mendacia,& tamen uerecundus interim ille, Pauonis in morem pennas tollit,cristas erigit, cum impudens assentator nihili hoiem,dijs æquiparat,cum absolutum omniũ uirtutũ exemplar proponit,a quo sciat ille se plusquã δὶς διὰ πασῶν abesse. Cum corniculã alienis conuestit plumis.Cum τὸν αἰθίοπα λευκαίνει, Denique cũ ἐκ μυίας τὸν ἐλέφαντα ποιεῖ. Postremo sequor tritum illud uulgi prouerbiũ, quo dicitur is recte laudare sese,cui nemo alius contigit laudator. Quanq̃ hic interim demiror mortaliũ,ingratitudinem dicã,an segniciẽ quorum cum omnes me studiose colant,meamq́ libenter sentiant beneficentiam, nemo tamen tot iam seculis extitit,qui grata oratione,Stultitię laudes celebrarit,cũ non defuerint,qui Busyrides,Phalarides,febres quartanas,muscas,caluitia,atq́ id genus pestes,accuratis magnaq́,& olei & somni iactura elucubratis laudibus uexerint.A me extemporariam quidem illam, & illaboratam,sed tanto ueriorem, audietis orationem. Id quod nolim existimetis ad ingenij ostentationem esse confictum,quemadmodum uulgus oratorũ facit.Nam ij, sicuti nostis,cum orationem totis triginta annis elaboratam,nõnunq̃ & alienã proferunt,tamen triduo sibi quasi per lusum scriptam,aut etiam dictatã esse deierant.Mihi porro semper gratissimũ fuit, ὅττι κεν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι dicere. At ne quis iam a nobis expectet,ut iuxta uulgariũ istorũ Rhetorum cõsuetudinem, meipsam finitione explicem, porro ut diuidã,multo minus. Nã utrũq́ ominis est inauspicati,uel fine circũscribere eã,cuius numen tam late pateat, uel secare,in cuius cultum, omne

.i.bis per oĩa

.i. Aethiopẽ dealbat,

.i.Ex musca elephantum facit.

.i. qcquid in linguam uenerit.

rerum genus ita consentiat, Tametsi quorsum tandem
attinet mei uelut umbrã atq; imaginem finitione repræ
sentare, cum ipsam me coram præsentes præsentem o-
culis intueamini? Sum etenim uti uidetis, uera illa largi-
i. bonorum. trix ἐάων, Quam Latini Stultitiã, Græci μωρίαν appel-
lant. Quanq̃ quid uel hoc opus erat dicere, quasi non i-
pso ex uultu fronteq;(quod aiunt) satis quę sim præ me
feram, aut quasi siquis me Mineruam, aut sophiam esse
contendat, non statim solo possit obtutu coargui, etiam
si nulla accedat oratio minime mendax, animi speculũ.
Nullus apud me fucis locus, nec aliud fronte simulo, a-
liud in pectore premo. Sumque mei undique simillima
adeo ut nec ij me dissimulare possint, qui maxime Sapi-
i. Et in purpura simiæ, & leonina pelle asini, nã simiæ uulgo habẽtur in delitijs entiæ personam, ac titulum sibi uendicãt, καὶ ἐν τῇ πορ-
φύρᾳ πίθηκοι, καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι obambulant. Quã-
uis autem sedulo fingant, tamen alicunde prominentes
auriculæ Midam produ͂t. Ingratum me Hercule & hoc
hominum genus, qui cum maxime sint nostræ factio-
nis, tamen apud uulgum cognominis nostri sic pudet,
ut id passim alijs magni probri uice obijciant. Proinde
i. Stultissimi. cum sint μωρότατοι, re, cæterum sophi ac Thaletes ui-
stulte sapiẽtes deri uelint, nonne iure optimo μωροσόφους illos appella
bimus? Visum est enim hac quoque parte nostri tem-
poris Rhetores imitari, qui plane deos sese credunt, si
hirundinum ritu bilingues appareant, ac præclarum fa-
cinus esse ducunt, latinis orationibus subinde græcu-
las aliquot uoculas, uelut emplemata intertexere, etiam
si nunc non erat his locus. Porro si desunt exotica, e pu
tribus chartis, quatuor aut quinque prisca uerba eruũt,
quibus tenebras offundant lectori, uidelicet, ut qui in-
telligunt, magis ac magis sibi placeant. Qui non intelli

gunt,hoc ipſo magis admirentur, quo minus intelligũt
Quandoquidem eſt ſane & hoc noſtratium uolupta-
tum genus nõ inelegans,quam maxime peregrina, ma
xime ſuſpicere. Quod ſi qui paulo ſunt ambitioſiores,
arrideant tamen & applaudãt,atque aſini exemplo, τὰ ὦτα κινῶσι, quo cæteris probe intelligere uideantur,
καὶ ταῦτα δὴ μοῦ ταῦτα. Nunc ad inſtitutũ recurro. No-
men igitur habetis uiri. Quid addam epitheti? Quid ni
ſi ſtultiſſimi? Nam quo alio honeſtiore cognomine My
ſtas ſuos compellet dea Stultitia? Sed quoniã non per-
inde multis notum eſt,quo genere prognata ſim,id iam
muſis bene iuuãtibus exponere conabor. Mihi uero ne
q; Chaos,neque Orcus,neque Saturnus,neq; Iapetus,
aut alius id genus obſoletorum, ac putrium deorũ quiſ
piam pater fuit. Sed πλοῦτος ipſe unus uel inuitis He-
ſiodo & Homero,atque ipſo adeo Ioue πατὴρ ἀνδρῶντε
θεῶντε. Cuius unius nutu, ut olim,ita nunc quoq; ſacra
prophanaq; omnia,ſurſum ac deorſum miſcent̃. Cuius
arbitrio bella,paces,imperia, conſilia, iudicia, comitia,
connubia, pacta,fœdera, leges,artes,ludicra,ſeria (iam
ſpiritus me deficit) Breuiter,publica priuataque omnia
mortalium negotia adminiſtrantur. Citra cuius opem
totus ille poeticorum numinũ populus, dicam audaci-
us,ipſi quoque dij ſelecti, aut omnino nõ eſſent,aut cer
te οἰκόσιτοι, ſane q̃ frigide uictitarent. Quem quiſquis
iratum habuerit, huic ne Pallas quidem ſatis auxilij tu-
lerit. Contra quiſquis propicium, is uel ſummo Ioui,
cum ſuo fulmine mandare laqueum poſſit, τοῦτου πατρὸς
εὔχομαι εἶναι. Atq; hic quidem me progenuit non e ce-
rebro ſuo, quemadmodum tetricam illam, ac toruam
Palladem Iupiter. Verum ex Neotete,Nympha multo

.i. Aures moueant.
Et hæc qdem hæc.
.i. Diuitiæ.
.i. pater hominumque deumq;.
qui domi capiunt cibum
.i. huiꝰ patris glorior eſſe.
i. Ex iuuẽtute

omnium uenustissima, pariter ac festiuissima. Neq; rursum id, tristi illi alligatus coniugio, quomodo faber ille claudus natus est, uerum q̃d non paulo suauius ἐν φιλότητι μιχθεὶς. Quemadmodũ noster ait Homerus. Genuit autem (ne quid erretis) nõ Aristophanicus ille Plutus, iam capularis, iam oculis captus, sed quondam integer adhuc calidusq; iuuenta, neq; iuuenta solũ, uerum multo magis nectare, quod tum forte in deorum conuiuio largius ac meracius hauserat. Quod si locum quoq; natalem requiritis (Quãdoquidem id hodie uel in primis ad nobilitatem interesse putant, quo loco primos edideris uagitus) ego nec in erratica Delo, nec in undoso mari, nec ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι sum ędita, sed in ipsis insulis fortunatis, ubi ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα omnia proueniunt. In quibus neq; labor, neq; senium, neq; morbus est ullus, nec usq̃ in agris Asphodelus, Malua, squilla, lupinumue, aut faba, aut aliud hoc genus nugarũ conspicitur. Sed passim oculis, simul atq; naribus adblandiuntur Moly, Panace, Nepenthes, Amaracus, Ambrosia, Lotus, Rosa, Viola, Hyacinthus, Adonidis hortuli. Atq; in his quidem nata delitijs, nequaq̃ a fletu sum auspicata uitã, sed protinus blande arrisi matri. Iam uero non inuideo, τῷ ὑπάτῳ κρονίωνι capram altricem, cum me duæ lepidissimæ Nymphæ suis aluerint mãmis. Methe Baccho progenita, & Apædia Panos filia. Quas hic q̃q; in cæterarum comitũ, ac pedisequarũ mearum consortio, uidetis. Quarũ me hercle nomina, si uoletis cognoscere, ex me quidem nõ nisi græce audietis. Hæc nimirum quã sublatis superciljs conspicamini, φιλαυτία est. Huic, quã uelut arridentibus oculis, ac plaudentem manibus uidetis, κολακία nomen. Hæc semisomnis, ac

.i. in amore mixtus.

.i. in specub9 cauis.

.i. Inseminata & inarata. hoc est citra sationẽ, & citra arationẽ.

.i. Summo Ioui, quem Saturnium, hoc est Saturni filiũ uocant.

.i. amor sui.

.i. adulatio.

dormitanti similis, λήθη uocatur. Hæc cubito utroque innitens, cõsertisq́ manibus μισοπονία dicitur. Hæc roseo reuincta serto, & undiq́ delibuta unguentis ἡδονὴ. Hęc lubricis & huc atq́ illuc errãtibus luminibus, ἄνοια dicitur. Hęc nitida cute, probeq́ saginato corpore τρυφὴ nomen habet. Videtis & deos duos, puellis admixtos, quorũ alterum κῶμον uocant, alterũ νήγρετον ὕπνον. Huius inq́ famulitij fidelibus auxilijs, genus omne rerum meæ subijcio ditioni, ipsis etiã imperans imperatoribus Genus, educationem, & comites, audistis. Nunc ne cui sine causa uidear mihi, deæ nomen usurpare, quãtis cõmoditatibus deos simul, & hoies adficiam, quanq́ late meũ pateat numen, arrectis auribus accipite. Etenim si non inscite scripsit quidã, hoc demũ esse deum, iuuare mortales. & si merito in deorũ senatum asciti sunt, qui uinum, aut frumentũ, aut unam aliquã huiusmodi commoditatem mortalibus ostenderunt, cur non ego iure, deorum oim ἄλφα dicar, habearq́, quæ una, omnibus largior oia? Principio quid esse potest uita ipsa, uel dulcius, uel pretiosius? At huius exordiũ cui tandem acceptum ferri cõuenit, nisi mihi? Neq́ enim aut ὀβριμοπάτρης hasta Palladis, aut νεφεληγερέτου Iouis ægis, hominũ genus, uel progignit, uel propagat. Verum ipse deum pater atque hominũ rex, qui totum nutu tremefactat olympum, fulmen illud trisulcum ponat, oportet, & uultum illum Titanicũ, quo (cum lubet) deos omneis territat, planeque histrionum more, aliena sumenda misero persona, siquando uelit id facere, quod nunquam non facit, hoc est παιδοποιεῖν. Iam uero Stoici se dijs proximos autumant. At date mihi terq́ quaterq́, aut si libet sexcenties Stoicum, tamen huic quoq́, si nõ barba insi-

.i. obliuio.
.i. odium laborum.
.i. uoluptas.
.i. amentia.
.i. delitia.
.i. Deum temulentiæ.
.i. altissimum somnum.
.i. prima.
Forti patrẽ prognatæ.
.i. Nubium cõgregatoris
Hoc est liberis creãdis operam dare.

gne sapientiæ, etiam si cum hircis cõmune, certe super-
cilium erit ponendum, explicanda frons, abijcienda do
gmata illa adamãtina, ineptiendum ac delirandum ali-
quantisper. In summa me, me inquam sapiens ille accer
sat oportet, si modo pater esse uelit. Et cur non apertius
meo more uobiscum fabuler? Quæso num caput, num
facies, num pectus, num manus, num auris, quæ par-
tes honestæ putantur, progenerant deos aut homines?
Non opinor, immo ea pars adeo stulta, adeoque ridi-
cula, ut nec nominari citra risum possit, humani gene-
ris est propagatrix. Is est sacer ille fons, unde uitam hau
riunt omnia uerius, quam ille Pythagoricus quaternio.
Age uero qui uir obsecro matrimonij capistro, uelit p̃-
bere os, si quemadmodum isti sapientes facere consue-
uerunt, prius eius uitæ incõmoda secum perpenderit,
aut quæ tandem mulier uirum admissura sit, si partus
periculosos labores, si educationis molestiam, uel no-
rit, uel cogitarit? Porro si coniugijs debetis uitam, con-
iugium autem debetis ἀνοίας pedisequæ, mihi nimirum
quid debeatis, intelligitis. Tum quæ semel hæc exper-
ta denuo repetere uelit, nisi λήθης præsens numen ad-
fuerit? Neque uero id Venus ipsa uel reclamante Lu-
cretio unquam inficias iuerit, sine nostri numinis acce-
ssione, suam uim mancam atq; irritam esse. Itaq; ex no-
stro illo temulento ridiculoq; lusu, proueniunt, & super
ciliosi philosophi, in quorum locum nunc successere,
quos uulgus Monachos appellat, & purpurei reges &
pij sacerdotes. Postremo totus etiam ille deorũ poetico
rum cœtus, adeo frequens, ut turbam uix iam ipse capi
at olympus, tametsi spaciosissimus. At sane parum mihi
uitę seminariũ, ac fontem deberi, nisi quicquid in omni

Matrimoniũ a stultitia.

.i. incogitãtię

.i. obliuionis

uita cõmodi est, id quoq; totum ostendero mei mune-
ris esse. Quid autem uita hæc, num oĩno uita uidet᷑ ap-
pellanda, si uoluptatem detraxeris? Applausistis. Equi-
dem sciebam neminem uestrum ita sapere, uel desipere
magis, ĩmo sapere potius, ut in hac esset sententia. Quã-
quam ne Stoici quidem isti uoluptatem aspernantur,
tametsi sedulo dissimulant, milleque conuitijs eam apud
uulgus dilacerant. Nimirum ut deterritis alijs ipsi pro-
lixius fruantur. Sed dicant mihi per Iouem, Quæ tan-
dem uitæ pars est, non tristis, non infestiua, non inuenu
sta, non insipida, nõ molesta, nisi uoluptatem, id est stul
titiæ cõdimentum adiunxeris? Cuius rei cum satis ido-
neus testis esse possit, ille nunquã satis laudatus Sopho-
cles, cuius extat pulcherrimũ illud de nobis Elogium,
ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος, tamen age, rem .i. In nihil sa-
omnem sigillatim aperiamus. Principio quis nescit pri- piendo, uita
mam hominis ætatem multo lætissimam, multoq; omni iucũdissima.
bus gratissimam esse? Quid est enim illud in infantibus
quod sic exosculamur, sic amplectimur, sic fouemus, ut
hostis etiam huic ætati ferat opem, nisi stultitiæ lenoci-
nium, quod data opera prudens natura, recens natis ad
iunxit, ut aliquo uoluptatis uelut authoramento & edu
cantium labores delinire queant, & tuentium fauores
eblandiantur? Deinde quæ succedit huic adolescentia,
quam est apud omnes gratiosa, quam candide fauent o
mnes, quã studiose prouehunt, quã officiose porrigunt
auxiliares manus? At unde quæso ista iuuentæ gratia?
unde nisi ex me? Cuius beneficio quam minimum sa-
pit, atq; ob id quã minime ringitur. Mentior, nisi mox
ubi grandiores facti per rerum usum, ac disciplinas ui-
rile quiddam sapere cœperint, continuo deflorescit for

mæ nitor, languescit alacritas, frigescit lepos, labascit uigor. Quoque longius a me subducitur, hoc minus minusque uiuit, donec succedat τὸ χαλεπὸν γῆρας id est, molesta senectus, non iam alijs modo, uerumetiam sibimet inuisa. Quæ quidem prorsum nulli mortalium foret tolerabilis, nisi rursum tantorum miserta laborum, dextra adessem, & quemadmodum dij poetarum solent pereuntibus aliqua Metamorphosi succurrere, itidem ego quoq; iam capulo proximos denuo quoad licet, ad pueritiam reuocarem. Vnde non abs re uulgus eos παλίμπαιδας appellare consueuit. Porro si quis transformandi rationem requirat, ne id quidem cælarim. Ad lethes nostræ fontem (nam in insulis fortunatis oritur, siquidem apud inferos tenuis modo riuulus labitur) eos produco, ut simul atque illic longa potarint obliuia, paulatim dilutis animi curis repubescant. At isti iam delirant, inquiũt, iam desipiunt. Esto sane. Sed istuc ipsum est repuerascere. An uero aliud est puerum esse quam delirare, quã desipere? An non hoc uel maxime in ea delectat ætate, quod nihil sapit? Quis enim non ceu portentum oderit, atq; execretur, puerũ uirili sapientia? Astipulatʳ & uulgo iactatum prouerbiũ, Odi puerulum præcoci sapientia? Quis aũt sustineret habere commercium aut cõsuetudinem cum eo sene, qui ad tantam rerum experientiam, parem animi uigorem, iudicijq; acrimoniã adiũxisset? Itaq; delirat senex meo munere. Sed tamen delirus iste meus interim miseris illis curis uacat quibus sapiens ille distorquetur. Interim non illepidus est compotor. Non sentit uitæ tedium, quod robustior ætas uix tolerat. Nonnunq̃ cum sene Plautino ad tres illas literas reuertitur. Infœlicissimus si sapiat. At interim

i. Iterum pueros.

meo beneficio fœlix, interim amicis gratus, ne congerro quidem infestiuus. Quandoquidem & apud Homerum e Nestoris ore fluit oratio melle dulcior, cū Achillis sit amarulenta, & apud eundem senes in mœnibus cōsidentes, τὴν λειριόεσσαν uocem edunt. Quo quidem calculo ipsam etiam superant pueritiā, suauem quidem illam, sed infantem, ac pręcipuo uitæ oblectamento, puta garrulitate carentem. Addite huc quod pueris quoque gaudeant impensius senes, ac pueri uicissim senibus delectantur, ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. Quid enim inter illos non conuenit, nisi quod hic rugosior & plures numerat natales? Alioqui capillorum albor, os edentulum, corporis modus minor, lactis appetentia, balbuties, garrulitas, ineptia, obliuio, incogitantia, breuiter omnia cætera congruunt, Quoque magis accedunt ad senectam, hoc propius ad pueritiæ similitudinem redeunt, donec puerorum ritu, citra uitæ tedium, citra mortis sensum, emigrant e uita. Eat nunc qui uolet, & hoc meum beneficium cum reliquorum deorum metamorphosi comparet. Qui quid irati faciant, non libet cōmemorare, sed quibus quam maxime propitij sunt, eos solent in arborem, in auem, in cicadā, aut etiā in serpentem transformare. Quasi uero nō istuc ipsum sit perire, aliud fieri. Ego uero hominem eundem optimæ ac fœlicissimæ uitæ parti restituo. Quod si mortales prorsus ab omni sapientiæ cōmercio temperarent, ac perpetuo mecum ætatem agerent, ne esset quidem ullum senium, uerū perpetua iuuenta fruerentur fœlices. An nō uidetis tetricos istos, & uel philosophiæ studijs, uel serijs, & arduis addictos negotijs, plerumque priusquam plane iuuenes sint, iam consenuisse, uidelicet curis, & assidua

.i. floridam.

.i. Vt semper simile ducit deus ad simile.

emigrant e uita

acrícꝗ cogitationū agitatiōe, ſenſim ſpiritus & ſuccum illum uitalem exhauriente? Cum contra Moriones mei pinguiculi ſint, & nitidi, & bene curata cute, plane χοῖροι (quod aiunt) ἀκαρνάνιοι. Nunquam profecto ſenectutis incōmodum ullum ſenſuri, niſi nonnihil (ut fit) ſapientū contagio inficerentur. Adeo nihil patitur hominū uita omni ex parte beatum eſſe. Accedit ad hæc uulgati prouerbij non leue teſtimonium, quo dictitant, Stultitiam unam eſſe rem, quæ & iuuentam alioqui fugaciſſimā remoretur, & improbā ſenectam procul arceat. Vt nō temere de Brabantis populari ſermone iactatum ſit Cum cæteris hominibus ætas prudentiā adferre ſoleat, hos quo propius ad ſenectam accedunt, hoc magis atꝗ magis ſtulteſcere. Atqui hac gente non eſt alia, uel ad communem uitæ conſuetudinem feſtiuior, uel quæ minus ſentiat ſenectutis triſtitiam. His quidem ut loco, ita & uitæ inſtituto confines ſunt Hollandi mei. Cur enim non meos appellem, uſqueadeo ſtudioſos mei cultores ut inde uulgo cognomen emeruerint? Cuius illos adeo non pudet, ut hinc uel præcipue ſeſe iactitent. Eant nūc ſtultiſſimi mortales, & Medeas, Circes, Veneres, Auroras, & fontem, neſcio quem requirant, quo ſibi iuuentam reſtituant. Cum id ſola præſtare, & poſſim & ſoleam. Apud me ſuccus eſt ille mirificus, quo Memnonis filia Titoni aui ſui iuuentā prorogauit. Ego ſum Venus illa, cuius fauore Phaon ille repubuit, ita ut a Saphone tantopere deamaretur. Meæ ſunt herbæ, ſi quæ ſunt, mea precamina, meus ille fons, qui non ſolum reuocat elapſam adoleſcentiam, ſed (quod eſt optabilius) perpetuam ſeruat. Quod ſi omnes huic ſententiæ ſubſcribitis, adoleſcentia nihil eſſe melius, ſenectute nihil

i. porci Acarnanij. Quod ea regio pinguiſſimos mitteret porcellos.

Stultitia moratur ſenium

detestabilius, quantum mihi debeatis uidetis opinor quæ tantum bonum retineam, tanto excluso malo. Sed quid adhuc de mortalibus loquor? Cœlum omne lustrate, & mihi meum nomen opprobet, licebit, quicunque uolet, si quem omnino deorū reppererit nō insuauem & aspernabilem, nisi meo numine cōmendetur. Et eñ cur semper ephebus & comatus Bacchus? Nempe quia uecors ac temulentus, conuiuijs, saltationibus, choreis, lusibus, uitam omnem transigens, ne tantillum quidem habet cū Pallade cōmertij. Denique tantum abest, ut sapiens haberi postulet, ut ludibrijs ac iocis coli gaudeat. Neque prouerbio offenditur, q̄d illi fatui cognomentū attribuit. Id est huiusmodi, μωρύχου μωρότερος. Porro Morycho nomen uerterunt, quod illū pro templi foribus sedentem, musto ficisque recentibus, agricolarū lasciuia consueuerit oblinere. Tum aūt quid non scōmatum in hunc uetus iacit comœdia? O insulsum inquiunt deum, & dignū, qui ex inguine nasceretur. At quis nō malit hic fatuus & insulsus esse, semper festiuus, semp̱ pubescens, semper omnibus lusus, ac uoluptatem adferens, q̄ uel ἀγκυλομήτις ille Iupiter omnibus formidabilis, uel Pan suis tumultibus omnia senio uitians, uel fauillis oppletus Vulcanus, ac semper officinæ laboribus squallidus, aut Pallas etiam ipsa, sua Gorgone & hasta terribilis, καὶ ἀεὶ ὑποξῶσα δριμύ. Cur semper puer Cupido? Cur nisi quia nugator est, καὶ μηδὲν ὑγιὲς, neque facit neque cogitat? Cur aureæ Veneri semper uernat sua forma? Nimirū, quia mecū habet affinitatem, unde & patris mei colorē uultu refert, atque hac de causa est apud Homerū, χρυσῆ ἀφροδίτη, Deinde perpetuo ridet, siquid

Gētilium dij stulti omnes.

.i. Morycho stultior.

.i. obliqui cō silij.

.i. Semper intuens torue.

.i. nihil sanū.

modo poetis credimus, aut horum æmulis ſtatuarijs?
Quod numen unq̃ religioſius coluere Romani, quã
Floræ oĩm uoluptatũ parentis? Quanq̃ ſiquis etiam
tetricorũ deorum uitã diligentius requirat ab Home
ro, reliquiſq; poetis, reperiet ſtultitiæ plena oĩa. Quid
enim attinet reliquorũ facta cõmemorare, cum Iouis
ipſius fulminatoris amores ac luſus probe noritis? Cũ
ſeuera illa Diana oblita ſexus, nihil aliud q̃ uenetur,
Endymionem interim deperiens? Verum illi ſua faci
nora, a Momo audiant malim, a quo ſæpius quondã
audire ſolebant. Sed hunc nuper irati una cum Ate,
in terras præcipitem dederunt, quod ſapientia ſua fœ
licitati deorum importunus obſtreperet. Neq; morta
liũ ullus exulem dignat̃ hoſpitio, tantum abeſt ut illi
in principũ aulis ſit locus, in quibus tamen mea κολα
.i. adulatio. κία primas tenet, cui cum Momo nõ magis conuenit
quam cũ agno lupis. Itaq; ſublato illo iã multo licen-
.i. facile agen tes. tius ac ſuauius nugantur dij uere, ῥᾶον ἄγοντες, ut in-
quit Homerus, nullo uidelicet cenſore. Quos eñ nõ
præbet iocos ficulnus ille Priapus? Quos non ludos
exhibet furtis ac præſtigijs ſuis Mercurius? Quin &
i. Morionem Vulcanus ipſe in deorum conuiuijs γελωτοποιὸν agere
conſueuit, ac modo claudicatione, modo cauillis, mo
do ridiculis dictis exhilarare compotationem. Tum
.i. genus ridiculæ ſaltationis ac ruſticanæ. & Silenus ille ſenex amator, τὴν κόρδακα ſaltare ſoli-
tus, una cum Polyphemo, τὴν θρεττανελὸ, Nymphis τὸν
γυμνοπόδιον ſaltantibus. Satyri ſemicapri atellanas a-
θρεττανελὸ uox qua rep̃ſentat̃ ſaltatio Cyclopis Po gitant. Pan inſulſa quapiam cantiuncula riſum oĩbus
mouet, quem ita malunt, q̃ ipſas audire muſas, p̃cipue
cum iã nectare cœperint madere. Porro qd ego nunc
cõmemorẽ, quæ probe poti dij poſt conuiuiũ agitẽt?

Adeo me hercle stulta, ut ipsa nõnunq̃ a risu tempera re nequeam. At satius est in his Harpocratis meminis se, ne quis forte nos quoq; Corycęus aliquis deus au scultet, ea narrantem, quæ ne Momus quidem impu ne prolocutus est. Sed iam tempus est, ut ad Homeri cum exemplar, relictis cœlitibus uicissim in terram de migremus, quanq; ibi nihil lætum, aut fœlix, nisi meo munere, dispiciamus. In primis uidetis, quanta proui dentia, natura parens & humani generis opifex, illud cauerit, ne usquã deesset stultitiæ condimentum? Ete nim cum Stoicis definitoribus nihil aliud sit sapientia quam duci ratione, cõtra stultitia, affectuum arbitrio moueri, ne plane tristis ac tetrica esset hoĩm uita, Iupi ter, quanto plus indidit affectuum q̃ rationis? quasi se miunciã compares ad assem. Pręterea rationem in an gustum capitis angulũ relegauit, reliquum omne cor pus perturbationibus reliquit. Deinde duos quasi ty rannos uiolentissimos uni opposuit, irã, quæ p̃cordio rum arcem obtinet, atq; adeo ipsum uitę fontẽ cor, & concupiscentiã, quæ ad imã usq; pubem, latissime im periũ occupat. Aduersus has geminas copias quantũ ualeat ratio, cõmunis hominũ uita satis declarat, cum illa, quod unũ licet, uel usq; ad rauim reclamat, & ho nesti dictat formulas, uerum hi laqueum regi suo re mittunt, multoq; odiosius obstrepunt, Donec iam is quoq; fessus ultro cedit, ac manus dat. Cæterũ quoni am uiro administrandis rebus nato, plusculũ de ratio nis unciola erat aspergendũ, ut huic quoq; pro uirili consuleret, me sicut in cæteris in consilium adhibuit, moxq; cõsilium dedi me dignũ. Nempe uti meliorem adiungeret, animal uidelicet stultũ quidem illud, atq;

lyphemi.
γυμνοπόδιον saltationis ge nus, a Nudi tate pedũ di ctum,

Stultitia natu ralis homini.

mulierẽ

Mulier stultũ animal.

ineptũ, uerum, ridiculũ & suaue, quo conuictu domestico, uirilis ingenij tristitiã, sua stultitia condiret atque edulcaret. Nam quod Plato dubitare uidetur, utro in genere ponat mulierem, rationaliũ animantiũ, an brutorũ, nihil aliud uoluit, quam insignem eius sexus stultitiam indicare. Quod siqua forte mulier sapiens haberi uelit, ea nihil aliud agit, quam ut bis stulta sit, perinde quasi bouem aliquis ducat ad ceroma, inuita reluctanteque (ut aiunt) Minerua. Conduplicat enim uitium quisquis contra naturã uirtutis fucũ inducit, atque alio deflectit ingenium. Quemadmodũ iuxta Græcorũ prouerbiũ, Simia semper est simia, etiã si purpura uestiatur. Ita mulier semper mulier est, hoc est stulta, quamcunque personam induxeris. Neque uero mulierũ genus usque adeo stultũ arbitror, ut mihi eam ob rem succenseant, quod illis, & ipsa mulier & stultitia, stultitiã attribuam. Et enim si rem recta reputent uia, hoc ipsum stultitiæ debent acceptũ ferre, quod sint uiris multis calculis fortunatiores. Primũ formæ gratiã, quam illæ merito rebus omnibus anteponũt, cuiusque præsidio in tyrannos etiã ipsos tyrannidem exercent. Alioqui unde nã horror ille formæ, hispida cutis, & barbæ sylua, plane senile quiddam in uiro, nisi a prudentiæ uitio, cum fœminarũ semper leues malæ, uox semper exilis, cutis mollicula, quasi perpetuã quandam adolescentiã imitentur? Deinde quid aliud optant in hac uita, quam ut uiris quam maxime placeant? Nonne huc spectãt tot cultus tot fuci, tot balnea, tot cõpturę, tot unguenta, tot odores, tot cõponendi, pingendi, fingẽdique uultus artes? Iam num alio nomine uiris magis cõmendatæ sunt, quam stultitiæ? Quid enim est, quod illi mulieribus non per-

Bis stulta mulier, quæ sapere uelit.

mittunt? At quo tandem authoramento, nisi uoluptã tis? Delectant aũt non alia re, q̃ stultitia. Id esse uerum non ibit inficias, quisquis secum reputarit, quas uir cũ muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fœminea uoluptate decreuerit uti. Habetis igitur primũ & præcipuum uitæ oblectamentũ, quo fonte profici scatur. Sed sunt nonnulli, cum primis aũt senes bibaces quidem illi magis, q̃ mulierosi, qui summã uoluptatem in cõpotationibus cõstituũt. Equidem an sit ullum lautũ conuiuiũ, ubi mulier nõ adsit, uiderint alij illud certe constat, citra stultitiæ condimentum, nullũ omnino suaue esse. Adeo ut si desit qui seu uera, seu simulata stultitia risum moueat, γελωτοποιὸν quempiam uel mercede conductum accersant, aut ridiculum aliquem parasitũ adhibeant, qui ridendis, hoc est, stultis dicterijs, silentiũ ac tristitiam compotationis discutiat. Quorsum enim attinebat tot bellarijs, tot lautitijs, tot cupedijs, onerare uentrem, nisi & oculi pariter & aures, nisi totus animus, risu, iocis, leporibus pasceretur? At istiusmodi tragematũ, ego sum architectrix unica. Quanquã illa ipsa iam in conuiuijs solennia, regem sortiri talis, lusitare tesseris, Philotesijs inuitare, certare συμπεριφοραῖς, ad Myrtum canere, saltare, gesticulari, non a septem Græciæ Sophis, uerũ a nobis ad humani generis salutẽ reperta sunt. Atqui oĩm huiusmodi rerũ ea natura est, ut quo plus habeant stultitiæ, hoc plus cõferant uitæ mortaliũ, quæ si tristis sit, ne uita quidem appellanda uideatur. Tristis aũt euadat, oportet, nisi cognatũ tedium, hoc genus oblectamentis absterseris. Sed erunt fortassis, qui hoc quoq; uoluptatis genus negligant, & in amicorũ charitate

Voluptas cõuiuiorum.

,i. risus mouẽdi artificem.

.i. circumlationibus.

& cõsuetudine acquiescant, amicitiã dictitantes unã rebus oĩbus anteponendã, quippe rem usqueadeo necessariã, ut nec aer, nec ignis, nec aqua magis. rursum adeo iucundã, ut qui hanc de medio sustulerit, solẽ sustulerit, adeo deniq; honestã, siquid tñ hoc ad rem pertinet, ut nec ipsi philosophi uereant̃ eam inter p̃cipua bona cõmemorare. Sed quid, si doceo me huius quoq; tanti boni, & puppim esse & proram? Docebo aũt non Crocodilitis, aut Soritis, ceratinis, aut aliis id genus dialecticorum argutiis, sed pingui (quod aiunt) Minerua, rem digito propemodũ ostendam. Age, cõniuere, labi, cæcutire, hallucinari in amicorum uitiis, quædam etiã insignia uitia pro uirtutibus amare, mirariq;, an non stultitiæ uidetur affine? Quid cum alius exosculatur neuum in amica, alium delectat Polypus Agnæ, cum filium strabonem appellat petum pater, q̃d inq̃ hoc est, nisi mera stultitia? Clament, terq; quaterq; stultitiam esse. Atqui hæc una stultitia, & iungit iũctos, & seruat amicos. De mortalibus loquor, quorum nemo sine uitiis nascitur, optimus ille est, qui minimis urgetur. Cum interim inter sapientes istos deos, aut omnino non coalescit amicitia, aut tetrica quædã & insuauis intercedit, nec ea nisi cũ paucissimis (nam cũ nullis dicere religio est) propterea quod maxima pars hominũ desipit, immo nullus est, qui non multis modis deliret, & non nisi inter similes cohæret necessitudo. Quod si quando inter seueros istos coierit mutua beneuolentia, ea certe haud quaquam stabilis est, nec admodũ duratura, nimirum inter morosos, & plus satis oculatos, ut qui in amicorum uitiis tam cernunt acutũ, q̃ aut aquila, aut serpens Epidaurius. At

Asperitas in amicitia.

ipsi in proprijs uitijs q̃ lippiunt, & q̃ non uident mantică in tergo pendentem? Itaq; cum ea sit hoīm natura ut nullum ingeniũ reperiatur, nõ magnis obnoxium uitijs. Adde tantam animorũ, ac studiorum dissimilitudinem, tot lapsus, tot errata, tot casus uitæ mortalis, quo pacto uel horam constabit inter Argos istos amicitiæ iucunditas, nisi accesserit ea, quam mire Græci εὐήθειαν appellant, hanc seu stultitiam, seu morum facilitatem uertas licebit. Quid autem? an non Cupido ille omnis necessitudinis author & parens, prorsum oculis captus est? cui quemadmodum τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται, itidem inter uos quoq; efficit, ut suum cuiq; pulchrũ uideatur, ut Cascus cascam, perinde ut Pupus pupam deamet. Hæc passim & fiunt & ridentur. Sed tamen hæc ridicula iucundã uitæ glutinant, copulantq; societatem. Porro quod de amicitia dictũ est, id multo magis de coniugio sentiendũ, quod quidem nihil est aliud, q̃ indiuidua uitæ coniunctio. Deũ immortalem, quę non diuortia, aut etiam diuortijs deteriora passim acciderent, nisi uiri fœminæq; domestica consuetudo, per adulationem, per iocum, per facilitatem, errorem, dissimulationem, meum utiq; satellitium, fulciretur, alereturq;? Pape, q̃ pauca coirent matrimonia, si sponsus prudenter exquireret, quos lusus delicata illa, sicuti uidetur, ac pudens uirguncula iam multo ante nuptias luserit? Tum quanto pauciora cohærerent inita, nisi plurima uxorũ facta per uiri uel negligentiã, uel stuporem laterent? Atq; hæc q̃dem merito Stultitiæ tribuuntur, uerum ea interim pręstat, ut marito iucunda sit uxor, uxori iucundus maritus, ut tranquilla domus, ut maneat affinitas. Ridetur Cucu

.i. nõ pulchra pulchra uidẽtur.

Non constare coniugiũ sine stultitia.

lus, Curruca, & quid non? uocatur, cũ mœchę lachrymas labellis exorbet. At quanto fœlicius, sic errare, q̃ Zelotypiæ diligentia, cum sese conficere, tum oĩa miscere tragœdijs? In summa usqueadeo nulla societas nulla uitæ coniunctio, sine me uel iucunda, uel stabilis esse potest, ut nec populus principem, nec seruum herus, nec heram pedisequa, nec discipulũ pręceptor nec amicus amicũ, nec maritũ uxor, nec locator conductorem, nec cõtubernalis cõtubernalem, nec cõuictor conuictorem diutius ferat, nisi uicissim inter sese nunc errent, nũc adulent̃, nunc prudentes cõniueant, nũc aliquo Sultitiæ melle sese deliniant. Iam hæc scio uideri maxima, sed audietis maiora. Quæso nũ quen q̃ amabit, qui ipse semet oderit? Num cum alio concordabit, qui secum ipse dissidet? Num ulli uoluptatem adferet, qui sibimet ipsi sit grauis ac molestus? Istud opinor nemo dixerit, nisi qui sit ipsa stultior stultitia? Atqui si me excluseris, adeo nemo poterit alterum ferre, ut ipse etiam sibi quisq; puteat, sua cuiq; sordeant, sibi quisq; sit inuisus. Quandoquidem id mali natura, non paucis in rebus nouerca magis q̃ parens, mortaliũ ingenijs inseuit, præcipue paulo cordatiorũ ut sui quemq; pœniteat, admiretur aliena. Quo fit ut omnes dotes, oĩs elegantia, decorq; uitæ uitietur, pereatq;. Quid em̃ proderit forma, pręcipuũ deorũ immortalium munus, si putiditatis uitio contaminetur? Quid iuuenta, si senilis tristitię fermento, corrumpat̃? Deniq; quid in omni uitæ munere, uel tecũ, uel apud alios acturus es cũ decoro (est em̃ non artis modo, uerũ etiam omnis actionis caput, decere quod agas) nisi adsit dextra hęc Philautia, quæ mihi merito germanę

Nulla societas hominũ absq; stultitia

Nemo sibi ipsi char⁹ absq; stultitia.

est uice? Adeo strenue meas ubiq; partes agit. Quid autem æque stultum, atq; tibiipsi placere? teipsum ad mirari? At rursum quid uenustum, quid gratiosum quid non indecorum erit, quod agas, ipse tibi displicens? Tolle hoc uitæ condimentũ, & protinus frigebit cum sua actione orator, nulli placebit cum suis numeris musicus, explodetur cum sua gesticulatione histrio, ridebitur una suis cum musis poeta, sordebit cũ arte pictor, esuriet cum Pharmacis medicus. Postremo pro Nireo Thersites, pro Phaone Nestor, pro Minerua sus, pro facundo infans, pro urbano rusticus uideberis. In tantũ necesse est, ut sibi quoq; quisq; blandiatur, & assentatiuncula quapiã sibi prius cõmendetur, quam alijs possit esse cõmendatus. Deniq; cũ præcipua fœlicitatis pars sit, ut quod sis esse uelis, nimirũ totum hoc præstat compendio, mea Philautia, ut neminem suę formæ, neminem sui ingenij, neminem generis, neminem loci, neminem instituti, neminẽ patrię pœniteat, adeo ut nec Hirlandus cũ Italo, nec Thrax cum Atheniensi, nec Scytha cũ insulis fortunatis cupiat permutare. Et o singularem naturæ solicitudinem, ut in tanta rerum uarietate paria fecit omnia. Vbi dotibus suis nonnihil detraxit, ibi pluculum Philautiæ solet addere, quanq; hoc ipsum stulte profecto dixi, cum hæc ipsa dos sit uel maxima. Vt ne dicã interim, nullum egregium facinus adiri, nisi meo impulsu, nullas egregias artes, nisi me authore fuisse repertas, An nõ omniũ laudatorum facinorũ seges ac fons est bellum? Porro quid stultius, quã ob causas, nescio quas certamen eiusmodi suscipere, unde pars utraque semper plus aufert incommodi q̃ boni? Nam eorum qui

Sibi quisque placet p̱ stultitiam.

Bellũ ex stultitia nascitur.

.i.nullus respectus.

cadunt, ueluti Megarensiū οὐδεὶς λόγος .i. nulla ratio? Dein cū iam utrinq; constitere ferratæ acies, & rauco crepuerūt cornua cantu, qs oro sapientū istorū usus? Qui studijs exhausti, uix tenui frigidoq; sanguine spiritum ducūt. Crassis ac pinguibus opus est, quibus q̄ plurimū adsit audaciæ, mentis q̄ minimū. Nisi siquis Demosthenem militem malit, qui Archilochi secutus consilium, uix conspectis hostibus, abiecto clypeo fugit, tam ignauus miles, q̄ orator sapiens. Sed consiliū (inquiunt) in bellis plurimū habet momenti. Equidē fateor in duce, uerū id quidem militare, nō philosophicum, alioqui parasitis, lenonibus, latronibus, sicarijs, agricolis, stupidis, obæratis, & huiusmodi mortalium fece, res tam præclara geritur, nō philosophis lucernarijs. Qui quidem q̄ sint ad omnem uitæ usum inutiles uel Socrates ipse unus Apollinis oraculo sapiens, sed minime sapienter iudicatus, documento esse potest, q̄ nescio quid publice conatus agere, summo cū omniū risu discessit. Quanq̄ uir is in hoc non usquequaq; desipiat, quod sapientis cognomen nō agnoscit, atq; ipsi deo rescribit, quodq; censet sapienti a Rep. tractanda abstinendū esse, nisi quod potius monere debuerat, a sapientia temperandū ei qui uelit in hoīm haberi numero. Deinde quid eundem accusatū ad cicutā bibendam adegit, nisi sapientia? Nam dum nubes & Ideas philosophatur, dum pulicis pedes metitur, dum culicum uocem miratur, quæ ad uitā cōmunem attinent, non didicit. Sed adest præceptori de capite periclitanti discipulus Plato, egregius scilicet patronus, qui turbæ strepitu offensus, uix dimidiatam illam periodum pronūtiare potuit. Iam quid dicam de Theophrasto?

Per pessimos & stultissimos bellū optime gerit.

Socratis stultitia.

Ad dicendū non prorsus idoneos esse qui sapiunt

qui progressus in concionem, repente obmutuit, perinde quasi lupo conspecto, qui militem animasset in bello? Isocrates ob ingenij timiditatem, nec hiscere unquam est ausus. M. Tullius eloquentiæ Romanæ parens, semper indecora trepidatione, perinde quasi puer singultiens exordiri consueuit. Idq; Fabius interpretatur cordati oratoris, & periculũ intelligentis argumentum. Verum cum hoc dicit, an non palam fatetur, sapientiam obstare ad rem probe gerendam? Quid isti facient, cum res ferro geritur, qui tum metu exanimantur, cum nudis uerbis est decertandum? Et post hæc celebratur, si dijs placet, præclara illa Platonis sententia, beatas fore respublicas, si aut imperent philosophi, aut philosophentur imperatores. Immo si consules historicos, reperies nimirum nullos reipublicæ pestilentiores fuisse principes, quam siquando in philosophastrum aliquem, aut literis addictũ inciderit imperium. Cuius rei satis opinor faciunt fidem Catones. Quorum alter insanis delationibus reipublicæ tranquillitatem uexauit. Alter libertatem P. R. dum nimium sapienter uindicat, funditus subuertit. Adde his Brutos, Cassios, Gracchos, ac Ciceronem etiam ipsum, qui non minus pestilens fuit Romanorũ reipublicæ, quam Demosthenes Atheniensium. Porro M. Antonius, ut donemus bonũ imperatorem fuisse (nam id ipsum extorquere possim) fuit enim hoc ipso nomine grauis, atque inuisus ciuibus, quod tam philosophus esset. Sed tamen ut donemus fuisse bonum, at certe pestilentior fuit reipub. tali relicto filio, quam fuerat sua administratione salutaris. Quandoquidem solet hoc hominũ genus, qui sese sa

Pernitiosos esse reipub. sapientes.

Sapientum stulti filij.

pientiæ studio dediderunt, cum cęteris in rebus, tum præcipue in liberis propagandis infœlicissimũ esse, p-uidente opinor natura, ne malum hoc sapientiæ inter mortales latius serpat. Itaq; Ciceroni degenerem fuisse filiũ constat, & sapiens ille Socrates liberos habuit, matri similiores, quam patri, ut non oĩno pessime scripsit quidã, id est, stultos. Sed utcunq; ferendũ, si tantũ ad publica munia forent ὄνοι πρὸς λύραν, nisi ad omnẽ prorsus uitæ functionẽ nihilo essent dexteriores. Ad conuiuiũ adhibe sapientẽ, aut tristi silentio, aut molestis quæstiunculis obturbabit. Ad chorũ aduoca, camelũ saltare dices. Ad publicos ludos trahe, ipso uultu populi uoluptatibus obstabit, & cogetur e theatro migrare sapiens Cato, quãdoquidem superciliũ non potest ponere. In colloquiũ inciderit, repente lupus in fabula. Si quid emendum, si contrahendũ, breuiter siquid eorũ agendũ, sine quibus hæc quotidiana uita transigi non potest, stipitem dicas sapientem istũ, non hoĩem. Vsq; adeo neq; sibi, neq; patriæ, neq; suis usq; usui esse potest, propterea quod cõmunium rerũ sit imperitus, & a populari opinione, uulgaribusq; institutis, longe lateq; discrepet. Qua quidem ex re, odiũ quoq; cõsequatur necessum est, nimirũ ob tantã uitæ atq; animorũ dissimilitudinem. Quid enim oĩno geritur inter mortales, non stultitiæ plenum, idq; a stultis & apud stultos? Quod siquis unus uniuersis uelit obstrepere, huic ego suaserim, ut Timonem imitatus in solitudinem aliquam demigret, atq; ibi solus sua fruatur sapientia. Verũ ut ad id, quod instituerã reuertar, quæ uis saxeos & agrestes illos hoĩes in ciuitatẽ coegit, nisi adulatio? Nihil enim aliud significat illa Am-

.i. asini ad lyram.

Ad oẽm uitę cõsuetudinẽ iepti sapiẽtes

Sapientia odium parit.

Stultitia res pub. cõstituit

phionis & Orphei cithara. Quę res plebem Romanã iam extrema moliente͂, in concordiã ciuitatis reuocauit? Num oratio philosophica? Minime. Immo ridiculus ac puerilis apologus de uentre, reliquisq; corporis membris confictus. Idem ualuit Themistoclis apologus consimilis de uulpe & ericio. Quæ sapientis oratio tantundem potuisset, quantũ cõmentitia illa cerua Sertorij potuit, quantũ Laconis illius de duobus canibus, deq; uellendis equinæ caudæ pilis ridendum cõmentũ? Ut ne quid dicã de Minoe, deq; Numa, quorum uterq; fabulosis inuentis, stultã multitudinem rexit. Huiusmodi nugis, cõmouetur ingens ac potens illa belua, populus. At rursum, quæ ciuitas unq̃ Platonis, aut Aristotelis leges, aut Socratis dogmata recepit? Tum autem quæ res Decijs persuasit, ut ultro sese dijs manibus deuouerent? Quid Q. Curtiũ in specum traxit, nisi inanis gloria, dulcissima quædã Siren sed mirum q̃ a sapientibus istis damnata? Quid enim stultius, inquiunt, q̃ supplicem candidatum blandiri populo, congiarijs fauorem emere, uenari tot stultorũ applausus, acclamationibus sibi placere, in triumpho ueluti signũ aliquod populo spectãdum circumferri, æneũ in foro stare? Adde his nominũ & cognominũ adoptiones. Adde diuinos honores, homuntioni exhibitos, adde publicis cærimonijs in deos relatos etiã sceleratissimos tyrannos. Stultissima sunt hæc, & ad quæ ridenda, nõ unus sufficiat Democritus. Quis negat? Atqui hoc fonte nata sunt fortium Heroum facinora, quæ tot eloquentium uirorum literis in cœlum tollunt. Hæc stultitia parit ciuitates, hac constant imperia, magistratus, religio, consilia, iudicia, nec aliud

Legũ repertrix stultitia.

Fortitudinis laus a stultitia.

Artiũ repertrix stultitia.

omnino est uita humana, q̃ stultitiæ lusus quidã. Iam uero ut de artibus dicam, quid tandem mortaliũ ingenia ad excogitandas prodendasq; posteris, tot egregias (ut putant) disciplinas excitauit, nisi gloriæ sitis, tantis uigilijs, tantis sudoribus, famam, nescio quã, qua nihil esse potest inanius, redimendã putarunt hoies uere stultissimi. Sed interim stultitiæ tot iam egregia uitæ cõmoda debetis, quodq; est longe dulcissimũ, aliena fruimini insania. Ergo posteaq̃ mihi fortitudinis & industriæ laudem uindicaui, quid si prudentiæ quoque uindicem? Sed dixerit aliquis eadem opera ignem aquæ misceas, licebit. Verũ hoc quoq; successurũ arbitror, si uos modo q̃d ante hac fecistis, auribus atq; animis fauebitis.

Prudentia penes stultos uerior.

Principio si rerũ usu constat prudentia, in utrũ magis cõpetet, eius cognominis honos in sapientem, q̃ partim ob pudorem, partim ob animi timiditatẽ nihil aggreditur, an in stultũ, quem neq; pudor quo uacat, neq; periculũ, q̃d non perpendit, ab ulla re deterret? Sapiens ad libros ueterũ confugit, atq; hinc meras uocũ argutias ediscit. Stultus adeundis cominusq; periclitãdis rebus, uerã (ni fallor) prudentiã colligit. Id quod uidisse uidetur Homerus, etiãsi cæcus, cũ ait, ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Sunt em̃ duo præcipua ad cognitionem rerũ parandã obstacula. Pudor qui fumũ offundit animo, & metus, qui ostenso periculo, dehortatᷣ ab adeundis facinoribus. At his magnifice liberat stultitia. Pauci mortales intelligũt, ad quam multas alias quoq; cõmoditates conducat, nunq̃ pudescere, & nihil nõ audere.

.i. factũ etiam stult9 cognouit.

Quod si prudentiã accipere malũt eam, quæ rerũ iudico cõstat, audite obsecro quã procul absint ab hac, qui hoc noie sese uenditant

Melius iudicant stulti.

Principio constat res omneis humanas, uelut Alcibia
des Silenos, binas habere facies nimiũ inter sese dissi/
miles. Adeo ut q̃d prima (q̃d aiunt) fronte mors est, si
interius inspicias, uita sit. Contra q̃d uita, mors. Quod
formosum, deforme. quod opulentũ, id pauperrimũ.
quod infame, gloriosum, quod doctum, indoctũ, q̃d
robustũ, imbecille, quod generosum, ignobile, quod
lætum, triste, quod prosperum, aduersum, quod ami/
cum, inimicũ. quod salutare, noxiũ. breuiter omnia re
pente uersa reperies, si Silenũ aperueris. Id si cui forte
nimis philosophice dictũ uidetur, age pinguiore (q̃d
aiunt) Minerua, planius faciam. Quis regem non & o
pulentũ, & dominũ fatetur. Atqui nullis animi bonis
instructus est, atqui nihil illi satis est, iã uidelicet pau/
perrimus est. Tum animũ habet plurimis addictũ ui/
tijs, iam turpiter seruus est. Ad eundem modũ in cæte
ris quoq; philosophari liceret. Sed hoc exempli uice
posuisse satis sit. At quorsum hæc, inquiet aliq̃s? Au/
dite quo rem deducamus. Si quis histrionibus in sce/
na fabulã agentibus, personas detrahere conetur, ac
spectatoribus ueras natiuasq; facies ostendere, nonne
is fabulã omnem ꝑuerterit, dignusq; habeat̃, quem o/
mnes e theatro uelut lymphatũ saxis eijciant? Exorie
tur aũt repente noua rerũ species, ut qui modo mulier
nunc uir. qui modo iuuenis, mox senex, qui paulo an
te rex, subito Dama. qui modo deus, repente homun
culus appareat. Verum eum errorem tollere, est fabu
lam omnem ꝑturbare. Illud ipsum figmentũ & fucus
est, quod spectatorũ oculos detinet. Porro mortaliũ
uita omnis quid aliud est, quã fabula quępiam, in qua
alij alijs obtecti personis, procedunt, aguntque suas

Putidã sapiẽ/tum iudicia.

Humana ui/ta nihil aliud quã fabula.

quiſq; partes, donec choragus educat e proſcenio: Qui ſępe tamen eundem diuerſo cultu prodire iubet ut qui modo regem purpuratũ egerat, nũc ſeruulum pannoſum gerat: Adumbrata q̃dem omnia, ſed hæc fabula nõ aliter agitur. Hic ſi mihi ſapiens aliquis cœlo delapſus, ſubito exoriatur, clamitetq; hunc quem omnes ut deum ac dominũ ſuſpiciunt, nec hominem eſſe, quod pecudũ ritu ducatur affectibus, ſeruũ eſſe infimũ, quod tam multis, tamq; fœdis dominis ſponte ſeruiat. Rurſum aliũ, qui parentem extinctũ luget ridere iubeat, quod iam demum ille uiuere cœperit, cum alioqui uita hæc nihil aliud ſit, q̃ mors quædam. Porro aliũ Stemmatis gloriantem, ignobilem ac nothũ appellet, quod a uirtute longe abſit, quæ ſola nobilitatis ſit fons, adq; eundem modũ de cæteris omnibus loquatur, quæſo quid is aliud egerit, niſi ut demens ac furioſus omnibus eſſe uideatur: Vt nihil eſt ſtultius præpoſtera ſapientia, ita peruerſa prudentia, nihil imprudentius, Siquidem peruerſe facit, qui ſeſe non accõmodet rebus præſentibus, foroq; nolit uti, nec ſaltem legis illius conuiuialis meminerit, ἢ πῖθι ἢ ἄπιθι, poſtuletq; ut fabula iam non ſit fabula. Contra uere prudentis eſt, cum ſis mortalis, nihil ultra ſortem ſapere uelle, cumq; uniuerſa hominũ multitudine, uel conniuere libenter, uel comiter errare. At iſtud ipſum inquiunt, ſtultitiæ eſt. Haud equidem inficias iuerim, modo fateantur illi uiciſſim, hoc eſſe, uitæ fabulam agere. Cæterum illud o dij immortales, eloquar ne, an ſileam: Cur autem ſileam, cum ſit uero uerius: Sed præſtiterit fortaſſis in re tanta Muſas ex Helicone acerſere, quas poetæ ſæpius ob meras nugas aduoca-

Princeps malus.

Luctus mortui ſtultus.

Nobilitas inanis.

.i. aut bibe, aut abi.

Ad egregiã ſapientiã nõ peruenit, niſi per ſtultitiã.

re solent. Adeste igitur paulisper Iouis filiæ, dũ osten- do, nec ad egregiam illam sapientiã, ac fœlicitatis (ut ipsi uocant) arcem, aditum esse cuiq̃, nisi stultitia duce Iam primum illud in confesso est, affectus omneis ad stultitiã pertinere. Quandoquidem hac nota a stulto, sapientem discernũt, quod illum affectus, hunc ratio temperat. Eoq; Stoici ꝑturbationes omnes ceu mor- bos a sapiente semouent, uerũ affectus isti non solum pædagogorũ uice funguntur ad sapientiæ portũ pro- perantibus, uerũetiam in omni uirtutis functione, ceu calcaria stimuliq; quidã adesse solent, uelut ad bene agendum exhortatores. Quanq̃ hic fortiter reclamat bis stoicus Seneca, qui prorsum omnem affectũ adi- mit sapienti. Verũ cum id facit, iam ne hoĩem quidem relinquit, sed nouũ potius deum quendã δημιουργεῖ, .i. fabricatur. qui nusq; nec extitit unq̃, nec extabit, ĩmo ut apertius dicam, marmoreũ hominis simulachrũ constituit, stu pidum, & ab omni prorsus humano sensu alienũ. Pro inde si libet, ipsi suo sapiente fruantur, citraq; riualem ament licet, cunq; eo uel in ciuitate Platonis, uel si ma lint, in Idearum regione, uel in Tantaliis inhabitent hortis. Quis enim non istiusmodi hominem, ceu por tentum ac spectrum fugitet, horreatq;? qui ad omnes naturæ sensus obsurduerit, qui nullis sit affectibus, nec amore, nec misericordia magis cõmoueatur, quã si dura silex, aut stet Marpesia cautes, quem nihil fugi at, qui nihil erret, sed ceu lynceus quispiam nihil non perspiciat, nihil nõ ad amussim perpendat, nihil igno- scat, qui solus seipso sit contentus, solus diues, solus sanus, solus rex, solus liber, breuiter omnia solus, sed suo solius iudicio, qui nullum moretur amicum, ipse

amicus nemini, qui dijs quoq; ipsis non dubitet mandare laqueum, qui quicquid in omni uita geritur, uelut insanum damnet, rideatq;? Atqui huiusmodi animal est absolutus ille sapiens. Quæso, si res agatur suffragijs, quæ ciuitas istiusmodi magistratum sibi uelit, aut quis exercitus talem optet ducem? imo quæ mulier id genus maritum, quis conuiuator, eiusmodi cōuiuam? quis seruus, talibus moribus dominum, uel optet, uel ferat? Quis autem nō malit, uel unumquemuis de media stultissimorum hominū plebe, qui stultus stultis uel imperare possit, uel parere, qui sui similibus placeat, sed q̃ plurimis, qui comis sit in uxorem, iucundus amicis, bellus conuiua, conuictor facilis, postremo, qui nihil humani a se alienum putet? Sed me quidem iamdudū istius sapientis piget. Quare ad reliqua cōmoda sese recipiat oratio.

Sola stultitia cōsolat̃ huius uitæ miseriā.

Agedum, siquis uelut e sublimi specula circumspiciat, ita ut Iouem poetæ facere prædicant, quot calamitatibus hominū uita sit obnoxia, quam misera, quamq; sordida natiuitas, quā laboriosa educatio, quot iniurijs exposita pueritia, quot sudoribus adacta iuuentus, quam grauis senectus, quam dura mortis necessitas, deinde in omni uita, quot morborum agmina infestent, quot immineant casus, quot ingruant incōmoda, quam nihil usq; nō plurimo felle tinctum, ut ne cōmemorem ista, quę homini ab homine inferuntur mala, quod genus sunt paupertas, carcer, infamia, pudor, tormenta, insidiæ, proditio, conuitia, lites, fraudes. Sed ego iam plane

.i. harenam commetiri.

τὸν ἄμμον ἀναμετρεῖν aggredior. Porro quibus admissis ista commeruerint homines, aut quis deus iratus, eos in has miserias nasci coegerit, non est mihi fas in

p̄sentia proloqui. Verū ista qui secum perpendat, nō ne Milesiarū uirginū probabit exemplū, etiam si mise randū? Atqui nam potissimū sibi uitę tedio fatū accer siuere? Nonne sapientiæ cōfines? Inter q̊s, ut interim Diogenes, Xenocrates, Catones, Cassios, ac Brutos sileam, Chiron ille cum īmortalem esse liceret, ultro mortem prȩoptauit. Videtis opinor, quid futurū sit, si passim sapiant hoīes. Nempe altero luto, altero figu/ lo Prometheo opus fore. Verū ego partim per igno/ rantiā, partim per incogitantiā, nōnunq̄ per obliuio/ nem malorū, aliquādo spem bonorū, aliquoties nōni hil mellis uoluptatibus aspergēs, ita tātis in malis suc curro, ut ne tū quidem libeat uitā relinquere, cū exa/ cto Parcarū stamine, ipsa iādudum eos relinquit uita, quoq̄ minus sit causę, cur in uita manere debeāt, hoc magis iuuet uiuere, tantū abest, ut ullo uitæ tedio tan gātur. Mei nimirū muneris est, q̊d passim Nestorea se necta, senes uidetis, quibus iā ne species quidem hoīs superest, balbos, deliros, edentulos, canos, caluos, uel ut magis Aristophanicis eos describā uerbis, ξυπῶν/ τας κυφοὺς ἀθλίους ξύσους μαδῶντας νωδοὺς καὶ ψωλοὺς tn̄ usq̄adeo uita delectari, adeoq̄ νεανίζειν, ut alius tin gat canos, alius apposititia coma caluitiū dissimulet, a lius dētibus utatur mutuo fortassis a sue quopiā sum/ ptis, hic in puellam aliquā misere depereat, & amato rijs ineptijs quemuis etiā superet adolescentulū. Nam ut capulares iam, meraq̄ silicernia, teneram aliquā iu uenculā ducant uxorem, eamq̄ & indotatā, & alijs u sui futurā, id adeo frequens, ut propemodū & laudi detur. Sed multo etiā suauius, siquis animaduertat a/ nus longo iā senio mortuas, adeoq̄ cadauerosas, ut ab

Senes uitæ cupidi.

.i. squalidos incuruos, ru gosos, caluos edentulos, & carentes men tula.

νεανίζειν.i. iu ueniliter age re.

Anus libidi nosæ.

inferis rediſſe uideri poſſint, tamẽ illud ſemper in ore habere, φῶς ἀγαθόν, Adhuc catullire, atq; (ut Græci dicere ſolent) καπρᾷν, & magna mercede conductum aliquem Phaonem inducere, fucis aſſidue uultũ oblinere, nuſq; a ſpeculo diſcedere, infimæ pubis ſyluam uellere, uietas ac putres oſtentare mammas, tremuloq; gannitu languentem ſolicitare cupidinem, potitare, miſceri puellarũ choris, literulas amatorias ſcribere, Ridenť hæc ab omnibus, tanquã (uti ſunt) ſtultiſſima. At ipſæ ſibi placent, & in ſummis interim uerſantur delitijs, totaſq; ſeſe melle perungunt, meo uidelicet beneficio fœlices. Porro quibus hæc deridicula uidenť, illud ſecum expendãt uelim, utrũ ſatius ducant huiuſmodi ſtultitia, uitam plane mellitam exigere, an trabem (ut aiunt) ſuſpendio quærere. Porro q̊d hæc uulgo putantur infamiæ obnoxia, iſtud nihil ad ſtultos meos, qui malum hoc, aut nõ ſentiunt, aut ſi quid ſentiunt, facile negligũt. Si ſaxum in caput incidat, id uere malũ ſit. Cæterũ pudor, infamia, probrum, maledicta, tantũ adferũt noxæ, quantũ ſentiunť. Si ſenſus abſit, ne mala quidem ſunt. Quid lædit, ſi totus populus in te ſibilet, modo tute tibi plaudas? Atq; ut id liceat, ſola ſtultitia præſtat. Sed mihi uideor audire reclamantes philoſophos. Atqui hoc ipſum eſt (inquiunt) miſerum, ſtultitia teneri, errare, falli, ignorare. Immo hoc eſt hominem eſſe. Porro miſerũ cur uocent, non uideo, quãdoquidem ſic nati eſtis, ſic inſtituti, ſic conditi, ea eſt cõmunis omnium ſors. Nihil aũt miſerum, quod in ſuo genere conſtat, niſi forte quis hoiem deplorandũ exiſtimet, qui neq; uolare poſſit cũ auibus, neq; quaternis ingredi pedib⁹, cũ reliquo pecudũ ge

.i. lumen bonum.

.i. libidinari, ab hircis deducto uerbo

Stultũ metuere infamiam

Miſerum nõ eſt, quicquid ſecũdum naturam eſt.

nere,neq; cornibus sit obarmatus, quemadmodũ tauri,uerum is eadem opera, equũ etiam bellissimũ,infœlicem uocabit,quod neq; Grãmaticam didicerit,neq; placentis uescatur. Taurũ miserũ,quod ad palæstricã sit inutilis. Igitur ut equus imperitus Grãmaticæ miser nõ est,ita nec homo stultus infœlix, propterea q̃d hæc cũ illius natura cohærent. Verum rursus urgent logodædali. Est, inquiunt,homini peculiariter addita disciplinarum cognitio,quarum adminiculis id quod natura diminutũ est, ingenio penset. Quasi uero ullã ueri faciem habeat,naturã,quę in culicibus,atq; adeo in herbis ac flosculis tã solicite uigilauerit,in uno homine dormitasse,ut disciplinis opus esset, quas Theutus ille humano generi infensus genius, in summam perniciem excogitauit, adeo non utiles ad fœlicitatẽ, ut illi quoq; ipsi officiant, ad quod propriæ repertæ dicuntur,ut eleganter arguit apud Platonem, rex ille prudentissimus de literarũ inuento. Igitur disciplinæ cum reliquis humanæ uitæ pestibus irrepserunt, ijsdem authoribus,a quibus omnia flagitia proficiscuntur,puta dæmonibus, quibus hinc nomen etiã inuentũ,quasi δαίμονας, hoc est scientes,appelles. Siquidẽ simplex illa aurei seculi gens, nullis armata disciplinis solo naturæ ductu,instinctuq; uiuebat. Quorsum em̃ opus erat Grãmatica, cum eadem esset omnibus lingua, nec aliud sermone petebatur, nisi ut alius alium intelligeret? Quis usus dialectices,ubi nulla erat pugnãtium inter se sententiarũ dimicatio? Quis Rhetoricæ locus,cũ nullus alteri negotiũ facesseret? Quorsum requireretur prudentia, cum abessent mali mores,ex q̃bus haud dubie,bonæ leges prognatæ sunt?

Disciplinas i utiles esse & noxias.

Artes a malis dęmonib9 excogitatæ.

Grammatica

Dialectica.

Rhetorica.

Leges.

Physica. Porro religiosiores erant, quam ut impia curiositatẽ arcana naturæ, syderũ mensuras, motus, effectus, ab/ditas rerum causas scrutarentur, nefas esse rati, si ho/mo mortalis, ultra sortem suã sapere conaretur. Iam quid extra cœlũ esset inquirendi dementia, ne in men tem quidem ueniebat. At labente paulatim ætatis au reæ puritate, primum a malis, ut dixi, genijs, inuentæ sunt artes, sed paucæ, atq; hæ qdem a paucis receptæ.

Magia. Postea sexcentas addidit Chaldeorum superstitio, & Græcorũ otiosa leuitas, meras ingeniorũ cruces, adeo ut uel una Grammatica, abunde satis sit ad perpetuã uitæ carnificinam. Quanq; inter has ipsas disciplinas, hę potissimũ in pretio sunt, quæ ad sensum cõmunem hoc est, ad stultitiam, q̃ proxime accedunt. Esuriunt Theologi, frigent Physici, ridentur Astrologi, negli/guntur Dialectici. Solus ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντά/ξιος ἀνδρῶν. Atq; in hoc ipso genere, quo quisq; indo ctior, audacior, incogitantiorq;, hoc pluris fit etiam a/pud torquatos istos principes. Atqui medicina, præ/sertim ut nunc a cõpluribus exercetur, nihil aliud est, q̃ assentationis particula, non minus profecto, q̃ Rhe torica. Secundũ hos proximus datur locus leguleijs & haud scio, an primus, quorũ professionem, ne quid ipsa pronuntiem, uelut asininã philosophi magno cõ/sensu ridere solent. Sed tamẽ horum asinorũ arbitrio maxima minimaq; negotia transigũtur. His Latifun/dia crescunt, cum theologus interim excussis totius di uinitatis scrinijs, lupinum arrodit, cũ cimicibus ac pe diculis assidue bellũ gerens. Vt igitur fœliciores sunt artes, quæ maiorem habent cũ stultitia affinitatem, ita longe fœlicissimi sunt hi, quibus prorsus licuit ab oim

[Marginal notes: ".i. medic⁹ uir multis æqui/ualens alijs." (beside the Greek quotation); "Iureconsulti." (beside "torica. Secundũ hos")]

disciplinarum cōmertio abstinere, solamq; naturā ducem sequi, quæ nulla sui parte māca est, nisi forte mortalis sortis pomeria transilire uelimus. Odit natura fucos, multoq; fœlicius prouenit, quod nulla sit arte uiolatū. Agedum, an non uidetis ex unoquoq; reliquorum animantium genere ea fœlicissime degere, quæ sunt a disciplinis alienissima? nec ullius magisterio nisi naturæ ducūtur? Quid apibus, aut fœlicius, aut mirabilius? At his ne corporis quidem omnes sensus adsunt. Quid simile in extruendis ædificijs reperiat architectura? Quis unq; philosophus similem instituit Rempub? Rursum equus quoniā humanis censibus affinis est, & in hoīm contubernium demigrauit, humanarū item calamitatum est particeps. Quippe qui non raro dum uinci pudet in certaminibus, ducit ilia, & in bellis dum ambit triumphū, confoditur, simulq; cum sessore terrā ore momordit. Vt ne cōmemorem interim, lupata frena, aculeata calcaria, stabuli carcerem, scuticas, fustes, uincula, sessorem, breuiter omnē illam seruitutis Tragœdiam, cui se ultro addixit, dum fortes uiros imitatus, impensius hostem ulcisci studet Quanto optabilior muscarum & auicularum uita, ex tempore soloq; naturæ sensu degentiū, modo per hominū insidias liceat. Quæ si quādo caueis inclusæ, assuescant humanas sonare linguas, mirū q̄ a natiuo illo nitore degenerent. Adeo modis oībus lætius est, q̄d natura condidit, q̄ quod fucauit ars. Proinde nunq̄ satis laudarim, Gallū illum Pythagoram, qui cū unus omnia fuisset, philosophus, uir, mulier, rex priuatus, piscis, equus, rana, opinor etiā spōgia, tn̄ nullum animal iudicauit calamitosius hoīe, propterea q̄d cætera oīa

Fœliciora omnia quæ carent arte.

Miserrima animātia, quę disciplinæ capacia.

Quoduis animal fœlicius homine.

naturæ finibus essent contenta, solus homo sortis suæ
.i. multi consilij Vlysses. limites egredi conaretur. Rursum inter hoĩes, idiotas multis partibus anteponit doctis ac magnis. Et Gryllus ille non paulo plus sapuit, quã πολυμήτις ὀδυσσεύς, qui maluerit in hara grũnire, quã cum illo tot miseris obijci casibus. Ab his mihi non dissentire uidetur Homerus, nugarũ pater, qui cũ mortaleis omneis subinde δειλοὺς καὶ μοχθηροὺς appellat, tum Vlyssem illum suũ, sapientis exemplar, sæpenumero δύστηνον uocat. Paridem nusq̃, nec Aiacem, nec Achillem. Quamobrem id tandem? Nisi quod ille uafer & artifex nihil nõ Palladis consilio agebat, nimiumq; sapiebat, a naturæ ductu, q̃ longissime recedens? Vt igitur inter mortales, ij longissime absunt a fœlicitate, qui sapientiæ student, nimirum hoc ipso bis stulti, quod homines nati cum sint, tamen obliti cõditionis suæ, deorũ immortalium uitã affectant, & gigantium exemplo, disciplinarum machinis, naturæ bellum inferunt, ita q̃ minime miseri uidentur ij, qui ad brutorũ ingenium stultitiãq; quã proxime accedunt, neq; quicq̃ ultra hoĩem molliuntur. Age experiamur num hoc quoq; non Stoicis Enthymematis, sed crasso quopiã exemplo queamus ostendere. Ac per deos imortales, est ne quicq̃ fœlicius isto hominũ genere, quos uulgo Moriones, stultos, fatuos, ac Bliteos appellãt, pulcherrimis (ut equidem opinor) cognominibus? Rem dicã prima fronte stultã fortassis atq; absurdã, sed tamen unã multo uerissimã. Principio uacant mortis metu, non mediocri per Iouem malo. Vacant conscientiæ carnificina. Nõ territantur maniũ fabulamentis. Non expauescũt spectris ac lemuribus, non torquentur metu impenden-

.i. miseros & calamitosos.

.i. miserum, quod multũ suspiret.

tium malorum,non spe futurorũ bonorum distendũtur. In summa non dilacerãtur milibus curarũ,quibus hæc uita obnoxia est. Non pudescunt. Non uerentur Non ambiunt. Non inuident. Non amant. Deniq; si propius etiã ad brutorũ animantiũ insipientiã accessérint,ne peccant quidem authoribus Theologis. Hic mihi iam expendas uelim stultissime sapiens,quot undiq; solicitudinibus noctes diesq; discrutietur animus tuus, congeras in unum aceruũ, uniuersa uitæ tuæ incõmoda,atq; ita demũ intelliges,quantis malis meos fatuos subduxerim. Adde huc,quod nõ solũ ipsi perpetuo gaudent, ludunt, cantillant, rident, uerũetiam cæteris oĩbus quocunq; sese uerterint,uoluptatem,iocum,lusum,risumq; adferunt,uelut in hoc ipsum a deorum indulgentia dati,ut humanæ uitæ tristitiã exhilararent. Vnde fit, ut cum alijs in alios uarius sit affectus,hos omnes ex æquo tanq; suos agnoscant,expetant,pascant,foueãt, complectanť,succurrant,si quid acciderit. Impune permittant, quicquid uel dixerint, uel fecerint. Adeoq; nemo illis nocere cupit,ut feræ q̃q; beluæ ab illorũ iniuria temperent, sensu quodã innocentiæ naturali. Sunt eñ uere sacri dijs, præcipue mihi, ideoq; nõ iniuria hunc honorem omnes illis habent. Quid quod summis etiam regibus adeo sunt in delitijs,ut nonnulli sine his neq; prandere, nec ingredi,nec oĩno uel horam durare possint. Neq; uero paulo interuallo hos bliteos,suis illis tetricis sophis anteponunt, quos tamen ipsos aliquot honoris gratia solent alere. Cur aũt anteponant, nec obscurũ arbitror, nec mirum uideri debet, cũ sapientes illi nil nisi triste soleant adferre principibus, suaq; doctrina freti, non

Stulti non peccant.

Iucũdi omnibus fatui.

Fatui principum delitiæ.

uereantur aliquoties, auriculas teneras mordaci radere uero. Moriones aũt id præstent, quod unum undecunq; principes modis oĩbus aucupantur, iocos, risus cachinnos, delitias. Iam accipite & hanc non aspernandã stultorũ dotem, quod soli simplices, ac ueridici sunt. Quid autem ueritate laudatius? Quanq̃ enim Alcibiadeũ apud Platonem prouerbiũ, ueritatẽ uino pueritiæq; tribuit, tamen omnis ea laus mihi peculiariter debetur, uel Euripide teste, cuius extat illud celebre de nobis dictũ μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει. Fatuus quicquid habet in pectore, id & uultu præ se fert & oratione promit. At sapientũ sunt duæ illæ linguæ (ut idem meminit Euripides) quarũ altera uerũ dicunt, altera, quæ pro tempore iudicarint opportuna. Horũ est nigrũ in candida uertere, & eodem ex ore frigidũ pariter & calidũ efflare, longeq; aliud cõditum habere in pectore, aliud sermone fingere. Porro in tanta fœlicitate tamen hoc nomine principes mihi uidentur infœlicissimi, quod deest, a quo uerũ audiant, & assentatores pro amicis habere cogunt̃. Sed abhorrent a uero principum aures, dixerit aliquis, & hac ipsa de causa, sapientes istos fugiant, quod uereantur, ne quis forte liberior existat, qui uera magis, q̃ iucunda loqui audeat. Ita quidem res habet, inuisa regibus ueritas. Sed tamen hoc ipsum mire in fatuis meis usu uenit, ut nõ uera modo, uerũetiam aperta cõuitia cum uoluptate audiantur. Adeo ut idem dictum, quod si a sapientis ore proficiscat̃, capitale fuerat futurũ, a Morione profectũ, incredibilem uoluptatem pariat. Habet eñ genuinam quandã delectandi uim ueritas, si nihil accedat quod offendat. Verum id quidem solis fatuis dij

Veritas penes fatuos.

.i. Stultus stulta loquitur.

Impunitas stultorum.

Fatui grati fœminis.

dederũt. Iisdem ferme de causis, hoc hominũ genere,
mulieres gaudere solent impensius, utpote ad uolu-
ptatem & nugas natura propensiores. Proinde quic
quid cũ huiusmodi factitarint, etiã si nõnunq̃ serium
nimis, illæ tamen iocum ac lusum interpretãtur, ut est
ingeniosus, p̃sertim ad prętexenda cõmissa sua, sexus
ille. Igitur ut ad fatuorũ fœlicitatem redeam, multa cũ
iucunditate peracta uita, nullo mortis uel metu, uel
sensu, recta in campos elysios demigrant, & illic pias
atq̃ otiosas anĩas, lusibus suis delectaturi. Eamus nũc
& quemuis etiã sapientem cũ huius Morionis sorte,
conferamus. Finge quod huic opponas exemplar sa-
pientiæ, hoĩem qui totã pueritiam, atq̃ adolescentiã,
in perdiscendis disciplinis contriuerit, & suauissimam
uitæ partem, perpetuis uigilijs, curis, sudoribus perdi
derit, ne in reliqua quidem omni uita, uel tantillũ uo-
luptatis degustarit, semp̃ parcus, pauper, tristis, tetri-
cus, sibijpsi iniquus ac durus, alijs grauis & inuisus,
pallore, macie, ualetudine, lippitudine cõfectus, senio
canicieq̃ multo ante diem contracta, ante diem fugi-
ens e uita. Quanq̃ quid refert quando moriatur isti-
usmodi, qui nunq̃ uixerit? Habetis egregiam illam sa Stultos fœlici
pientis imaginem. At hic rursus obganniunt mihi ὁι ter insanire.
ἐκ τῆς στῶας βάτραχοι. Nihil inquiunt miserius insania. i. Stoicę ranæ
Sed insignis Stultitia, uel insanię proxima est, uel ipsa
potius insania. Quid enim aliud est insanire quam er-
rare animo? Sed isti tot errant uia. Age hunc quoq̃
syllogismũ dissipemus, musis bene fortunantibus. Ar
gute quidem isti. Verum quemadmodũ apud Plato-
nẽ docet Socrates, ex una Venere secta, duas, & ex
uno Cupidine dissecto, duos faciens, itidem & istos

Dialecticos decebat insaniam ab insania distinguere, si modo ipsi sani uideri uellent. Neq; em̃ protinus oĩs insania calamitosa est. Alioqui nõ dixisset Horatius, An me ludit amabilis insania. Neq; Plato poetarum, uatum, & amantium furorem, inter pręcipua uitæ bona collocasset. Nec uates illa laborem Aeneę uocasset insanum. Verum est duplex insaniæ genus. Alterum quod ab inferis diræ ultrices submittunt, quoties immissis anguibus, uel ardorem belli, uel inexplebilẽ auri sitim, uel dedecorosum, ac nefariũ amorem, uel parricidium, incestum, sacrilegiũ, aut aliam id genus pestem aliquam, in pectora mortaliũ inuehunt, siue cum nocentem & conscium animũ, furijs ac terriculorũ facibus agunt. Est alterũ huic longe dissimile, quod uidelicet a me proficiscitur, omnium maxime exoptandũ. Id accidit quoties iucũdus quidam mentis error simul & anxijs illis curis animum liberat, & multiiuga uoluptate delibutũ reddit. Atqui hunc mentis errorem ceu magnum quoddam deorũ munus, ad Atticum scribens optat Cicero, nimirũ quo tantorũ malorum sensu carere posset. Neq; perperã sensit Argiuus ille, qui hactenus insaniebat, ut totos dies solus desideret in theatro, ridens, plaudens, gaudens, quod crederet illic miras agi tragœdias, cum nihil omnino ageretur, Cum in cæteris uitæ officijs, probe sese gereret, iucundus amicis, comis in uxorem, posset qui ignoscere seruis, Et signo læsæ nõ insanire lagenæ. Hunc ubi cognatorum opera datis pharmacis, morbo leuasset, sibiq; iam totus esset redditus, hũc in modũ cum amicis expostulans, Pol, me occidistis amici, Non seruastis ait, cui sic extorta uoluptas, Et demptus per uim

mentis gratissimus error. Et merito quidem. Errabāt enim ipsi, atq; ellebro magis opus habebant, qui tam fœlicem ac iucundā insaniam, ceu malū aliquod existimarent potionibus expellendā. Quanq; illud equidem nondū statui, num quiuis sensus, aut mentis error, insaniæ noīe sit appellandus. Neq; enim si cui lippienti, mulus asinus esse uideatur, aut si quis indoctū carmen ueluti doctissimū admiretur, is cōtinuo uidebitur insanire. Verum si quis non sensu tantū, sed animi iudicio fallatur, idq; præter usitatū morem ac perpetuo, is demū insaniæ censebitur affinis esse, ueluti si quis quoties asinū audierit rudentem, arbitretur sese miros Symphoniscos audire, aut si quis paupculus, infimo loco natus, Crœsum lydorū regem esse se credat. Sed hoc insaniæ genus, si (quemadmodū fere fit) uergat ad uoluptatem, nō mediocrē delectationē adfert, tū ijs qui eo tenent̃, tū illis, quibus est hoc anim aduersum, nec tamen eodem insaniūt. Nam hæc insaniæ species multo latius patet, q̃ uulgus hominū intelligit. Sed uicissim insanus insanū ridet, ac mutuam sibi uoluptatem inuicem ministrāt. Neq; raro fieri uidebitis, ut maior insanus, uehementius rideat minorem Verum, hoc quisq; fœlicior, quo pluribus desipit modis. Sultitia iudice, modo in eo genere insaniæ maneat, quod nobis est peculiare, quod quidem usq; adeo late patet, ut haud sciam, an ex uniuersa mortaliū summa, quempiam liceat reperire, qui oībus horis sapiat, quiq; nō aliquo insaniæ genere teneatur. Quanq̃ hoc tantū interest, qui cucurbitā cū uidet, mulierem esse credit, huic insano nomen ponunt, propterea q̃d per paucis id usu ueniat. Verum ubi quis uxorem suam

Nō omnis error īsania est.

Nullus omīno uacat insania.

Vxor cōis.

quã cum multis habet cõmunem, eam plusq̃ Penelo pen esse deierat, sibiq̃ maiorẽ in modũ plaudit, fœliciter errans, hunc nullus insanum appellat, propterea quod passim maritis hoc accidere uideant. Ad hunc ordinẽ pertinent & isti, qui præ uenatu ferarũ omnia contemnũt, atq; incredibilẽ animi uoluptatem pcipere se prædicant, quoties fœdũ illum cornuũ cantũ audierint, quoties canũ eiulatus. Opinor etiam cum excrementa canũ odorant, illis Cinamomũ uideri. Deinde quæ suauitas, quoties fera lanianda est? Tauros & uerueces humili plebi laniare licet, feram nisi a generoso secari nefas. Is nudo capite, inflexis genibus, gladio ad id destinato (neq; enim quis idem facere fas est) certis gestibus, certa mẽbra, certo ordine, religiose secat. Miratur interim, pinde ut in re noua circũstans tacita turba. Porro cui contigerit e belua nõ nihil gustare, is uero existimat sibi non parũ nobilitatis accedere. Itaq; cum isti assidua ferarum insectatione atq; esu, nihil aliud assequantur, nisi ut ipsi propemodũ in feras degenerent; tñ interea regiã uitã agere se putant

Voluptas uenandi.

Est his simillimũ genus eorum, qui insatiabili ædificandi studio flagrant, nunc rotunda quadratis, nunc quadrata rotũdis permutantes. Neq; uero finis ullus neq; modus, donec ad extremã redactis inopiam, nec ubi habitent, nec qd edant, superest. Quid tũ postea? interim annos aliquot, summa cum uoluptate peregerunt. Ad quos mihi quidem proxime uidentur accedere, qui nouis & arcanis artibus, rerũ species uertere moliunt̃, ac terra mariq; quintã quandam essentiã, uenantur. Hos adeo lactat mellita spes, ut neq; laborũ neq; impensarum unq̃ pigeat, miroq; ingenio semper

Aedificandi morbus.

Alcumistæ.

aliquid excogitant, quo sese denuo fallant, sibiq; ipsis gratã faciant imposturã, donec absumptis oĩbus, non sit quo iam fornaculã instruant. Non desinũt tamẽ iucũda somniare somnia, cæteros pro uiribus ad eandẽ fœlicitatẽ animãtes. Cumq; iã prorsus omni spe destituunt, supest tñ una sententia, abunde magnũ solatiũ, in magnis & uoluisse sat est. Ac tũ uitę breuitatem incusant, ut quę magnitudini negotij nõ suffecerit. Porro aleatores nõ nihil addubito, num in nostrũ collegium sint admittendi. Sed tamen stultũ oĩno, ridiculũq; spectaculum est, quoties uidemus nõnullos usq; adeo addictos, ut simul atq; strepitũ talorum audierint, protinus illis cor saliat, palpitetq;. Deinde cũ semper illiciente uincendi spe, omniũ facultatũ naufragium fecerint, in aleæ scopulũ illisa naue, nõ paulo formidabiliorem Malea, uixq; nudi emerserint, q̊suis potius fraudant, q̃ uictorem, ne scilicet uiri parũ graues habeant. Quid cum senes, iã & cæcutientes, uitreis etiã oculis lusitant? Postremo cũ iam iusta chiragra cõtudit articulos, uicariũ etiã mercede cõducũt, qui ꝓ se talos in pyrgũ mittat? Suauis q̱dem res, nisi q̊d hic ludus plerũq; solet in rabiem euadere, iãq; ad furias, nõ ad me ꝑtinere. Cæterũ illud hoĩm genus, haud dubie totũ est nostrę farinæ, q miraculis ac ꝓdigiosis gaudẽt mendacijs, uel audiendis, uel narrãdis. Nec ulla satietas taliũ fabularũ, cũ portentosa quædã de spectris, de lemuribus, de laruis, de inferis, de id genus milibus miraculorũ cõmemorant. Quæ q̊ longius absunt a uero, hoc & credunt lubentius, & iucũdiore pruritu titillant aures. Atq; hæc q̱dem nõ modo ad leuandũ horarũ tędiũ mire conducunt, uerũetiam ad quæstũ pertinent

Furor aleatorum.

Conficta miracula.

Supſtitioſus imaginum cultus.

præcipue ſacrificis & concionatoribus. His rurſum
adfines ſunt ij,qui ſibi ſtultã quidem,ſed tamen iucun
dã perſuaſionem induerunt, futurum, ſi ligneum,aut
pictum aliquem Polyphemũ,Chriſtophorum aſpexe
rint,eo die non ſint perituri, aut qui ſculptam Barba-
ram præſcriptis uerbis ſalutarit,ſit incolumis e prælio
rediturus,aut ſi quis Eraſmum certis diebus, certis ce
reolis,certiſq; preculis conuenerit, breui ſit diues eua
ſurus. Iam uero Georgiũ etiã Herculem inuenerunt,
quemadmodũ & Hippolytum alterũ, huius equum
phaleris ac bullis religioſiſſime adornatũ, tantum nõ
adorant, ac ſubinde nouo quopiã munuſculo deme-
rentur, per huius æream galeam deierare plane regiũ

Fictæ pontifi cum condonationes uel indulgentiæ.

habetur. Nam quid dicã de ijs,qui ſibi fictis ſcelerum
condonationbus,ſuauiſſime blandiuntur,ac purgato
rij ſpacia ueluti Clepſydris metiuntur, ſecula,annos,
menſes,dies,horas,tanq; e tabula mathematica, citra

Preces ſuperſtitioſæ.

ullum errorem dimetientes. Aut de ijs, qui magicis
quibuſdam notulis ac preculis, quas pius aliquis im-
poſtor, uel animi cauſa, uel ad quæſtum excogitauit
freti,nihil ſibi nõ pollicentur, opes,honores, uolupta
tes,ſaturitates,ualetudinem perpetuo proſperã, uitã
longæuã,ſenectam uiridem,deniq; proximũ Chriſto
apud ſuperos conſeſſum, quem tamen nolint, niſi ad
modũ ſero contingere, hoc eſt cũ huius uitæ uolupta
tes,inuitos eos ac mordicus retinentes, tamẽ deſerue
rint,tum ſuccedant illæ cœlitũ delitiæ. Hic mihi puta
negotiator aliquis, aut miles, aut iudex, abiecto ex
tot rapinis unico nummulo,uniuerſam uitæ Lernam
ſemel expurgatam putat,totq; periuria, tot libidines,
tot ebrietates,tot rixas,tot cædes,tot impoſturas,tot

ꝑfidias, tot proditiones existimat, uelut ex pacto redimi, & ita redimi, ut iam liceat ad nouũ scelerũ orbem, de integro reuerti. Quid aũt stultius ijs, immo qd fœlicius, q septem illis sacrorũ psalmorũ uersiculis, q̊tidie recitatis, plusq̃ summã fœlicitatẽ sibi promittũt? Atq; hos magicos uersiculos, dæmon quispiã facetus quidẽ ille, sed futilis magis q̃ callidus, diuo Bernardo credit indicasse, sed arte circũuentus miser, & hæc tã stulta, ut me ipsam propemodũ pudeat, tñ approbantur, idq; nõ a uulgo modo, uerũ etiam a religionis ꝓfessoribus. Quid iã nonne eodem fere pertinet, cũ singulæ regiones, suũ aliquem peculiarẽ uindicãt diuũ, cunctq; in singulos, singula quædã partiunt, singulis suos q̊sdã Culturæ ritus attribuunt, ut hic in dentiũ cruciatu succurrat, ille parturientibus dexter adsit, Alius rem furto sublatã restituat, hic in naufragio prosper affulgeat, ille gregem tueat, atq; item de cæteris. Nam oĩa ꝑcensere longissimũ fuerit. Sunt qui singuli pluribus in rebus ualeant, præcipue deipara uirgo, cui uulgus hominũ plus prope tribuit, q̃ filio. Uerũ ab his diuis quid tandem petunt hoĩes, nisi quod ad stultitiam attinet? Agedũ inter tot, anathemata, quibus templorũ quorundã parietes omnes, ac testudinẽ ipsam refertã conspicitis, uidistis ne unq̃ qui stultitiã effugerit, qui uel pilo sit factus sapiẽtior? Alius enatauit incolumis Alius ab hoste perfossus uixit. Alius e prælio, pugnãtibus cæteris, non minus fœliciter, q̃ fortiter aufugit. Alius in crucẽ subactus, fauore diui cuiuspiã, furibus amici, decidit, ut nonnullos etiã male diuitijs onustos pergeret exonerare. Alius perfracto carcere fugit. Alius irato medico, a febre reualuit, Alij potum uenenũ

Supstitiosus cult9 diuorũ.

Munia.

Vulgus non optat a superis sapientiã.

aluo soluta, remedio, nō exitio fuit, idq; non admodū læta uxore, quæ operā & impensam luserit. Alius euerso plaustro, equos incolumes domū abegit. Alius oppressus ruina uixit. Alius a marito deprehensus elusit. Nullus pro depulsa stultitia gratias agit. Adeo sua uis quædā res est nihil sapere, ut oīa potius deprecent̄ mortales, q̄ Moriā. Sed qd ego hoc superstitionū pelagus ingredior? Non mihi si linguæ centū sint, oraq; centū, Ferrea uox, omneis fatuorū euoluere formas, Oīa stultitiæ pcurrere noīa possim. Usq; adeo oīs oīm Christianorum uita, istiusmodi delirationibus undiq; scatet. Quas ipsas tamen sacrifici, nō grauatim & admittunt & alunt, non ignari, quantū hinc lucelli soleat accrescere. Inter hæc, si quis odiosus sapiens exoriat̄ succinatq; id, q̄d res est. Non male peribis, si bene uixeris, peccata redimis, si nummulo addideris odiū malefactorū, tū lachrymas, uigilias, orationes, ieiunia, ac totā uitæ rationem cōmutaris. Diuus hic tibi fauebit, si uitā illius æmulaberis. Hæc inquā atq; id genus alia si sapiēs ille obganniat, uide a quāta fœlicitate, repente mortaliū animos, in quem tumultū retraxerit? Ad hoc collegiū ptinent, qui uiui qua funeris pompa uelint efferri, tam diligenter statuūt, ut noīatim etiā præscribant, quot tedas, quot pullatos, q̄t cantores, quot luctus histriones, uelint adesse, perinde quasi futurum sit, ut aliquis huius spectaculi sensus ad ipsos sit rediturus, aut ut pudescant defuncti, nisi cadauer magnifice defodiat̄, haud alio studio, q̄ si ædiles creati ludos aut epulū ædere studeāt. Equidem tametsi propero, tamen haud possum istos silentio p̄tercurrere, qui cū nihil ab infimo cerdone differāt, tamen inani nobilita

Sacerdotes abutuntur superstitiōe uulgi ad suum quæstum.

Cura sepulchri.

Stulta nobilitas.

tis titulo, mirũ ꝙ sibi blandiuntur. Alius ad Aeneam, alius ad Brutũ, alius ad Arcturũ, genus suũ refert. Ostendunt undiq; sculptas & pictas maiorũ imagines. Numerãt proauos, atq; atauos, & antiqua cognomina cõmemorant, cum ipsi nõ multũ absint a muta statua, pene ijsipsis, quæ ostentant signis, deteriores. Et tamen hac tam suaui philautia fœlicem prorsum uitã agũt. Neq; desunt æque stulti, qui hoc beluarũ genus perinde ut deos suspiciũt. Sed quid ego de uno, aut altero genere loquor, quasi uero non passim hæc Philautia plurimos ubiq; miris modis, fœlicissimos efficiat? Cum hic quauis simia deformior, sibi plane Nireus uidet̃, alius simulatq; treis lineas circino duxerit, prorsum Euclidem sese putat, hic ὄνος πρὸς λύραν & quo deterius nec ille sonat, quo mordet̃ gallina marito, tamẽ alterũ Hermogenem esse se credit. Est aũt illud longe suauissimũ insaniæ genus, quo nõnulli, quicquid ulli suorũ dotis adest, eo nõ aliter, atq; suo gloriãtur. Qualis erat ille bis beatus apud Senecã diues, q̃ narraturus historiolam quampiam, seruos ad manũ habebat, qui noĩa suggererent, nõ dubitaturus, uel in pugilũ certamen descendere, homo alioq̃ adeo imbecillus, ut uix uiueret, hac re fretus, quod multos haberet domi seruos egregie robustos. Porro de artium professoribus quid attinet cõmemorare, quando peculiaris est horũ oĩm Philautia, adeo ut reperias citius, qui uelit agello paterno, q̃ ingenio cedere. Verũ præcipue histrionũ cantorũ, oratorum, ac Poetarum, quorum quo quisq; est indoctior, hoc sibi placet insolentius, hoc sese magis iactat, ac dilatat. Et inueniunt similes labra lactucas, immo quo quicq; est ineptius, hoc plures admira

Sua cuique placent.

.i. asinus ad lyram.

Poetæ. φιλαυτοί

tores nanciscit̃, ut pessima quæq; semper plurimis arri dent, propterea q̊d maxima pars hoim̃ (ut diximus) Stultitiæ obnoxia est. Proinde si q̃s est imperitior & sibi ipsi multo iucundior est, & pluribus admirationi, quid est, quod is uerã eruditionem malit? Primũ ma/gno constaturã, deinde redditurã & putidiorem, & ti midiorem, postremo multo paucioribus placituram?

Cõmunis re/gionum Phi lautia.

Iã uero uideo naturã, ut singulis mortalibus suã, ita singulis nationibus, ac pene ciuitatibus, cõmunẽ quã dam inseuisse Philautiam. Atq; hinc fieri, ut Britanni præter alia, formã, musicã, & lautas mensas, proprie si bi uindicent. Scoti, nobilitate, & regiæ affinitatis titu lo, neq; non dialecticis argutijs sibi blandiantur. Galli morũ ciuilitatem sibi sumãt. Parisienses, Theologicæ scientiæ laudem, oĩbus prope submotis, sibi peculiari ter arrogent. Itali bonas literas & eloquentiã asserant, atq; hoc noĩe sibi suauissime blandiant̃ omnes, q̊d soli mortaliũ barbari nõ sint. Quo q̃dem in genere fœlici tatis, Romani primas tenent, ac ueterẽ illã Romã, ad/huc iucundissime somniãt. Veneti, nobilitatis opinio ne sunt fœlices. Græci tanq; disciplinarum authores, ueteribus illis laudatorũ heroum titulis sese uenditãt.

Turcæ.

Iudæi.

Turcæ, totaq; illa uere barbarorũ colluuies, etiã reli gionis laudem sibi uindicat, Christianos perinde uti superstitiosos irridens. At multo etiã suauius Iudæi, etiã dum Messiam suum cõstanter expectant, ac Mo/sen suũ, hodieq; mordicus tenent. Hispani bellicã glo riam, nulli concedunt. Germani corporũ proceritate, & magiæ cognitione sibi placent. Ac ne singula per/sequar, uidetis opinor, quantũ ubiq; uoluptatis pari/at, singulis & uniuersis mortalibus Philautia, cui pro/

pe par est assentatio soror. Nihil em̃ aliud Philautia, q̃ cum quis ipse sibi palpatur. Idem si alteri facias, κολακία fuerit. At hodie res quędã infamis est adulatio, sed apud eos, qui rerũ uocabulis magis, q̃ rebus ipsis cõmouentur. Existimant cũ adulatione, fidem male cohærere. Quod multo secus sese habere, uel brutorum animantiũ exemplis poterãt admoneri. Quid em̃ cane adulantius? at rursum, quid fidelius? Quid sciuro blandius? At hoc quid est homini magis amicum? Nisi forte uel asperi leones, uel immites tigres, uel irritabiles pardi, magis ad uitam hoĩm conducere uidentur. Quanq̃ est oĩno perniciosa quædã adulatio, qua nonnulli perfidiosi & irrisores, miseros in perniciem adigunt. Verũ hæc mea, ab ingenij benignitate, candoreq; quodã proficiscit̃, multoq; uirtuti uicinior est quam ea quæ huic opponitur, asperitas ac morositas inconcinna, ut ait Horatius grauisq;. Hæc deiectiores animos erigit, demulcet tristes, extimulat languentes expergefacit stupidos, ægrotos leuat, feroces mollit, amores conciliat, conciliatos retinet. Pueritiam ad capessenda studia literarũ allicit, senes exhilarat, Principes citra offensam sub imagine laudis, & admonet, & docet. In summa facit, ut q̃sq; sibi ipse sit iucundior, & charior, quæ q̃dem fœlicitatis pars est uel præcipua. Quid aũt officiosius, q̃ cum mutuũ muli scabunt? Vt ne dicã interim hãc esse magnã illius laudatæ eloquentiæ partem, maiorem medicinæ, maximã poeticæ. Denique hãc esse totius humanæ cõsuetudinis, mel & condimentũ. Sed falli inquiunt miserũ est, immo non falli miserrimũ. Nimiũ enim desipiunt, qui in rebus ipsis fœlicitatem hominis, sitam esse existimãt. Ex opinio-

Inter Philautiã & κολακίαν, quid inter sit.

Adulatio res saluberrima.

Est error fœlix.

Vita hominum ex opinióe pendet.

nibus ea pendet. Nam rerum humanarũ tanta est obscuritas, uarietasq;, ut nihil dilucide sciri possit, quemadmodũ recte dictũ est ab Academicis meis, inter philosophos, q̃ minimũ insolentibus. Aut si quid sciri potest, id nõ raro officit, etiã uitæ iucunditati. Postremo sic sculptus est hoĩs animus, ut longe magis fucis, quã ueris capiat. Cuius rei si quis experimentũ expositũ & obuium quærat, conciones ac templa petat, in quibus si quid seriũ narratur, dormitãt, oscitant, nauseant omnes. Quod si clamator ille (lapsa sum, declamator dicere uolebã) ita ut sæpe faciunt, anilem aliquã fabellam exordiatur, expergiscunt̃, erigunt̃, inhiant omẽs. Item si quis sit diuus fabulosior & poeticus (quod si exemplum requiris, finge huius generis Georgiũ, aut Christophorũ, aut Barbaram) uidebitis hunc longe religiosius coli, q̃ Petrum, aut Paulum, aut ipsum etiam Christum. Verum hæc non huius sunt loci. Iam quanto minoris constat hæc fœlicitatis accessio? Quandoqdem res ipas aliquoties magno negotio, pares oportet, uel leuissimas, uti grãmaticen. At opinio facillime sumitur. Quæ tamen tantundem, aut amplius etiã ad

Error gustus

fœlicitatem cõducat. Age si quis putrib⁹ uescatur salsamentis, quorum alius nec odorem ferre possit, & tñ huic ambrosiam sapiant, quæso quid interest ad fœli-

Error oculorum.

citatem? Cõtra si Acipenser alicui nauseã sapiat, quid referet ad uitæ beatitudinem? Si cui sit uxor egregie deformis, quę tamen marito, uel cum ipsa Venere certare posse uideatur, nõne perinde fuerit, ac si uere formosa foret? Si quis tabulam minio, lutoq; male oblitam, suspectet, ac demiretur, persuasum habens, Apellis aut Zeusidis esse picturam, nonne fœlicior etiã fue

rit eo, qui eorũ artificũ manũ magno emerit, fortassis minus ex eo spectaculo uoluptatis percepturus? Noui ego quendam mei nominis, qui nouæ nuptæ gemmas aliquot adulterinas dono dedit, psuadens, ut erat facundus nugator, eas nõ modo ueras ac natiuas esse uerumetiam singulari atq; inæstimabili pretio. Quæso quid intererat puellæ, cum uitro non minus iucunde pasceret, & oculos, & animũ, nugas perinde ut eximiũ aliquem thesaurum, conditas apud sese seruaret? Maritus interim & sumptũ effugiebat, & uxoris errore fruebatur, nec eam tamẽ sibi minus habebat deuinctam, q̃ si magno empta donasset. Num quid interesse censetis inter eos, qui in specu illo Platonico, uariarũ rerũ umbras, ac simulacra demirantur, modo nihil desyderent, neq; minus sibi placeant, & sapientem illum qui specum egressus ueras res aspicit. Quod si Mycillo Lucianico, diues illud & aureum somnium perpetuo somniare licuisset, nihil erat, cur aliam optaret fœlicitatem. Aut nihil igitur interest, aut si quid interest, potior etiam Stultorum conditio. Primũ quod ijs sua fœlicitas, minimo constat, id est sola persuasiuncula. Deinde, quod ea fruuntur cũ plurimis cõmuniter, Porro nullius boni iucunda sine socio possessio. Quis enim nescit quanta Sapientũ paucitas, si modo quisq̃ inueniatur? Quanq̃ ex tot seculis, Græci septem omino numerant, quos me hercle, si quis accuratius excutiat, dispeream si uel semisapientem inueniet, immo si uel trientem uiri sapientis. Proinde cum inter multas Bacchi laudes, illud habeatur (ut est) primariũ, quod animi curas eluat, idque ad exiguum modo tempus, nam simul atque uillum edormieris, protinus albis (ut

Impostura In gemmis factitijs.

Specus Platonicus.

Fœlicius est errare quam sapere.

aiunt) quadrigis, recurrunt animi molestiæ, quãto meum beneficiũ, cum plenius, tum præsentius, quæ perpetua quadã ebrietate, mentẽ, gaudijs, delitijs, tripudijs expleo, idq; nullo negotio: Neq; quenq; omnino mortalem mei muneris expertem esse sino, cum reliquæ numinũ dotes, aliæ ad alios perueniant. Non ubiuis nascitur generosum, & lene merũ, quod curas abigat, quod cum spe diuite manet. Paucis contigit formæ gratia, Veneris munus, Paucioribus eloquentia, Mercurij donum. Non ita multis obtigerunt opes, dextro Hercule, Imperium non cuiuis concedit Iupiter Homericus. Sæpe numero Mauors neutris fauet copijs. Cõplures ab Apollinis tripode, tristes discedunt Sæpe fulminat Saturnius. Phœbus aliquando iaculis pestem immittit. Neptunus plures extinguit, quam seruat. Vt interim Veioues istos Plutones, Atas, Pœnas, febres, atq; id genus, non deos, sed canifices commemorem. Ego sum una illa stultitia, quæ omneis ex æquo, tã parata beneficentia cõplector. Nec uota moror, nec irascor, exposcens piamina, si quid cerimoniarũ fuerit prętermissum. Nec cœlũ terræ misceo, si quis reliquis inuitatis dijs, me domi relinquat, nec admittat ad nidorem illũ uictimarũ. Nam cæterorũ deorum tanta in his est morositas, ut prope maius sit operæ p̃cium, atq; adeo tutius, illos negligere, q̃ colere. Quemadmodum sunt & homines nonnulli, tam difficiles, & ad lædendũ irritabiles, ut præstiterit eos prorsum alienissimos habere, quã familiares. At nemo (inquiunt) Stultitiæ sacrificat, neq; templũ statuit. Equidem demiror ut dixi nõnihil, hanc ingratitudinem. Verũ hoc quoq; pro mea facilitate boni cõsulo. Quanq; ne hæc

Stultitiæ templũ & sacra.

quidem desyderare possim. Quid em̄ est cur tusculū, aut molam, aut hircū, aut suem, requirā, cū mihi mortales om̄es ubiq; gentiū, eum cultum persoluant, qui uel a Theologis maxime probari solet: Nisi forte, Dianæ debeam inuidere, quod illi humano sanguine litatur. Ego me tum religiosissime coli puto, cum passim (ut faciunt omnes) animo cōplectuntur, moribus exprimūt, uita repræsentāt. Qui quidem diuorū cultus nec apud Christianos admodū frequens est. Quanta turba eorum, qui deiparæ uirgini, cereolum affigunt, idq; in meridie, cum nihil est opus: Rursum q̄ pauci qui eandem, uitæ castimonia, modestia, cœlestiū rerū amore, studeant æmulari: Nam is demū uerus est coltus, longeq; cœlitibus gratissimus. Præterea cur templum desyderem, cū orbis hic uniuersus, templū mihi sit (ni fallor) pulcherrimū: Neq; uero desunt mystæ, nisi ubi desunt homines. Nec iam usq; adeo stulta sum, ut saxeas, ac coloribus fucatas imagines, requirā, quæ cultui nostro nōnunq̄ officiunt, cum a stupidis, & pinguibus istis, signa, pro diuis ipsis adorantur. Nobis interim usu uenit, quod solet ijs, qui a uicarijs suis extruduntur. Mihi tot statuas erectas puto, quot sunt mortales, uiuā mei imaginem præ se ferentes, etiam si nolint. Itaq; nihil est, quod reliquis dijs inuideā, si alijs in angulis terrarū, alij colantur, idq; statis diebus. Quemadmodū Rhodi Phœbus, in Cypro Venus, Argis Iuno, Athenis Minerua, in Olympo Iupiter, Tarenti Neptunus, Lampsaci, Priapus, modo mihi cōmuniter orbis omnis longe potiores uictimas, assidue præbeat. Atqui si cui uideor hæc audatius q̄ uerius dicere, agedum paulisper ipsas hominū uitas inspiciamus

Supstitiosus cultus imaginum.

Cōmunis uita mortaliū stultitiæ plena

quo palam fiat, & quantũ mihi debeant, & quãti me faciant maximi pariter, ac minimi. At non quorũlibet uitã recensebimus, nam id q̃dem perlongũ, uerum insigniũ tantum, unde reliquos facile sit æstimare. Quid eñ attinet de uulgo, plebeculaq;, cõmemorare, quæ citra cõtrouersiam, tota mea est? Tot eñ undiq; Stultitiæ formis abundat, tot in dies nouas cõminiscit̃, ut nec mille Democriti ad tantos risus suffecerint. Quan q̃ illis ipsis Democritis, rursum alio Democrito, foret opus. Quinetiã, incredibile sit dictu, quos risus, quos ludos, quas delitias, homunculi quotidie prębeant superis. Nam hi quidem horas illas sobrias, & ante meridianas iurgiosis cõsultationibus, ac uotis audiendis impartiunt. Cæterum ubi iã nectare madent, neq; lubet, quicq̃ serium agere, tum qua parte cœlum, q̃ maxime prominet, ibi consident, ac pronis frontibus, q̃d agitent hoies speculant̃. Nec est aliud spectaculũ illis suauius. Deum imortalem, q̃d theatrum est illud, q̃ uarius stultorũ tumultus? Nam ipsa nõnunq̃ in deorum poeticorũ ordinibus, considere soleo. Hic deperit in mulierculã, & quo minus adamat̃, hoc amat impotentius. Ille dotem ducit, non uxorem. Ille sponsam suam prostituit. Alius Zelotypus uelut Argus obseruat, Hic in luctu pape, q̃ stulta dicit facitq;? conductis etiã uelut histrionibus, qui luctus fabulã peragant. Ille flet ad nouercæ tumulũ. Hic quicquid undecunq; potest corradere, id totũ uentriculo donat, paulo post fortiter esuriturus. Hic somno & otio, nihil putat fœlicius Sunt qui alienis obeundis negotijs, sedulo tumultuãtur, sua negligũt. Est qui uersuris, atq; ære alieno, diuitem se esse putat, mox decocturus. Alius nihil arbitra

Amantes zelotypi.

Luctus funebris.

Otiosi.

Curiosi.

Decoctores.

Auari.

tur fœlicius, ꝗ̃ ipse pauper, hæredem locupletet. Hic ob exiguũ, idq́ incertum lucellũ, per oĩa maria uolitat undis ac uentis uitã cõmittens, nulla pecunia reparabilem. Ille mauult bello diuitias quęrere, q̃ tutũ otium exigere domi. Sunt qui captandis orbis senibus putant ꝗ̃ cõmodissime ad opes peruenire. Neq́ desunt, qui idem malint de amandis beatis aniculis, aucupari. Quorũ utriq́, tum demũ egregiã de se uoluptatem dijs spectatoribus præbent, cum ab ijsipsis, quos captant, arte deludunt̃. Est oĩm stultissimũ, ac sordidissimũ, negotiatorũ genus, quippe qui rem oĩm sordidissimã tractent, idq́ sordidissimis rationibus, qui cũ passim mentiant̃, peierent, furent̃, fraudent, imponant, tamen oĩm primos sese faciunt, propterea quod digitos habeant auro reuinctos. Nec desunt adulatores fraterculi, qui mirent̃ istos, ac uenerabiles palam appellent nimirũ, ut ad ipsos aliqua male partorũ portiuncula redeat. Alibi uideas Pythagoricos quosdã, quibus usq́ adeo oĩa uident̃ esse cõmunia, ut quicquid usq́ incustoditum nacti fuerint, id uelut hæreditate obuenerit ęquo animo tollant. Sunt qui uotis tantũ diuites sunt & iucunda quædã sibi fingunt somnia, idq́ ad fœlicitatem, satis esse putant. Nonnulli foris diuites haberi gaudent, domi grauiter esuriunt. Hic festinat quicq̃d habet profundere, ille per fas nefasq́ congerit. Hic candidatus ambit populares honores, ille ad focum semet oblectat. Bona pars lites nunq̃ finiendas agitat, & hinc atq́ hinc certatim cõtendunt, ut prorogatorẽ iudicem, & collusorẽ ditent aduocatũ. Hic rebus nouandis studet, ille magnũ quiddam molit̃. Est qui Hierosolymã, Romam, aut diuum Iacobũ adeat, ut nihil

Miles.
Hæredipetæ.
Negotiatores.
Adulatio cõcionatorum.
Fures.
Optatores.
Profusores.
Ambitiosi.
Litigatores.
Qui sacra uisunt loca.

est illi negotij, domi relictis, cum uxore liberis. In summa, si mortaliū inumerabiles tumultus e Luna, quem admodū Menippus olim despicias, putes te muscarū aut culicū uidere turbā inter se rixantiū, bellantiū, insidiantiū, rapientiū, ludentiū, lasciuientiū, nascentiū, cadentiū, morientiū. Neq; satis credi potest, q̊s motus, quas tragœdias, cieat tantulū animalculū, tanq; mox periturū. Nam aliquoties uel leuis belli, seu pestilentiæ procella, multa simul millia rapit, ac dissipat. Sed ipsa stultissima sim, planeq; digna, quā multis cachinnis rideat Democritus, si pergā populariū stultitiarū, & insaniarū formas enumerare. Ad eos accingar, qui sapientiæ speciem inter mortales tenent, & aureū illū ramū (ut aiunt) aucupantur, inter quos Grāmatici primas tenent, genus hoīm profecto, quo nihil calamitosius, nihil afflictius, nihil æque dijs inuisum foret, nisi ego miserrimæ professionis incōmoda, dulci quodā insaniæ genere mitigarem. Neq; em̄ πέντε κατάραις, i. quinq; tantū diris obnoxij sunt isti, quemadmodū indicat epigrāma græcum, uerū sexcentis, ut qui semp famelici, sordidiq; in ludis illis suis, in ludis dixi, immo in φροντιστηρίοις, uel pistrinis potius, ac carnificinis, inter puerorū greges, cōsenescant laboribus, obsurdescāt clamoribus, fœtore pedoreq; cōtabescant, tn̄ meo beneficio fit, ut sibi primi mortaliū esse uideantur. Adeo sibi placent, dum pauidā turbā, minaci uultu uoceq; territant, dū ferulis, uirgis, lorisq; conscindūt miseros, dūq; modis oībus suo arbitratu, sæuiunt, asinū illū Cumanū imitantes. interim sordes illæ, meræ mūditię uident̄, pedor amaricinū olet, miserrima illa seruitus regnū esse putatur, adeo ut tyrannidem suā nolint

Stultitia doctorꝝ hoīm.

Grammatici miseri.

.i. quinq; exe crationibus, siue deuotionibus.

.i. scholis.

Tyrānis ludi magistrorū.

cum Phalaridis, aut Dionysij imperio cõmutare. Sed longe etiã fœliciores sunt, noua quadã doctrinæ persuasione. Si quidem cũ mera deliramenta pueris incul cent, tamen dij boni, quem nõ illi Phalemonem, quẽ non Donatũ, præ sese cõtemnunt: idq; nescio quibus præstigijs, mire efficiunt, ut stultis materculis & idiotis patribus, tales uideant, quales ipse se faciunt. Iã adde & hoc uoluptatis genus, quoties istorũ aliquis Anchisæ matrẽ, aut uoculã uulgo incognitã, in putri qua piã charta deprehẽderit, puta bubsequã, bouinatorẽ, aut manticulatorẽ, aut si quis uetusti saxi fragmentũ, mutilis notatũ literis, alicubi effoderit, o Iupiter, quæ tũ exultatio, qui triũphi, quæ Encomia, perinde quasi uel Africã deuicerint, uel Babylonas cœperint. Quid aũt cum frigidissimos, & insulsissimos uersiculos suos passim obstentãt, neq; desunt q mirentur, iã plane Maronis animã in suũ pectus demigrasse credunt. At nihil oĩm suauius, q̃ cũ ipsi inter sese mutua talione, laudant ac mirantur, uicissimq; scabũt. Quod si quis alius uerbulo lapsus sit, idq; forte fortuna, hic oculatior deprehenderit, ἡράκλεις, quæ ꝓtinus Tragœdiæ, quæ di gladiationes, quæ cõuicia, quæ inuectiuæ: Male propitios habeam omneis grãmaticos, si q̃d mentior. Noui quendã πολυτεχνότατον, græcũ, Latinũ, Mathematicum, philosophum, medicũ ϗ ταῦτα βασιλικόν, iã sexagenariũ, q cæteris rebus omissis, annis plus uiginti, se torquet ac discrutiat in grãmatica, prorsus fœlicem se fore ratus, si tamdiu liceat uiuere, donec certo statuat, quomõ distinguendę sint octo partes orationis, q̃d hactenus nemo græcorũ aut latinorũ ad plenum præstare ualuit. Perinde quasi res sit bello quoq; uindicã-

Arrogantia eorundem.

.i. o Hercules

da, si quis cõiunctionem faciat, dictionẽ ad aduerbiorũ ius pertinentem. Et hac gratia, cũ totidem sint grãmaticæ, quot grãmatici, immo plures, quãdoquidem Aldus meus unus plus quinquies grãmaticam dedit hic nullã oĩno quantũuis barbare aut moleste scriptã prętermittit, quã non euoluat, excutiatq;. Nemini nõ inuidens, si quid quantũlibet inepte moliat̃ in hoc genere, misere timens, ne quis forte gloriam hanc præripiat, & pereant tot annorũ labores. Vtrũ insaniã hanc uocare mauultis, an stultitiã? Nam mea quidem haud magni refert, modo fateamini meo beneficio fieri, ut animal oĩm alioqui longe miserrimũ, eo fœlicitatis euehat̃, ut sortem suã, neq; cum Persarũ regibus cupiat permutare. Minus mihi debent Poetæ, tametsi uel ex professo meæ sunt factionis, quippe liberũ genus, ut habet prouerbiũ, quorũ omne studium, non alio pertinet, q̃ ad demulcendas stultorũ aures, idq; meris nugamentis, ac ridiculis fabulis. Et tñ his freti, dictu mirum, ut cũ sibi polliceant̃ immortalitatẽ, & dijs parem uitã, tum alijs eandem promittãt. Huic ordini præ cæteris familiares φιλαυτία καὶ κολακία, nec ab ullo mortaliũ genere color, neq; simplicius, neq; constantius. Porro Rhetores, quanq; nõ nihil illi quidem, præuaricantur, colluduntq; cũ Philosophis, tñ hos quoq; nostræ factionis esse, cum alia multa, tum illud in primis arguit, quod præter alias nugas, tam accurate, tã multa de iocandi ratione cõscripserunt, Atq; adeo stultitiam ipsam, inter facetiarũ species numerat, quisquis is fuit, qui ad Herennium dicendi artem scripsit. Quod q; apud Quintilianũ, huius ordinis longe principem, caput est de risu, uel Iliade prolixius, tantumq; stulti-

Poetæ.

i. amor sui & adulatio.

Rhetores.

tiæ tribuunt, ut sæpenumero quod nullis argumentis dilui possit, risu tamen eludatur. Nisi & si quis hoc arbitretur ad stultitiam nõ pertinere, ridiculis dictis excitare cachinnos, idq; arte. Huius farinæ sunt & isti, qui libris ædendis, famã immortalem aucupantur, ij cũ omnes mihi plurimũ debent, tũ præcipue, qui meras nugas, chartis illinunt. Nam qui erudite ad paucorum doctorum iudicium scribunt, quiq; nec Persium nec Lælium iudicem recusant, mihi quidem miserandi magis quã beati uidentur, ut qui sese perpetuo torqueant, addunt, mutant, adimunt, reponunt, repetunt recudunt, ostendunt, nonum in annum premunt, nec unq; sibi satisfaciunt, ac futile præmium, nempe laudem, eamq; perpaucorũ, tanti emũt, tot uigilijs, somniq;, rerum omnium dulcissimi, tanta iactura, tot sudoribus, tot crucibus. Adde nunc ualetudinis dispendiũ, formæ perniciem, lippitudinem, aut etiam cæcitatem pauptatem, inuidiam, uoluptatũ abstinentiã, senectutem præproperam, mortem præmaturã, etsi qua sunt alia eiusmodi. Tantis malis sapiens, ille redimendum existimat, ut ab uno aut altero lippo probetur. At meus ille scriptor, quanto delirat fœlicius, dum nulla lucubratione, uerũ ut cunq; uisum est animo, quicquid in calamũ incidit, uel somnia sua, statim literis prodit, leui duntaxat chartarũ iactura, non ignarus futurum, ut quo nugatiores nugas scripserit, hoc a pluribus, id est, stultis & indoctis omnibus, probetur. Quid enim est negotij, treis illos doctos, si tamen ea legerint, contemnere? Aut quid ualebit, tam paucorum sapientũ calculis, in tam immensa reclamantiũ turba? Sed magis etiam sapiunt, qui aliena pro suis ædunt, & alieno

Scriptores librorum.

magno partã labore gloriã, uerbis in se transmouent, hoc uidelicet freti, q̃d arbitrent̃ futurũ, ut etiã si maxime coarguant̃ plagij, tñ aliquanti tp̃is usurã sint interim lucrifacturi. Videre est operæpretiũ, q̃ hi sibi placeant cũ uulgo laudant̃, cũ digito ostendunt̃ in turba οὗτος ἐστιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος, cũ apud bibliopolas prostant, cũ in oĩm paginarũ frontibus legũtur tria noĩa, p̃sertim peregrina, ac magicis illis similia. Quæ per deum ĩmortalem, q̃d aliud sunt q̃ noĩa? Deinde q̃ a paucis cognoscenda, si mũdi uastitatem respicias, tũ a quãto paucioribus laudãda, ut sunt etiã indoctorũ, diuersa palata. Quid q̃d ea ipsa noĩa, non raro confingũtur aut e priscorũ libris adoptãtur? Cũ alius sese Telemachum, alius Stelenũ, aut Laertem, hic Polycratem, ille Trasymachũ, sese nominari gaudet, ut nihil iam referat, etiã si Chamæleonti aut Cucurbitæ, siue quemadmodũ solent philosophi loqui, Alpha aut Beta, librũ inscribas. Illud aũt lepidissimũ, cum mutuis epistolis, Carminibꝰ, Encomijs sese uicissim laudãt, Stulti Stultos, indoctos indocti. Hic illius suffragio discedit Alcæus, ille huius Callimachus, ille huic est M. Tullio superior, hic illi Platone doctior. Nõnunq̃ etiã Antagonistã quærũt, cuius æmulatione, famã augeant. Hinc scinditur incertũ studia in contraria uulgus, donec uterq̃ dux, re bene gesta uictor discedit, uterq̃ triumphũ agit. Rident hæc sapientes, ut (ueluti sunt) stultissima. Quis em̃ negat? Sed interim meo beneficio suauem uitã agunt, ne cũ Scipionibus q̃dem suos triumphos cõmutaturi. Quanq̃ docti quoq̃ interim dũ hęc magna cũ animi uoluptate rident, & aliena fruunt̃ insania, nõ paulũ mihi debent, & ipsi (quod inficiari nõ

i. hic est admirandus ille.

possunt) nisi sint oīm ingratissimi. Inter eruditos iure consulti, sibi uel primū uindicant locum, neq; quisq; alius ęque sibi placet, dum Sisyphi saxū assidue uoluūt ac sexcentas leges, eodē spiritu cōtexunt, nihil refert quā ad rem ꝑtinentes, dūq; glossematis glossemata, opiniones opinionibus cumulantes, efficiunt, ut studiū illud oīm difficillimū esse uideat̃. Quicquid em̄ laboriosum, idem protinus & præclarū existimāt. Adiungamus his Dialecticos, ac Sophistas, hoīm genus, q̄uis ære Dodonęo loquacius, ut quorū unusquiuis, cū uicenis delectis mulieribus, garrulitate decertare possit, fœliciores tamen futuri, si tantū linguaces essent, non etiā rixosi, adeo ut de lana caprina ꝑtinacissime digladient̃, & nimiū altercando, plerūq; ueritatem amittant. Hos tn̄ sua φιλαυτία beatos reddit, dum tribus instructi syllogismis, incunctanter audent, quauis de re cū quouis, manū conserere. Cæterū pertinacia reddit inuictos, etiamsi Sentorem opponas. Sub hos prodeunt philosophi, barba pallioq; uerendi, q se solos sapere ꝓdicant, reliquos oēs mortales, umbras uolitare. Quā uero suauiter delirāt, cū innumerabiles ædificāt mundos, dum Solem, dū Lunam, stellas, orbes, tanq; pollice filoue metiunt̃, dum fulminū, uentorū, eclipsiū ac cæterarū inexplicabiliū rerū causas reddunt, nihil usq̄ hęsitantes, perinde quasi naturę rerū architectrici fuerint a secretis, quasiue e deorum consilio nobis aduenerint. Quos interim natura, cū suis cōiecturis, magnifice ridet. Nam nihil apud illos esse cōperti, uel illud satis magnū est argumentum. quod singulis de rebus, inexplicabilis inter ipsos est digladiatio. Ii, cū nihil oīno sciant, tn̄ oīa se scire profitent̃, cunq; seipsos

Iureconsulti

Dialectici.

Philosophi.

ignorent, neq; fossam aliquoties, aut saxum obuiũ ui-
deant, uel quia lippiunt plærīq;, uel quia peregrinant̃
animi, tñ ideas, uniuersalia, formas separatas, primas
materias, quidditates, ecceitates uidere se prædicant,
res adeo tenues, ut neq; lynceus (opinor) possit perspi
cere, Tũ uero præcipue prophanũ uulgus aspernãtur
quoties triquetris, & tetragonis circulis, atq; hmõi pi

Mathematici

cturis Mathematicis, aliis super alias inductis, & in la
byrinthi speciem cõfusis, præterea literis uelut in acie
dispositis ac subinde alio, atq; alio repetitis ordine, te

Prognostæ.

nebras offundũt, imperitioribus. Neq; desunt ex hoc
genere, qui futura quoq; prędicant consultis astris, ac
miracula plusq̃ magica polliceant̃, & inueniunt hoĩes

Theologi.

fortunati, qui hæc quoq; credãt. Porro Theologos si
lentio transire fortasse præstiterit, καὶ ταύτην καμαρίναν
οὐ κινεῖν, nec hanc Anagyrim tangere, utpote genus
hoĩm mire supciliosum, atq; irritabile, ne forte turma-

.i. & hanc camarinam nõ mouere.

tim sexcentis conclusionibus adoriant̃, & ad Palino-

Palinodia.

diam adigant, q̃d si recusem, protinus hæreticã clami
tent. Nã illico solent hoc terrere fulmine, si cui sunt pa
rũ propitii. Sane quanq; nõ alii sunt, qui minus liben-
ter agnoscant meã in se beneficentiã, tamen hi quoq;
nõ mediocribus noĩbus obstricti sunt, dũ fœlices sua
Philautia, pinde quasi ipsi tertiũ incolant cœlũ, ita re-
liquos mortaleis oĩeis, ut humi reptantes pecudes, e
sublimi despiciũt, ac prope cõmiserantur, dum tanto
magistraliũ definitionũ, cõclusionum, corollariorum
propositionũ explicitarum, & implicitarũ agmine se-
pti sunt, tot exuberant κρησφυγέτοις, ut nec Vulcaniis
uinculis, sic possint irretiri, quin elabant̃ distinctioni-
bus, q̃bus nodos omneis adeo facile secant, ut nõ Te

.i. suffugiis, a creta & fuga, composita dictione.

ñedia bipennis melius, tot nuꝑ excogitatis uocabulis ac ꝓdigiosis uocibus scatent. Præterea dũ arcana mysteria, suo explicant arbitratu, qua ratiõe conditus, ac digestus sit mundus. Per q̃s canales, labes illa peccati in posteritatẽ deriuata sit, qbus modis, qua mensura, quantulo tꝑe in uirginis utero sit absolutus Christus, quemadmodũ in Synaxi accidentia subsistãt sine domicilio. Sed hæc protrita. Illa demũ magnis & illuminatis (ut uocant) Theologis, digna putant, ad hæc, si quãdo incidunt, expergiscunt̃, Num q̃d instans in generatiõe diuina, Nũ plures in Christo filiationes? Nũ possibilis propositio, Pater deus odit filiũ? Num deus potuerit suppositare mulierem, num diabolũ, num asinũ, nũ cucurbitã, num silicem? Tũ quemadmodũ, cucurbita fuerit concionatura, editura miracula, figenda cruci. Et qd consecrasset Petrus si consecrasset eo tempore, quo corpus Christi pendebat in cruce? Et num eodem tꝑe, Christus homo dici potuerit? & nũ post resurrectionẽ edere aut bibere fas sit futurũ? Iam nũc famem sitimq; ꝑcauentes. Sunt innumerabiles λεπτολεσχίαι, his quoq; multo subtiliores, de instantibus, de formalitatibus, de qdditatibus, ecceitatibus, quas nemo possit oculis assequi, nisi tam Lynceus, ut ea quoq; per altissimas tenebras uideat, quæ nusq̃ sunt. Adde nunc his γνώμας illas, adeo παραδόξους, ut illa Stoicorum oracula, quæ paradoxa uocant, crassissima pręhis uideantur, & circũforanea, uelut, leuius esse crimẽ homines mille iugulare, q̃ semel in die dominico, calceum pauperi consuere, Et potius esse cõmittendũ, ut uniuersus orbis pereat, una cũ uictu & uestitu, quod aiunt suo, q̃ unicum quantumlibet leue mendaciolũ

.i.subtilia nugamenta.

.i.sententias. inopinatas.

Paradoxa theologorũ

Prouerbiũ.

Sectæ theologorum.

dicere. Iã has subtilissimas subtilitates, subtiliores etiã reddunt, tot scholasticorũ uiæ, ut citius e Labyrinthis temet explices, q̃ ex inuolucris, Realium, nominaliũ, Thomistarũ, Albertistarũ, Occanistarũ, Scotistarũ, & nondũ omneis dixi, sed p̃cipuas duntaxat. In quibus oĩbus, tantũ est eruditionis, tantũ difficultatis, ut existimẽ ipsis aplĩs, alio spiritu opus fore, si cogant̃ hisce de rebus, cũ hoc nouo Theologorũ genere, cõserere manus. Paulus fidem p̃stare potuit, at cum ait, fides est substantia rerũ sperandarum, argumentũ nõ apparentiũ, parum magistraliter definiuit. Idem ut charitatem optime p̃stitit, ita parũ dialectice uel diuidit, uel finit, in priore ad Corinthios epistola, capite decimo tertio. Ac pie quidem illi consecrabãt synaxim, & tñ rogati de termino a quo, & termino ad quem, detrãssubstantiatiõe, de modo quo corpus idem sit in diuersis locis, de differẽtia, qua corpus Christi est in cœlo, qua fuit in cruce, qua in sacramẽto synaxeos, quo pũcto fiat transsubstantiatio, cũ oratio per quam ea fit, ut quantitas discreta, sit in fluxu, non pari, sicut opinor, respondissent acumine, quo Scotidæ disserunt hęc, ac definiunt. Nouerant illi Iesu matrem, sed quis eorũ, tã philosophice demõstrauit, quo modo fuerit ab Adæ macula, p̃seruata, q̃ nostri Theologi? Petrus accepit claues & accepit ab eo, qui non cõmittat indigno, & tamen, an intellexerit, nescio, certe nusq̃ attigit subtilitatem, quomodo scientiæ clauem habeat is quoq;, q scientiam non habeat. Baptizabant illi passim, & tñ nusq̃ docuerũt, quæ sit causa formalis, materialis, efficiens, & finalis baptismi, nec characteris delebilis, & indelebilis, apud hos ulla mentio. Adorabãt quidem

Definitio fidei.

Charitas.

illi, sed in spiritu, nihil aliud sequentes, q̃ illud euange licũ, spiritus est deus, & eos qui adorãt, eum in spiritu & ueritate, oportet adorare. Verũ haud apparet eis tum fuisse reuelatũ, una, eadẽq; adoratione, adorandã imagunculã carbone delineatã in pariete, & Christũ ipm si mõ duobus sit porrectis digitis, intonsa coma, & in umbone q adhęret occipitio, treis habeat notas. Quis em̃ hæc percipiat, nisi triginta sex annos totos, in physicis, & ultramundanis Aristotelis, cõtriuerit? Identidem inculcant apostoli gratiã, at ijdem nusq; di stinguũt, quid intersit inter gratiã gratis datam, gratiã gratificantẽ. Passim inculcant charitatẽ, nec secernunt infusam, ab acquisita, nec explicãt, accidens ne sit, an substantia, creata res an increata. Detestant̃ peccatũ, at emoriar, si potuerunt scientifice definire, qd sit illud quod peccatũ uocamus, nisi forte Scotistarum spiritu fuerũt edocti. Nec em̃ adduci possum, ut credã Paulũ e cuius unius eruditione, licet omneis ęstimare, toties dãnaturũ fuisse, q̃stiones, disceptationes, genealogias & ut ipse uocat, λογομαχίας, Si eas pcalluisset argutias psertim cum omnes illius temporis cõtentiones, pu/gnæq;, rusticanæ fuerint & crassæ, si cum magistrorũ nostrorũ plusq̃ Chrysippeis subtilitatibus, cõferantur Quanq; hoies modestissimi, si quid forte scriptũ sit ab apostolis, indolatius, parumq; magistraliter, nõ dam/nant quidem, sed cõmode interpretant̃. Hoc uidelicet honoris, partim antiqtati, partim apostolico nomini deferentes. Et hercle parũ æquũ erat, res tantas ab il/lis requirere, de qbus ex pceptore suo, ne uerbũ qui/dẽ unq; audissent. Idẽ si eueniat in Chrysostomo, Basi lio, Hieronymo, tũ sat habent asscribere, non tenetur.

.i. pugnas uerborum.

Interpretatio theologorũ.

Et illi quidem cõfutarunt ethnicos, philosophos, ac Iudæos suapta natura pertinacissimos, sed uita magis ac miraculis q̃ Syllogismis, tum eos, quorũ nemo fuerit idoneus, uel unicũ Scoti Quodlibetũ, ingenio conse qui. Nunc qs ethnicus, quis hæreticus, nõ cõtinuo ce dat, tot tenuissimis subtilitatibus, nisi tã crassus, ut non assequat̃, aut tã impudens, ut exbilet, aut ijsdem instru ctus laqueis, ut iam par sit pugna, p̄inde, quasi magũ cum mago cõmittas, aut si gladio fortunato pugnet a liquis cũ eo, cui gladius sit fortunatus. Tum eñ nihil aliud, q̃ tela Penelopes retexeret̃. Ac meo quidem iu dicio saperent Christiani, si pro pinguibus istis militũ cohortibus, per quas iã olim ancipiti Marte belligerã tur, clamosissimos Scotistas, & p̄tinacissimos Occani stas, & inuictos Albertistas, una cum tota Sophistarũ manu, mitterent in Turcas & Saracenos, spectarent opinor, & cõflictum oĩm lepidissimũ, & uictoriã non ante uisam. Quis eñ usq̧adeo frigidus, quem istorũ nõ inflãment acumina, quis tã stupidus, ut tales nõ ex citent aculei? Quis tam oculatus, ut hæc illi nõ maxi mas offundant tenebras? Verũ hæc oĩa uideor uobis propemodũ ioco dicere. Nec mirũ sane, cũ sint & in ter ipsos Theologos, melioribus instituti literis, q ad has friuolas, ut putant, Theologorũ argutias, nauseãt Sunt q uelut sacrilegij genus execrent̃, summãq̧ du cant impietatem, de rebus tã arcanis, & adorandis ma gis, q̃ explicandis, tã illoto ore loqui, tam prophanis ethnicorũ argutijs disputare, tam arroganter definire ac diuinæ Theologiæ maiestatem, tã frigidis, imo sor didis uerbis, simul & sententijs conspurcare. At inte rim ipsi fœlicissime sibi placent, immo plaudunt, adeo

ut his suauissimis nęnijs, nocte dieq; occupatis, ne tan tulū q̄dem otij supersit, ut euangeliū, aut Paulinas epi stolas, ut semel liceat euoluere. Atq; interim dum hæc nugant̄ in scholis, existimāt sese uniuersam ecclesiam alioqui ruiturā, non aliter syllogismorū fulcire tibicini bus, q̄ Atlas cœlū humeris sustinet apud Poetas. Iam illud quantæ fœlicitatis esse putatis, dū arcanas literas p̄inde quasi cereæ sint, pro libidine formant ac refor/ mant, dum cōclusiones suas, quibus iā aliquot schola stici subscripserūt, plusq; Solonis leges, uideri postu/ lant, & uel pontificijs decretis, anteponendas, dumq; ueluti censores orbis ad palinodiā trahunt, si q̄d usq; cū explicitis & implicitis illorū conclusionibus, nō ad amussim quadrarit, ac nō secus, atq; ex oraculo pronū tiant, hæc propositio scandalosa est, hęc parū reueren tialis, hęc hęresim olet, hæc male tinnit, ut iā nec baptis mus, nec euangelium, nec Paulus aut Petrus, Nec san ctus Hieronymus, aut Augustinus, imo nec ipse Tho mas Αριςοτελϊκώτατος, Christianū efficiat, nisi baccu/ lauriorū calculus accesserit, Tanta est in iudicādo sub tilitas. Quis em̄ sensurus erat eum Christianū nō esse, qui diceret, & has duas oratiōes, Matula putes & Ma tula putet. Item ollæ feruere, & ollam feruere, pariter esse cōgruas, nisi sapientes illi docuissent? Quis tantis errorū tenebris liberasset ecclesiā, quos ne lecturus q̄/ dem unq; quisquā fuerat, nisi magnis sigillis isti prodi dissent? Verū an nō fœlicissimi, dū hæc agunt? Præte rea dū inferorū res omneis, sic examussim depingunt tanq̄ in ea repu. cōplureis annos sint uersati? Pręterea dū p̄ arbitrio nouos orbes fabricant̄, addito deniq; la tissimo illo, pulcherrimoq;, ne scilicet, deesset ubi fœli

.i. Aristotelis cissimus.

ces animæ, cõmode uel ſpaciari, uel conuiuiũ agitare, uel etiã pila ludere poſſent. His atq; id genus bis mille nugis, horum capita, adeo diſtenta differtaq; ſunt ut arbitrer nec Iouis cerebrum, æque grauidũ fuiſſe, cum ille Palladem parturiens, Vulcani ſecurim implo raret. Quare nolite mirari, ſi uidetis caput illorum, tot faſcijs, tam diligenter obuinctũ in publicis diſputationibus. Alioquin eñi plane diſſilirent. Illud ipſa quoq; nõnunq; ridere ſoleo, cum ita demũ maxime ſibi uidentur Theologi, ſi quãmaxime barbare ſpurceq; loquãtur, cunq; adeo balbutiũt, ut a nemine, niſi balbo poſſint intelligi, acumen appellant, quod uulgus non aſſequat̃. Negant eñi e dignitate ſacrarũ literarum eſſe ſi grãmaticorũ legibus parere cogãtur. Mira uero maieſtas Theologorũ, ſi ſolis illis fas eſt, mendoſe loqui, quanq̃ hoc ipſum habent, cũ multis cerdonibus commune. Poſtremo iam dijs proximos ſeſe ducũt, quoties quaſi religioſe, magiſtri noſtri ſalutãtur, in quo q̃dem noĩe tale quiddã ſubeſſe putãt, quale eſt apud Iudæos, τετραγράμματον. Itaq; nefas aiunt eſſe, Magiſter noſter, ſecus q̃ maiuſculis ſcribere literis. Quod ſi q̃s præpoſtere, Noſter magiſter dixerit, is ſemel omnem Theologici noĩs peruerterit maieſtatem. Ad horũ fœlicitatẽ proxime accedũt ij, qui ſe uulgo religioſos ac monachos appellant, utroq; falſiſſimo cognoĩe, cũ & bona pars iſtorũ longiſſime abſit a religione, & nulli magis oĩbus locis ſint obuij. Iis non uideo quid poſſit eſſe miſerius, niſi ego multis modis ſuccurrerẽ. Etenĩ cũ hoc hoĩm genus, oĩes ſic execrent̃, ut fortuitũ etiã occurſum, ominoſum eſſe pſuaſum ſit, tñ ipſi ſibi magnifice blandiunt̃. Primũ ſummã exiſtimãt pietatẽ, ſi

Solennis cultus theologorum.

Barbaries theologorũ.

Magiſtri noſtri.

.i. quatuor literarum.

Monachi.

usq; adeo nihil attigerint literarũ, ut ne legere quidem possint. Deinde cũ psalmos suos, numeratos quidem illos, at nõ intellectos, asininis uocibus in templis derudunt, tum uero se putant diuorũ aures multa uoluptate demulcere. Et sunt ex ijs nõnulli, qui sordes ac mendicitatem, magno uendũt, proq; foribus magno mugitu panem efflagitant, imo in nullis diuersorijs, uehiculis, nauibus, nõ obturbant, nõ mediocri profecto reliquorũ mendicorũ iactura. Atq; ad eum modũ homines suauissimi, sordibus, inscitia, rusticitate, impudentia, apostolos (ut aiunt) nobis referunt. Quid aũt iucundius, q̃ quod oĩa faciunt ex p̃scripto, quasi mathematicis utentes rationibus, quas prȩterire, piaculũ sit. Quot nodos, habeat calceus, quo colore singula uestis, q̃t discriminibus uariegãda, qua materia, quot q; culmis latum cingulũ, qua specie, & quot modiorum capax cucullus, quot digitis latum capillitium, quot dormiendũ horas. Atq; hæc quidem æqualitas in tanta corporũ, & ingeniorum uarietate, q̃ sit inæqualis quis non perspicit? Et tamen his nugis, non alios modo præ se nauci faciunt, uerũ inuicem alij alios cõtemnunt, atq; hoĩes apostolicã charitatem professi, ob aliter cinctã uestem, ob colorem paulo fusciorem, oĩa miris Tragœdijs miscent, Ex his uideas quosdã adeo rigide religiosos, ut summa ueste, nõ nisi Cilicina utantur, intima Milesia, alios contra, qui superne linei sint, intime lanei, Rursum alios qui pecuniȩ contactum, ceu aconitũ horreant, nec a uino interim, nec a mulierũ contactu, temperantes. Deniq; mirum oĩbus studiũ, ne quid in ratione uitæ cõueniat. Nec illud studio est, ut Christo similes sint, sed ut inter se dissimiles.

Mendicantes

Descriptio monachorũ.

Dissentio monachorum.

Cognomina monachorũ.

Porro magna fœlicitatis pars est in cognomentis, dũ hi funigeros appellari se gaudent, & inter hos alij coletas, alij minores, alij minimos, alij bullistas, Rursum hi benedictinos, illi Bernardinos, hi Brigidenses, illi Augustinenses, hi Guilhelmitas, illi Iacobitas, quasi uero parũ sit, dici Christianos. Horum magna pars in tantũ suis nititur cærimonijs, & hoĩm tradiciunculis, ut putet unum cœlum, parum dignum esse tantis meritis, præmiũ, haud cogitantes futurũ, ut Christus contemptis his oĩbus, suum illud sit exacturus præceptũ, nempe charitatis. Alius ostentabit aqualiculum, oĩ piscium genere distentum. Alius psalmorum centum effundet modios. Alius ieiuniorũ myriadas annumerabit, & toties unico prandio pene disruptam imputabit aluum. Alius tantum cærimoniarũ aceruum proferet, quantũ uix septem onerarijs nauibus uehi possit Alius gloriabitur sexaginta annos nunq̃ attactam pecuniam, nisi digitis duplici chirotheca munitis. Alius cucullam ingeret, adeo sordidam & crassam, ut nullus nauta suo dignetur corpore. Commemorabit alius, se plusq̃ undecim lustris spongiæ uitã egisse, semper eidem affixum loco. Alius raucã assiduo cantu uocem adducet. Alius lethargũ solitudine contractum, alius linguã iugi silentio torpentem. At Christus interpellatis, nunq̃ alioqui finiendis glorijs, unde nam hoc inquiet nouum Iudæorũ genus? Vnicam ego legem uere meam agnosco, de qua sola nihil audio. Et olim palã, nulloq; parabolarũ utens inuolucro, paternã hæreditatem pollicitus sum, nõ cucullis, preculis, aut inedijs, sed charitatis officijs. Nec eos agnosco, qui sua facta nimis agnoscunt, isti qui me quoq; sanctiores uide

deri uolunt, Abraxasiorũ cœlos, si libet occupent, aut ab his sibi nouũ extrui cœlũ iubeant, quorum traditiũculas, meis pceptis anteposuerunt. Cũ hęc audient, & uidebunt nautas & aurigas sibi præferri, quibus putatis uultibus sese mutuo cõtuebũtur? Sed interim spe sua fœlices sunt, nõ absq; meo beneficio. Atq; hos q/dem, quanq̃ a repub. semotos, nemo tamen audet cõtemnere, pręcipue mendicantes, propterea q̃d omnia omniũ arcana teneant, ex cõfessionibus quas uocant. Quæ tamen prodere nefas habent, nisi si quãdo poti, fabulis amœnioribus delectare se uolunt, sed cõiecturis modo rem indicant, tacitis interim noĩbus. Quod si quis hos crabrones irritarit, tum in popularibus cõcionibus, probe ulciscuntur sese, & obliquis dictis hostem notant, adeo tecte, ut nemo non intelligat, nisi q nihil intelligit. Nec prius oblatrandi finem faciunt, q̃ in os offam obieceris. Age uero quem tu mihi Comœdũ, quem circulatorem spectare malis, quã istos in concionibus suis rhetoricantes, omnino ridicule, sed tamen suauissime imitantes ea, quæ rhetores de dicendi ratione tradiderunt? Deum immortalem ut gesticulantur, ut apte commutant uocem, ut cantillant, ut iactant sese, ut subinde alios, atq; alios uultus induunt, ut omnia clamoribus miscent. Atq; hanc orandi artem, ceu rem arcanã, fraterculus fraterculo, per manus tradit. Eam tametsi mihi non est fas scire, tamen utcunq; coniecturis sequar. Primo loco inuocant, id quod a poetis mutuo sumpserunt. Deinde dicturi de charitate, a Nilo Aegypti fluuio, sumunt exordium, aut crucis mysteriũ enarraturi, a Babylonio dracone Bel, fœliciter auspicantur, aut de ieiunio disputaturi, Procœmium.

a duodecim zodiaci signis, principiũ faciunt, Aut de fide uerba facturi, diu de quadratura circuli prœloquũtur. Audiui ipsa quendam, eximie stultum, erraui, doctum uolebã dicere, qui in concione celeberrima, diuinæ triadis mysterium explicaturus, quo & doctrinam suã non uulgarem, ostentaret, & theologicis satisfaceret auribus, noua prorsus ingressus est uia, nimirũ a literis, syllabis, & oratione, tũ a concordia noĩs & uerbi, adiectiui nominis & substantiui, mirantibus iã plerisq;, ac nonnullis Horatianũ illud apud se mussitantibus. Quorsum hæc tam putida tendunt? Tandem huc rem deduxit, ut in grammaticorũ rudimentis, sic expressum ostenderet totius triadis simulachrũ, ut nemo mathematicorũ, in puluere posset euidentius depingere. Atq; in hac oratiõe θεολογώτατος ille, totos octo menses, ita desudarat, ut hodie quoq; magis cæcutiat q̃ talpæ, nimirum tota luminum acie, ad ingenij cuspidem auocata. Verũ haud pœnitet hoiem cæcitatis, ac paruo quoq; putat emptã, eam gloriam. Auditus est a nobis alius quidam octogenarius, adeo theologus, ut in hoc Scotũ ipsum renatum putes, Is explicaturus mysterium nominis Iesu, mira subtilitate demonstrauit, in ipsis literis latere, quicquid de illo dici possit. Etenim, quod tribus duntaxat inflectit̃ casibus id manifestũ esse simulachrũ diuini ternionis, Deinde quod prima uox Iesus, desinat in s, secunda Iesum in m, tertia Iesu in u, in hoc ἄῤῥητον subesse mysterium, Nempe tribus literulis indicantibus, eum esse summũ mediũ, & ultimũ. Restabat mysteriũ his quoq; retrusius, mathematica ratione, Iesus sic in duas æquales diffidit portiones, ut scilicet penthemimeres in medio

.i. Theologissimus.

.i. arcanũ, & ineffabile.

resideret. Deinde docuit eam literã apud Hebræos esse, ש, quã illi Syn appellent, porro syn Scotorũ opinor lingua, peccatũ sonat, Atq; hinc palam declarari, Iesum esse, qui peccata tolleret mundi. Hoc tam nouũ exordium sic inhiantes admirati sunt omẽs, præcipue Theologi, ut parum abfuerit, quin illis acciderit, q̃d olim Niobæ, cum mihi propemodũ euenerit, quod ficulno illi Priapo, qui magno suo malo, Canidiæ, Saganæq; nocturna sacra spectauit. Nec iniuria profecto. Nam quãdo similem ἔφοδον cõmentus est Demosthenes ille Graius, aut Cicero latinus? Illis uitiosum habebatur procœmiũ, quod a re foret alienius. Quasi uero non ad istum modũ exordiantur & subulci, natura uidelicet magistra. At hi docti, præambulũ suum, sic em̃ uocant, ita demũ eximie rhetoricũ fore ducunt, si nusq̃ quicq̃ habeat, cũ reliquo argumento confine, ut auditor interim admirãs illud secũ murmuret, quo nũc se proripit ille? Tertio loco ceu narrationis uice, nõnihil ex euangelio, sed cursim ac uelut obiter, interpretantur, cum id solũ fuerit agendum. Quarto loco iam noua sumpta persona, quæstionem mouent Theologalem, aliquoties οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένην, atq; id quoq; ad artem arbitrantur pertinere. Hic demum theologicum attollunt supercilium, doctores solemnes doctores subtiles, doctores subtilissimos, doctores seraphicos, magnifica noĩa, auribus inculcantes, Tum syllogismos, maiores, minores, conclusiones, corollaria, suppositiones frigidissimas, ac plusq̃ scholasticas nugas, apud imperitum uulgus, iactitant. Superest iã quintus actus, in quo summũ artificem præstare conuenit. Hic mihi stultã aliquam, & indoctam fabulam,

[Margin notes: .i. insinuationem. — Narratio. — Argumentatio. — i. neq; terram neq; cœlũ attingentem. — Conclusio.]

ex ſpeculo opinor hiſtoriali, in mediũ adferũt, & eandem interpretantur, Atq; ad hunc quidem modũ Chimæram ſuam abſoluunt, qualem nec Horatius unquã

Pronũtiatio.

aſſequi potuit cum ſcriberet, Humano capiti &c. Sed audierunt, a neſcio quibus, ingreſſum orationis ſedatum, minimeq; clamoſum eſſe oportere. Itaq; principio ſic exordiũtur, ut nec ipſi uocem propriam exaudiant, quaſi referat dici, quod nullus intelligat. Audierunt nõnunq; ad concitandos affectus, exclamationibus utendum eſſe. Proinde preſſe alioqui loquentes, ſubinde repente uocem tollunt, furioſo plane clamore, etiam cum nihil opus. Iures elleboro homini opus eſſe, perinde quaſi nihil referat, ubi clames. Præterea quoniã audierunt oportere ſermonem in progreſſu feruescere, in ſingulis partibus, principiis utcunq; ſane recitatis, mox mira uocis cõtentione utuntur, etiã ſi res ſit frigidiſſima, atq; ita deniq; deſinunt, ut ſpiritu

Feſtiuitas.

defectos credas. Poſtremo didicerunt, apud Rhetores, de riſu fieri mentionem, eoq; ſtudent & ipſi iocos

.i. amica Venus.

quoſdã aſpergere ὦ φίλη ἀφροδίτη, q̃ plenos gratiarum, quanq; in loco, ut plane ὄνομ πρὸς τὼ λύραμ eſſe

.i. aſinũ adhibitum lyræ.

dicas. Mordent quoq; nõnunq̃, ſed ita, ut titillent magis, quã uulnerent. Nec unq̃ uerius adulantur, quam

.i. libere loqui

cũ maxime παῤῥησιάζεσθαι, uideri ſtudent. Deniq; tota actio eſt eiuſmodi, ut iures eos a fori circulatoribus didiciſſe, a quibus longe uincuntur. Quanq̃ utriq; alteris uſq; deo ſunt ſimiles, ut nemo dubitet, quin aut hi ab illis, aut illi ab his, rhetoricen ſuam didicerint. Et tñ inueniunt hi quoq;, mea nimirũ opera, qui cũ hos au-

Mulieres & mercatores.

diũt, Demoſthenes meros, ac Cicerones audire ſe putant. Quod genus ſunt præcipue mercatores, ac mu-

lierculæ, quorũ auribus, unice placere student, q̃d illi nonnullã prędæ portiunculã, de rebus male partis, so leant impertiri, si cõmode fuerint palpati. Illæ cũ alijs multis de causis huic ordini fauent, tum p̃cipue, quod in horũ sinus soleant effundere, si quid in maritos sto/machantur. Videtis opinor, quantopere mihi debeat hoc hoĩm genus, cum cęrimoniolis, & nugis deridicu lis, clamoribusq́ȝ, tyrannidem quandã inter mortales exerceant, & Paulos atq́ȝ Antonios sese credant. Ve/rum ego istos histriões tam ingratos beneficiorũ me/orum dissimulatores, q̃ȝ improbos simulatores pieta/tis, libenter relinquo. Iamdudũ enim iuuat de Regi/bus ac principibus aulicis, a quibus simplicissime co/lor, & (ut dignum est) ingenuis, ingenue, nõnihil at/tingere. Qui quidem si uel semunciã sani cordis habe rent, quid esset horũ uita tristius, aut æque fugiendũ? Neq́ȝ eñ existimabit, uel periurio parricidioq́ȝ paran/dum imperiũ, quisquis secũ perpenderit, q̃ȝ ingens o/nus sustineat humeris, qui uere principem agere uelit Eum qui rerum gubernacula susceperit, publicũ, non priuatũ negotiũ gerere, nihil nisi de cõmodis publicis oportere cogitare. A legibus, quarum ipse & auctor & exactor est, nec latum digitũ discedere. Officialium oĩm & magistratuũ, integritatem sibi præstandã esse. Sese esse unum, oĩm oculis expositum, qui uel ceu sy/dus salutare, morũ innocentia, maximã rebus huma/nis salutẽ, possit adferre, uel ueluti cometa letalis, sum mã perniciem inuehere. Aliorum uitia neq́ȝ perinde sentiri, neq́ȝ tam late manare. Principem eo loco esse, ut si quid uel leuiter ab honesto deflexerit, grauis pro tinus ad q̃plurimos homines uitæ pestis, serpat. Tum

De principũ stultitia.

Forma boni principis.

quod multa secum adferat principũ fortuna, quæ so-
leant a recto deducere, quod genus, delitiæ, libertas
adulatio, luxus, hoc acrius enitendum ac solicitius ad
uigilandum, necubi uel deceptus esset in officio. Po-
stremo ut insidias, odia, cæteraq; uel pericula, uel me-
tus omittam, capiti imminere uerum illum regem, qui
paulo post ab eo sit, etiam de minimo quoq; commis-
so, rationem exacturus, idq; tanto seuerius, quãto prę
stantius gessit imperium. Hæc inquam, atq; huiusmo
di plurima, si princeps secum perpenderet, perpende
ret autem si saperet, is nec somnum, nec cibum opinor
iucunde capere posset. At nunc meo munere, has o-
mneis curas, dijs permittunt, ipsi sese molliter curant,
neq; quenq; ad aurem admittunt, nisi qui iucunda lo-
qui norit, ne quid animo solicitudinis oboriatur. Se
probe principis partes omneis implesse credunt, si ue
nentur assidue, si bellos alant Caballos, si suo commo
do uendiderint magistratus ac præfecturas, si quoti-
die nouæ rationes excogitentur, quibus ciuium opes
attenuent, & in suum conuertant fiscum, uerum id ap
posite repertis titulis, ut etiam si sit iniquissimum, ali-
quam tamen æquitatis speciem præ se ferat. Addunt
data opera nonnihil adulationis, quo populares ani-
mos, utcunq; sibi deuinciant. Fingite mihi nunc (qua-
les sunt nõnunq̃) hominem legum ignarum, publico
rum cõmodorum pene hostem, priuatis intentum cõ
moditatibus, addictũ uoluptatibus, osorem eruditio-
nis, osorem libertatis ac ueri, nihil minus q̃ de reipu.
salute, cogitantem, sed oĩa sua libidine suisq; utilitati-
bus metientem. Deinde addite huic torquem aureã,
omniũ uirtutum cohærentiũ consensum indicantem

Studia malorũ principũ.

Cultus principum.

tum coronã gemmis insignitã, quæ q̃dem admoneat eum heroicis oĩbus uirtutibus, oportere cæteris antecellere. Præterea sceptrum iustitiæ, & undecunq; incorrupti pectoris symbolũ. Postremo purpuram eximiæ cuiusdam in remp. charitatis indiciũ. Hæc gestamina, si princeps cum sua uita conferret, equidem futurum arbitror, ut plane pudescat ornatus sui, uereaturq;, ne quis nasutus interpres, totum huc tragicum cultum, in risum, iocumq; uertat. Iam quid de proceribus aulicis cõmemorem? quibus cum nihil sit addictius, seruilius, insulsius, abiectius, tamen omniũ rerum primos, sese uideri uolunt. Hac una in re tamen modestissimi, quod contenti, aurum, gemmas, purpurã, reliquaq; uirtutum ac sapientiæ insignia corpore circumferre, rerum ipsarũ studiũ omne concedunt aliis. Hoc abunde fœlices sibi uidentur, quod regem herũ uocare liceat, quod tribus uerbis salutare didicerint, quod norint ciuiles titulos subinde inculcare. Serenitatem, dominationem, & magnificentiã. Quod egregie perfricuerint faciem, quod festiuiter adulentur. Nam hæ sunt artes, quæ uere nobilem & aulicũ deceant. Cæterum si uitæ rationem omnem propius inspicias, nimirum meros Phæacas inuenies, sponsos Penelopes, reliquũ carmen agnoscitis, quod Echo uobis melius referet quã ego. Dormitur in medios dies. Ibi sacrificulus mercennarius ad lectũ paratus, qui propemodũ cubãtibus adhuc sacrũ expedite peragat. Mox ad ientaculũ, Quo uix peracto, iã interpellat prandiũ. Sub id alea, laterunculi, sortes, scurræ, Moriones, scorta, lusus, inficetiæ. Interim una aut altera merẽda. Rursum cœna, post hãc repotia, nõ una p̱ Iouem. Atq; ad hũc

Proceres aulici.

modũ, citra ullũ uitæ tædiũ elabuntur horæ, dies, menses, anni, secula. Ipsa nõnunq̃ saginatior abeo, si quando uiderim illos μεγαλοζζοῶντας, dũ inter Nymphas unaquæq; hoc sibi uidet dijs propior, quo caudã longiorem trahit, dũ procerũ, alius aliũ cubito protrudit, quo Ioui uicinior esse uideatur, dũ sibi quisq; hoc magis placet, quo grauiorem cathenã collo baiulat, ut robur etiã, nõ opes tantũ ostentent. Ac principũ q̃dem institutũ, summi pontifices, cardinales, & Episcopi, iã pridem grauiter æmulantur, ac prope superãt. Porro siquis ꝑpendat, quid linea uestis admoneat, niueo candore insignis, nempe uitã undiquaq; inculpatã. Quid sibi uelit mitra bicornis, utrunq; fastigiũ eodem cohibente nodo, puta noui pariter ac ueteris instrumenti, absolutã scientiã. Quid manus chirothecis cõmunitæ purã & ab omni rerũ humanarũ contagio, immunẽ sacramentorũ administrationem. Quid pedũ, nimirum crediti gregis uigilantissimã curam? Quid p̃lata crux, uidelicet oĩm humanorũ affectuum uictoriam. Hęc inq̃ atq; id genus multa, si quis perpendat, nõne tristem ac solicitã uitam egerit? At nunc belle faciunt, cũ sese pascunt. Cæterũ ouium curã aut ipsi Christo mandãt aut in fratres (quos uocant) ac uicarios reijciunt. Neq; uel nominis sui recordãtur, quid sonet episcopi uocabulũ, Nempe laborem, curã, solicitudinem. Verũ in irretiendis pecunijs, plane episcopos agunt οὐδ᾽ ἀλαοσκοπιὴν. Ad eundem modũ cardinales si cogitent sese in apostolorũ locum successisse, eadem ab ipsis requiri, quæ illi pręstiterunt. Deinde non dominos esse sed ministratores spiritaliũ dotium, de quibus oĩbus sint paulo post exactissime reddituri rationem, Immo

.i. ostentantes sese.

De episcopis

Cardinales.

i. non cæcam speculationẽ.

si uel in cultu paulisper philosophentur, atq; ita secum cogitent, quid sibi uult hic uestitus candor? Nonne summã & eximiam uitæ innocentiam? Quid interior purpura? Nõne flagrantissimũ in deũ amorem? Quid rursus exterior, sinuosa capacitate diffluens, ac totam etiã reuerendissimi cõplectens mulã, quanq; una, uel camelo cõtegendo suffecerit, nõne charitatem latissime sese pandentem ad subueniendũ omibus, hoc est ad docendũ, exhortandum, consolandũ, increpandũ, admonendũ, cõponenda bella, resistendũ improbis principibus, & uel sanguinem libenter impendendũ gregi Christiano, non solũ opes (Quanq; quorsum oĩ no opes, pauperũ apostolorũ uicem gerẽtibus?) Hæc si ppenderent inquã, nec eum locũ ambirent, & libenter relinquerent. Aut certe uitã plane laboriosam, atq; solicitã agerent, cuiusmodi ueteres illi uixerũt apostoli. Iam summi pontifices, qui Christi uices gerunt, si conent eiusdem uitã æmulari, nempe paupertatem, labores, doctrinã, crucem, uitæ contemptũ, si uel papæ, id est, patris nomen, uel sanctissimi cognomen cogitent, quid erit in terris afflictius? aut quis eum locũ oibus emat facultatibus, emptum, gladio, ueneno, omniq; ui, tueatur? Quantũ his abstulerit cõmoditatũ, si semel incessiuerit sapientia? Sapientia dixi, imo uel mica salis illius, cuius meminit Christus, tantũ opum, tantũ honorum, tantũ ditionis, tantum uictoriarũ, tot officia, tot dispensationes, tot uectigalia, tot indulgentias, tantũ equorum, mulorũ, satellitum, tantũ uoluptatum. Videtis quantas nundinas, quantã messem, quantum bonorũ pelagus, paucis sim complexa. In quorũ locum inducet uigilias, ieiunia, lachrymas, orationes,

Summi pontifices.

Curia Romana.

Virtutes apostolicæ.

conciones, ſtudia, ſuſpiria, milleq́ʒ id genus miſeros labores. Neq́ʒ uero negligendum, illud futurum, ut tot ſcriptores, tot copiſtæ, tot notarij, tot aduocati, tos ꝓmotores, tot ſecretarij, tot mulotribæ, tot equiſones, tot menſarij, tot lenones, pene mollius quiddam addideram, ſed uereor ne durius ſit auribus, In ſumma tã ingens hominum turba, quæ Romanam ſedem, onerat, lapſa ſum, honorat ſentiebã, ad famem adigentur. Inhumanũ quidem hoc, & abominandum facinus, at multo magis deteſtandum, ipſos etiam ſummos eccleſiæ principes, ac uera mundi lumina, ad peram & baculum reuocari. At nunc fere, ſi quid laboris eſt, id Petro & Paulo relinquunt, quibus abunde ſatis eſt otij. Porro ſi quid ſplendoris, aut uoluptatis, id ſibi ſumũt. Atq́ʒ ita fit mea quidem opera, ut nullum pene hominum genus uiuat mollius minuſq́ʒ ſolicitũ, ut qui abunde Chriſto ſatiſfactum exiſtiment, ſi myſtico ac pene ſcenico ornatu, cęrimonijs, beatitudinum, reuerentiarum, ſanctitatum titulis, & benedictionibus, ac maledictionibus, epiſcopos agant. Priſcum & obſoletũ, nec horum omnino temporũ, miracula ædere, docere populum, laborioſum, ſacras interpretari literas, ſcholaſticũ, orare, otioſum, lachrymas fundere, miſerũ ac muliebre, egere, ſordidum, uinci, turpe, parumq́ʒ dignum eo, qui uix reges etiã ſummos, ad pedum beatorum admittit oſcula, deniq́ʒ mori inamabile, tolli in crucem infame. Reſtant ſola hæc arma, ac benedictiones dulces, quarũ meminit Paulus, atq́ʒ harũ quidem ſunt ſane q̃ benigni, interdictiones, ſuſpenſiones, aggrauationes, redaggrauationes, anathematizationes ultrices picturæ, ac fulmen illud terrificum, quo, ſo-

lo nutu, mortalium animas, uel ultra tartara mittunt. Quod ipsum tamen sanctissimi in Christo patres, & Christi uicarij, in nullos torquent acrius, q̃ in eos qui instigante diabolo, patrimonia Petri, minuere atq; arrodere conantur. Cuius cũ hæc uox sit in euangelio, Reliquimus oĩa, & secuti sumus te, tamen huius patrimonium appellant, agros, oppida, uestigalia, portoria, ditiones. Pro quibus dum zelo Christi accensi, ferro igniq; dimicant, nõ absque plurimo Christiani sanguinis dispendio, tum demũ ecclesiam Christi sponsam, sese credunt apostolice defendere, fortiter profligatis (ut uocant) hostibus. Quasi uero ulli sint hostes ecclesiæ perniciosiores, q̃ impij pontifices, qui & silentio Christũ sinunt abolescere, & quæstuarijs legibus alligant, & coactis interpretationibus adulterant & pestilente uita iugulant. Porro cum Christiana ecclesia, sanguine sit condita, sanguine confirmata, sanguine aucta, nũc perinde quasi Christus perierit, qui more suo tueatur suos, ita ferro rem gerũt. Cumq; bellũ res sit adeo immanis, ut feras nõ hoĩes deceat, adeo insana, ut poetæ quoq; fingat a furijs ĩmitti, adeo pestilens, ut uniuersam morũ luem, simul inuehat, adeo iniusta, ut a pessimis latronibus optime soleat administrari, adeo impia, ut nihil cohæreat cum Christo, tñ omnibus omissis, hoc tantũ agunt. Hic uideas etiam decrepitos senes, iuuenilis animi robur præstare, nec offendi sumptibus, nec fatigari laboribus, nec deterreri quicq̃, si leges, si religionem, si pacem, si res humanas omeis, sursum ac deorsum misceant. Neq; desunt adulatores eruditi, qui istã manifestariã insaniam, zelum, pietatem, fortitudinem appellent, excogitata uia

qua fieri potest, ut quis letale ferrũ stringat, adigatq́ in fratris sui uiscera, manente nihilominus charitate illa summa, quam ex Christi præcepto, debet proximo Christianus. Equidem incerta sum, adhuc, utrũ his rebus exemplũ dederint, an potius hinc sumpserint, episcopi quidam Germanorũ, qui simplicius, etiam omisso cultu, omissis benedictionibus, alijsq́ id genus cærimonijs, plane satrapas agunt, adeo ut propemodum ignauũ, parumq́ decorũ episcopo putent alibi, q̃ in acie, fortem animam deo reddere. Iam uero uulgus sacerdotũ, nefas esse ducens, præsulum suorum sanctimonia degenerare, euge quã militariter pro iure decimarũ, ensibus, iaculis, saxis, omniq́ armorũ ui, belligerantur, q̃ hic oculati, si quid ex ueterũ literis possint elicere, quo plebeculã territent, & plusq́ decimas deberi conuincant. At interim non uenit in mentem, q̃ multa passim legãtur de officio, quod illi uicissim præstare populo debeant. Nec saltem admonet eos, uertex rasus, sacerdotem omnibus huius mundi cupiditatibus, liberũ esse oportere, neq́ quicq̃ nisi cœlestia meditari. Sed homines suaues, se suo officio probe perfunctos aiunt, si preculas illas suas, utcunq́ permurmurarint, quas me Hercule demiror, si quis deus uel audiat, uel intelligat, cũ ipsi fere nec audiant, nec intelligant, tum cũ eas ore perstrepunt. Verum hoc quidem sacerdotibus est, cũ prophanis cõmune, ut ad emolumenti messem uigilent omnes, neq́ quisq̃ ibi leges ignoret. Cęterum si quid sarcinæ, id prudenter in alienos humeros rejciunt, & alijs alij tanq́ pilam per manus tradũt. Siquidem laici quoq́ principes, quem admodũ partes administrandi regni uicarijs delegant

Sacerdotes priuati.

Verã religionis functionẽ alij in alios rejciunt.

& uicarius item uicario tradit,ita pietatis studiũ om̃e,
plebi modestiæ causa relinquunt. Plebs in eos reijcit,
quos ecclesiasticos uocãt,perinde quasi ipsis cũ eccle
sia nihil oĩno sit commercij,quasi baptismi uotis,nihil
prorsus sit actũ. Rursum sacerdotes,qui sese uocant se
culares,quasi mundo initiati,nõ Christo,in regulares
onus hoc reuoluunt,regulares, in monachos, mona-
chi laxiores,in arctiores, om̃es simul, in mendicantes
Mendicãtes in Carthusienses,apud quos solos,sepul-
ta latet pietas,& adeo latet,ut uix unq̃ liceat conspi-
cere. Itidem pontifices in messe pecuniaria, diligentis-
simi,labores illos nimiũ apostolicos,in episcopos rele
gant,episcopi in pastores,pastores in uicarios,uicarij
in fratres mendicantes. Hi rursum in eos retrudunt,a
quibus ouium lana tondetur. Verũ non est huius in-
stituti, pontificũ ac sacerdotũ uitam excutere, ne cui
uidear Satyram texere,non Encomiũ recitare, Neue
quis existimet bonos principes a me taxari, dum ma
los laudo. Sed hæc ideo paucis attigi,quo palã fieret,
nullum esse mortalem, qui suauiter uiuere possit, nisi
meis initiatus sit sacris,meq; propiciam habeat. Nam
id quo pacto fieri queat, cũ ipsa etiam Rhamnusia re-
rum humanarũ fortunatrix, mecũ adeo consentiat, ut
sapientibus istis semper fuerit inimicissima? Contra
stultis etiã dormientibus, omnia cõmoda adduxerit?
Agnoscitis Timotheum illũ,cui hinc etiã cognomen
& prouerbiũ ἡ εὕδοντος κύρτος αἵρει. Rursum aliud
γλαὺξ ἵπταται. Contra in sapientes quadrãt illa, ὧν τετρά-
δι γεννηθέντες, & equũ habet Seianũ, & aurum Tolo
sanum. Ped desino παροιμιάζεσθαι,ne uidear Erasmi mei
commentaria,suppilasse. Ergo ut ad rem. Amat for-

Stultis fortu-
na fauet.

i. dormientis
recte capit.
.i. noctua uo-
lat.
.i. quarta lu-
na nati.
.i. prouerbia
ri, siue pro
uerbijs uti.

tuna parum cordatos. Amat audaciores, & quibus il lud placet, πᾶς ἐρρίφθω κύβος. At ſapientia timidulos reddit, ideoq; uulgo uidetis, ſapientibus iſtis cũ paup tate, cũ fame, cũ fumo, rẽ eſſe, neglectos, inglorios, inuiſos uiuere. Stultos affluere nũmis, admoueri Reip. gubernaculis, breuiter florere modis oĩbus. Etenim ſiquis beatum exiſtimet principibus placuiſſe uiris, & inter meos illos, ac gemmeos deos uerſari, quid in utilius ſapientia, imo quid apud hoc hominũ genus damnatius? Si diuinæ parandæ ſunt, qd tandem lucri facturus eſt, negotiator, ſi ſapientiã ſecutus, periurio offendet̃, ſi in mendacio deprehenſus erubeſcet, ſi an xios illos de furtis, atq; uſuris ſapientum ſcrupulos, uel tantuli faciet? Porro ſi quis honores, atq; opes am biat eccleſiaſticas, ad eas uel aſinus, uel bubalus citi-us penetrabit, quã ſapiens. Si uoluptate ducaris, pu-ellæ, maxima huius fabulæ pars, ſtultis toto pectore ſunt addictæ, ſapientem haud ſecus ac ſcorpium hor-rent fugiuntq;. Deniq; quicunq; paulo feſtiuius ac læ tius uiuere parant, ſapientem in primis excludunt, ac q̃duis animal potius admittunt. Breuiter quoquo te uertas, apud pontifices, principes, iudices, magiſtra-tus, amicos, hoſtes, maximos, minimos, oĩa præſenti-bus nũmis parantur. Quos uti contemnit ſapiens, ita illũ ſedulo fugere cõſueuerunt. Sed cum laudũ mea-rum nullus ſit modus, neq; finis, tamen oratio aliquan do finem habeat neceſſe eſt. Itaq; deſinã dicere, ſed ſi prius oſtendero paucis, nõ deeſſe magnos authores, qui me literis ſuis pariter, ac factis illuſtrarint, ne cui forte ſtulte mihi ſoli uidear placere, neue legulei calu mnientur, me nihil allegare. Ad ipſorum igitur exem

i. omnis iacta ſit alea.

Ad omnia u tilior ſtultitia

Laus ſtultitię ex autoribus

plum allegabimus, hoc est, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Principio illud omnibus uel notissimo prouerbio persuasum est ubi res abest, ibi simulationem esse optimam. Eoq; recte statim traditur hic uersus pueris. Stultitiam simulare loco sapientia summa est. Vos iam ipsi conijcite, quam ingens sit bonū Stultitia, cuius etiā fallax umbra, & imitatio sola, tantum laudis meretur a doctis. Sed multo candidius pinguis ille, ac nitidus Epicuri de grege porcus, miscere stultitiā consilijs iubet, tam etsi breuem nō admodū scite addidit. Item alibi, Dulce est desipere in loco. Rursum alio in loco mauult, delirus, inersq; uideri, quā sapere, & ringi. Iam apud Homerū Telemachus, quem modis omnibus laudat Poeta, subinde νήπιος appellatur, atq; eodem prænomine tanq; fœlicis ominis, libenter pueros, & adolescentes uocare solent tragici. Quid aūt sacrum Iliadis carmen, nisi Stultorū regum, & populorum continet iras? Porro q; absoluta laus illa Ciceronis, Stultorum sunt plena oīa. Quis em̄ ignorat, unumquodq; bonū quo latius patet, hoc esse præstantius? Atqui fortassis apud Christianos, horū leuis est authoritas. Proinde sacrarū quoq; literarum testimonijs (si uidetur) laudes nostras fulciamus, siue (ut docti solent) fundemus, Principio ueniam a Theologis præfatæ, ut nobis fas esse uelint, Deinde quoniā arduam rem aggredimur, & fortassis improbū fuerit, denuo Musas ex Helicone ad tantū itineris reuocare, præsertim cum res sit alieni or, fortasse magis conueniet optare, ut interim dum Theologū ago, perq; has spinas ingredior, Scoti anima paulisper ex sua Sorbona, in meum pectus demigret, q̄uis hystrice, atq; Erinaceo spinosior, moxq; re-

i.nihil ad uersum.

i.Paruulus. uel infans.

.i. in coruos, hoc est, in malam rem.

migret quo lubebit uel ἐς κόρακας. Vtinam & uultum aliũ liceat sumere, & ornatus adsit theologicus. Verũ illud interim uereor, ne quis me furti ream agat, quasi clanculum Magistrorũ nostrorum scrinia compilauerim, quæ tantũ rei theologicæ teneam. Sed non adeo mirũ uideri debet, si tam diutina (quæ mihi arctissima est) cum theologis cõsuetudine, nõnihil arripui, Cum ficulnus etiam ille deus Priapus, nõnullas græcas uoces, legente domino subnotarit tenueritq́;. Et gallus lucianicus longo hominum conuictu sermonem humanum expedite calluerit. Sed iam ad rem bonis auibus. Scripsit Ecclesiastes capite primo. Stultorũ infinitus est numerus. Cum numerũ prædicat infinitũ, nonne mortales uniuersos complecti uidetur, præter pauculos aliquot, quos haud scio, an cuiq̃ uidere contigerit? Sed magis ingenue confitetur hoc Hieremias, capite decimo. Stultus inquiens, factus est omnis homo a sapientia sua. Soli deo tribuit sapientiã, uniuersis hominibus stultitiam relinquens. Ac rursum paulo superius, ne glorietur homo in sapientia sua. Cur non uis hominem in sua sapientia gloriari optime Hieremia? Nimirum inquiet ob id, quia nõ habet sapientiã. Sed ad ecclesiasten redeo. Hunc cum exclamat uanitas, uanitatum, & omnia uanitas, quid aliud sensisse creditis nisi (quemadmodũ diximus) uitam humanam, nihil aliud quam stultitiæ ludicrum esse. Nimirũ Ciceronianæ laudi, album addentem calculũ, cuius optimo iure celebratur illud. Stultorũ plena sunt omnia. Rursum sapiens ille ecclesiasticus, qui dixit stultus mutatur ut Luna, sapiens permanet, ut Sol, quid aliud innuit, nisi mortale genus omne stultũ esse, soli deo sapientis no-

men competere? Siquidem Lunam, humanā naturā interpretantur. Solem oīs luminis fontem, deū. Huic astipulatur q̄d ipse Christus in euangelio negat, quenq̄ appellandū bonum, nisi deum unum. Porro si stultus est, quisquis sapiens non est, & quisquis bonus, idem sapiens, authoribus Stoicis, nimirū mortales omneis, stultitia complectatur, necessum est. Iterū Salomon, capite decimoquinto. Stultitia (inquit) gaudiū stulto, uidelicet manifeste confitens, sine stultitia nihil in uita suaue esse. Eodem pertinet illud quoq̄. Qui apponit scientiam, apponit dolorem, & in multo sensu, multa indignatio. At nō idem palam confitetur, egregius ille cōcionator, capite septimo? Cor sapientium, ubi tristitia est, & cor stultorum, ubi lætitia. Eoq̄ non satis habuit, sapientiā perdiscere, nisi nostri quoq̄ cognitionem addidisset. Quod si mihi parum habetur fidei, ipsius accipite uerba, quæ scripsit capite primo. Dediq̄ cor meum, ut scirem prudentiā, atq̄ doctrinā, erroresq̄ & stultitiā. Quo quidem loco illud animaduertendū, ad stultitię laudem pertinere, quod eam posteriore posuit loco. Ecclesiastes scripsit, & hunc scitis esse ordinem Ecclesiasticū, ut qui dignitate primus sit is locum obtineat extremum, uel hic certe memor, Euangelici præcepti. Sed stultitiam præstantiorem esse sapientia, & Ecclesiasticus ille, quisquis fuit, liquido testatur, capite quadragesimo quarto, cuius me hercle uerba, nō prius proferam, quā εἰσαγωγὴν meam, cōmoda responsione adiuueritis, ut faciunt apud Platonem hi, qui cū Socrate disputant. Vtra magis conuenit recondere, quæ rara sunt & pretiosa, an quæ uulgaria uiliaque? Quid tacetis? Etiamsi uos dissimule-

.i. inductionē quę genus est argumentationis.

tis, prouerbium illud græcorũ, pro uobis respondet, τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν, quod ne quis impie reijciat, refert Aristoteles, magistrorũ nostrorũ deus. An quisq̃ uestrũ tam stultus est, ut gemmas & aurũ in uia relinquat? non hercle opinor. In abditissimis penetralibus nec id satis, in munitissimorum scriniorũ, secretissimis angulis, ista reponitis, cœnum in propatulo relinquitis. Ergo si quod pretiosius est, reconditur, quod uilius exponitur, nõne palam est, Sapientiã quã uetat abscondi, uiliorem esse stultitia, quã recondi iubet? Iam ipsius testimonij uerba accipite, Melior est homo qui abscondit stultitiam suam, q̃ homo, qui abscondit sapientiã suam. Quid, quod animi quoq̃ candorem, diuinæ literæ stulto tribuunt, cũ sapiens interim, neminem sui similem putet. Sic eñ intelligo, id quod scribit Ecclesiastes, capite decimo. Sed & in uia stultus ambulãs, cum ipse insipiens sit, omneis stultos existimat. An nõ istud eximij cuiusdam candoris est, omẽs ęquare tibiipsi? Cumq̃ nemo non magnifice de se sentiat, omnibus tamen tuas cõmunicare laudes? Proinde nec puduit tantum regem huius cognominis, cum ait capite tricesimo. Stultissimus sum uirorum. Neq̃ Paulus ille magnus gentium doctor Corinthijs scribens, stulti cognomen illibenter agnoscit, ut insipiens inquit, dico, plus ego, perinde quasi turpe sit uinci stultitia. Sed interim obstrepunt mihi Græculi quidam, qui tot huius temporis Theologorũ, ceu Cornicum oculos, student configere, dum annotationes suas, ueluti fumos quosdam, alijs offundũt, cuius gregis si nõ Alpha, certe Beta, meus est Erasmus, quem ego sæpius, honoris causa nomino. O uere stultam inquiunt,

.i. in ostijs hydriam.

& ipsa dignã Moria citationem, Longe diuersa mens apostoli, quam tu somnias, Nec enim hoc agit his uerbis, ut cæteris stultior haberetur, uerum cum dixisset, ministri Christi sunt, & ego, seq; ueluti iactabundus in hac quoq; parte æquasset cæteris, ꝑ correctionem adiecit, plus ego. Sentiens se nõ modo parem reliquis apostolis in euangelij ministerio, uerum etiã aliquanto superiorem. Idq; cum ita uerum uideri uellet, ne tamen ut arrogantius dictum offenderet aures, præmunijt, stultitiæ prætextu. Vt minus sapiens dico, propterea quod sciret esse stultorũ priuilegium, ut soli uerũ citra offensam proloquãtur. Verum quid Paulus senserit, cum hæc scriberet, ipsis disputandũ relinquo. Ego magnos, pingues, crassos, & uulgo probatissimos Theologos sequor, Cum quibus magna pars doctorum errare, νὴ τὸν δία malit, quã cum istis trilinguibus bene sentire. Neq; quisq̃ illorum, gręculos illos pluris facit, quã graculos. Pręsertim, cum quidam gloriosus Theologus, cuius ego nomen prudens supprimo, ne graculi nostri continuo græcũ in illum scõma iaciant ὄνος λύρας, magistraliter & theologaliter hũc passum enarrans, ab hoc loco, Vt minus sapiens dico, plus ego, nouum facit caput, & q̃d absq; summa dialectica nõ poterat, nouam addit sectionem, ad hunc interpretans modum, adducam enim ipsius uerba, non solum in forma, uerũ etiam in materia. Vt minus sapiens dico, id est, si uideor uobis insipiens, me pseudapostolis adæquando, adhuc uidebor uobis minus sapiens me eis præferendo. Quanq; idem paulo post, uelut oblitus sui, alio delabitur. Sed cur anxie me, unius exemplo tueor. Cum hoc publicũ ius sit theologorum

.i. per Iouem

.i. asinus ad lyram.

coelum, hoc est, diuinã scripturam, ceu pellem extendere. Cum apud diuum Paulum pugnent diuinæ scripturæ uerba, quę suo loco, non pugnant, Si qua fides illi πενταγλώττῳ Hieronymo, cum Athenis forte conspectũ aræ titulũ, torqueret in argumentũ fidei Christianæ, ac cæteris omissis, quæ causæ fuerant offectura, duo tantũ extrema uerba decerpserit, nempe hæc, ignoto deo, atq; hæc quoq; non nihil inmutata, si quidem integer titulus sic habebat. Dijs Asiæ, Europæ, & Africæ, dijs ignotis, & pegrinis, Ad huius opinor exemplũ passim iam οἱ τῶν θεολόγων παῖδες, hinc atq; hinc reuulsa, quatuor aut quinq; uerbula, & si quid opus est, etiam deprauata, ad suam accõmodant utilitatem, licet ea quæ præcedunt, & consequuntur, aut nihil omnino faciãt ad rem, aut reclament quoq;. Quod quidem faciunt tam foelici impudentia, ut sæpenumero, theologis inuideant iureconsulti. Quid enim illis iam non succedat, postea q̃ magnus ille (pene nomen effutiueram, sed rursus metuo græcum prouerbiũ) ex Lucæ uerbis, sententiã expresserit, tam cõsentaneam animo Christi, q̃ igni cum aqua conuenit. Etenim cũ immineret extremũ periculum, quo tempore solent boni clientes, maxime, suis adesse patronis, & quanta ualent ope συμμαχεῖν, Christus hoc agens, ut omnẽ huiusmodi præsidiorũ fiduciam, eximeret ex animis suorũ, percontatus est eos, nunquid rei defuisset usq;, cum illos emisisset ad nõ instructos uiatico, ut nec calceis muniret, aduersus spinarũ & saxorum iniuriam, nec peram adderet, aduersus famem. Vbi negassent, defuisse quicq̃, adiecit. Sed nunc, inquit, qui habet sacculũ, tollat, similiter & peram, & qui non habet, uen-

.i. quinque lingui.

.i. Theologorum filij.

.i. alijs in bello adesse.

dat tunicam suã, & emat gladium. Cum tota Christi doctrina, nihil aliud inculcet, quã mansuetudinem, tolerantiã, uitæ contemptũ, cui nõ perspicuum sit, quid hoc loco sentiat? Nempe ut magis etiã exarmet suos legatos, ut non tantũ calceos negligant & peram, uerum & tunicã insuper abijciant, nudiq; & prorsus expediti, munus euangelicũ aggrediantur, Nihil sibi parent, nisi gladium, non istum, quo grassantur latrones & parricidæ, sed gladiũ spiritus, in intimos quoq; pectoris sinus penetrantem, qui semel affectus omneis sic amputat, ut nihil iam illis cordi sit, pręter pietatem At uidete quæso, quorsum hæc torqueat, celebris ille Theologus. Gladium interpretatur defensionem aduersus psecutionem, Sacculũ sufficientem cõmeatus prouisionem, Perinde quasi Christus cõmutata in diuersum sententia, quo oratores suos parum βασιλικῶς instructos emisisse uideretur, superioris institutionis Palinodiã canat, Aut uelut oblitus, quod dixerat, beatos fore, cum probris, contumelijs, & supplicijs afficerentur, prohibens, ne quando resisterent malo, mites enim beatos esse, non feroces, oblitus, quod illos ad passerum, & liliorum exemplũ uocarit, nunc adeo noluerit eos absq; gladio proficisci, ut eum uel tunica diuendita iubeat emi, malitq; nudos ire, q̃ nõ accinctos ferro. Ad hæc quemadmodũ gladij nomine cõtineri putat, quicquid ad depellendã uim ptinet, ita marsupij titulo complectitur, quicquid ad uitæ pertinet necessitatem. Atq; ita diuinæ mentis interpres, apostolos lanceis, balistis, fundis, & bombardis instructos educit ad prædicationem crucifixi, Loculis item, uidulis, & sarcinis onerat, ne forte non liceat illis e diuerso-

.i. regaliter & magnifice.

rio discedere, nisi impransis. Nec uel illud commouit hominem, quod ensem, quem tantopere iusserat emi, mox idem obiurgãs iubeat recondi, quodq; nũq̃ fando sit auditum, apostolos ensibus aut clypeis usos aduersus uim ethnicorum, utiq; usuros, si Christus hoc sensisset, q̃d hic interpretatur. Est alius, quem honoris causa non nomino, haud quaquã postremi nominis, qui e tentorijs, quorũ meminit Habacuck, turbabuntur pelles terræ Madian, pellem fecerit Bartholomei excoriati. Ipsa nuper interfui dissertationi theologicę nam id facio frequenter, Ibi cũ quispiã exigeret quæ tandem esset diuinarũ literarũ authoritas, quę iuberet hæreticos incendio uinci, magis quã disputatione reuinci, Senex quidam seuerus, & uel supercilio teste theologus, magno stomacho respondit, hanc legem tulisse Paulum apostolum, qui dixerit, hæreticũ hominem post unam & alterã correptionem de uita, Cumq; ea uerba identidem intonaret, & pleriq; demirarentur quid accidisset homini, tãdem explanauit, de uita tollendũ hęreticum. Risere quidã, nec deerant tamen quibus hoc cõmentum plane theologicũ uideretur, cæterum reclamantibus etiamnũ nonnullis, successit, τενέδιος, quod aiunt, συνήγορος, & Author irrefragabilis. Accipite rem, inquit, Scriptum est, maleficũ ne patiaris uiuere. Omnis hęreticus maleficus, ergo &c. Mirari quotquot aderant, hominis ingeniũ, & in eam sententiã itum est pedibus, & q̃dem peronatis. Neq; cuiquã uenit in mentem legem eam, ad sortilegos & incantatores, ac magos attinere, quos Hebræi sua lingua uocãt מְכַשְּׁפִים. Alioquin fornicationem & ebrietatem, capite punire oportuit, Verũ hęc stulte p

.i. Tenedius patronus.

.i. magicos.

ſequor, tam innumera, ut nec Chryſippi, nec Didymi uoluminibus omnia comprehendi poſſint. Illud dun-taxat admonitos uolebam, cum hæc diuinis illis ma-giſtris licuerint, mihi quoq;, plane συκίνῳ θεολόγῳ, par eſt dare ueniam, ſi minus omnia ad amuſſim citauero. Nunc tandem ad Paulum redeo, Libenter, inquit, fer tis inſipientes, de ſeſe loquens. Et rurſum, uelut inſipi entem accipite me. Et non loquor ſecundū deum, ſed quaſi in inſipientia, Rurſus alibi. Nos inquit, ſtulti ꝓ-pter Chriſtū. Audiſtis a quanto authore, quanta ſtul-titiæ præconia. Quid, quod idem palam ſtultitiā præ-cipit, ut rem in primis neceſſariā, & oppido ſalutarem Qui uidetur eſſe ſapiens inter uos, ſtultus fiat, ut ſit ſa piens. Et apud Lucam duos diſcipulos, quibus ſe iun xerat in uia, Ieſus ſtultos appellat. Illud haud ſcio an mirum uideatur, cum deo quoq; nonnihil ſtultitiæ tri buit, diuinus ille Paulus. Quod ſtultum eſt inquit dei ſapientius eſt hominibus. Porro Origenes interpres obſiſtit, quo minus hanc ſtultitiam ad hominū opini-onem poſſis referre. Quod genus eſt illud, uerbū cru cis pereuntibus quidem ſtultitiam. Sed quid ego fru-ſtra anxia, tot teſtimonijs hæc docere pergo, cum in pſalmis myſticis palam ipſe Chriſtus loquatur patri. Tu ſcis inſipientiā meam? Neq; uero temere, eſt, ꝙd deo ſtulti tam impenſe placuerūt. Opinor propterea quod quemadmodū ſummi principes nimium corda tos ſuſpectos habent, & inuiſos, ut Iulius Brutum & Caſſium, cum ebrium Antonium nihil metueret, utq; Nero Senecā, Dionyſius Platonem, Contra craſſiori bus, ac ſimplicioribus ingenijs delectanť, itidem Chri ſtus σοφοὺς iſtos ſuæq; nitentes prudentiæ, ſemper de

.i. ficulnæ theologo.

.i. Sapientes.

testatur, ac dãnat. Testatur id Paulus haud quaq̃ obscure cum ait, Quę stulta sunt mundi, elegit deus, cum q̃ ait deo uisum esse, ut per stultitiam seruaret mundũ quãdoquidem per sapientiã restitui nõ poterat. Quin ipse idem satis indicat clamans per os prophetæ. Perdam sapientiam sapientiũ, & prudentiam prudentiũ reprobabo. Rursum cũ agit gratias, quod salutis mysteriũ cælasset sapientes, paruulis autem, hoc est stultis aperuisset. Nam græce pro paruulis est νηπίοις, q̃s opposuit σοφοῖς, Huc pertinet quod passim in euangelio Pharizeos & scribas, ac legum doctores in cessit, uulgus indoctũ sedulo tuetur. Quid em̃ aliud est, uæ uobis scribæ & Pharizei, quã uæ uobis sapientes? At paruulis, mulieribus, ac piscatoribus potissimũ delectatus esse uidetur. Quin & ex animantiũ brutorũ genere, ea potissimũ placent Christo, quæ a uulpina prudentia, q̃ longissime absunt. Eoq; asino maluit insidere, cum ille (si libuisset) uel leonis tergum impune potuisset premere, Ac spiritus ille sacer in colũbæ specie delapsus est, non aquilæ aut miluij. Præterea ceruorum, hinulorum, agnorũ crebra passim in diuinis literis mentio, Adde quod suos ad ĩmortalem uitam destinatos, oues appellat. Quo quidem animante nõ est aliud insipientius uel Aristotelico prouerbio teste προβάτειον ἦθος, quod quidem admonet, ab eius pecudis stoliditate sumptum in stupidos, & bardos, conuicij loco dici solere. Atqui huius gregis Christus sese pastorem profitetur. Quinetiã ipse agni nomine delectatus est indicante eum Ioanne. Ecce agnus dei, cuius multa fit, & in Apocalypsi mentio. Hæc q̃d aliud clamitant, nisi mortaleis omneis stultos esse, etiam pios?

.i. paruulis uel infantib9

i. sapientibus

i. ouis mores

ipſum q̊q; Chriſtũ, quo ſtultitiæ mortaliũ ſubueniret, cũ eſſet ſapientia patris, tamẽ quodãmodo ſtultũ eſſe factũ, cum hoïs aſſumpta natura, habitu inuentus eſt ut homo, quẽadmodũ & peccatũ factus eſt, ut peccatis mederet. Nec alia ratiõe mederi uoluit, q̃ per ſtultitiam crucis, per apoſtolos idiotas, ac pingues. Quibus ſedulo ſtultitiã præcipit, a Sapientia deterrens, cũ eos ad puerorũ, liliorum, Sinapis & paſſerculorũ exemplum prouocat, rerum ſtupidarũ, ac ſenſu carentiũ ſoloq; naturæ ductu, nulla arte, nulla ſolicitudine uitã agentium. Præterea cũ uetat eſſe ſolicitos, qua eſſent apud pręſides oratione uſuri, cunctq; interdicit, ne ſcrutentur tempora, uel momenta temporũ, uidelicet, ne quid fiderent ſuæ prudẽtiæ, ſed totis animis ex ſe penderent. Eodem pertinet, quod deus ille orbis architectus interminatur, ne quid de arbore ſcientiæ deguſtarent, perinde quaſi ſcientia fœlicitatis ſit uenenum. Quanq̃ Paulus aperte ſcientiã, ueluti inflantem, & pnicioſam improbat. Quem diuus Bernardus, opinor ſecutus, montem eum in quo lucifer ſedem ſtatuerat, Scientiæ montem interpretaẽ, Fortaſſe nec illud omittendũ uideatur argumentũ, gratioſam eſſe apud ſuperos ſtultitiam, quod huic ſoli datur erratorũ uenia, ſapienti non ignoſcitur, unde qui ueniã orant, etiãſi prudentes peccauerint, tamen ſtultitiæ prætextu patrocinioq; utuntur. Nam ſic Aaron uxoris pœnam deprecatur in numerorũ, ſi ſatis cõmemini, libris, Obſecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatũ, quod ſtulte cõmiſimus. Sic & Saul apud Dauid culpã deprecatur. Apparet em̃ inquiens q̃d ſtulte egerim. Rurſum ipſe Dauid ita blanditur domino, Sed precor dñe, ut

transfferas iniquitatem serui tui, quia stulte egimus, proinde quasi nō impetraturus ueniam, nisi stultitiam & inscitiā obtenderet. Sed illud acrius urget, quod Christus in cruce, cū oraret pro suis inimicis, Pater ignosce illis, non aliā prætexuit excusationem, quā imprudentiæ, quia nesciunt inquit, quid faciāt. Ad eundem modū Paulus scribens, ad Timotheum, Sed ideo misericordiam dei cōsecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Quid est, ignorans feci, nisi per stultitiā feci, non malitiam. Quid est, ideo misericordiam consecutus sum? Nisi non cōsecuturus, ni stultitię patrocinio cōmendatus? pro nobis facit & mysticus ille psalmographus, qui suo loco non ueniebat in mentem, delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas, ne memineris. Audistis quæ duo prætexat, nimirum ætatem cui semper comes esse soleo, & ignorantias, idq; numero multitudinis, ut ingentem stultitię uim intelligeremus, Ac ne quæ sunt infinita, psequar, utq; summatim dicā, uidetur omnino Christiana religio, quandam habere cum stultitia cognationem, minimeq; cū sapientia cōuenire, Cuius rei si desyderatis argumenta, primū illud animaduertite pueros, senes, mulieres, ac fatuos sacris, ac religiosis rebus pręter cęteros gaudere, eoq; semper altaribus esse proximos, solo nimirū naturæ impulsu. Præterea uidetis primos illos religionis authores, mire simplicitatem amplexos, acerrimos literarum hostes fuisse. Postremo nulli Moriones magis desipere uidentur, quam hi, quos Christianæ pietatis ardor semel totos arripuit. Adeo sua profundunt, iniurias negligunt, falli sese patiuntur, inter amicos & inimicos nullū discrimen, uoluptatem hor-

rent, inedia, uigilia, lachrymis, laboribus, contumeliis saginant, uitam fastidiunt, mortem unice optant. Breuiter ad omnem sensum cōmunem prorsus obstupuisse uidentur, perinde quasi alibi uiuat animus, non in suo corpore. Quod quidem quid aliud est, q̃ insanire? Quo minus mirū uideri debet, si apostoli musto temulenti sunt uisi. Si Paulus iudici Festo uisus est insanire. Sed posteaq̃ semel τὴν λεοντῆν induimus, age doceamus, & illud, fœlicitatem Christianorū, quā tot laboribus expetunt, nihil aliud esse, quā insaniæ, Stultitiæq̃ genus quoddam. Absit inuidia uerbis. Rem ipsam potius expendite. Iam primū illud propemodū Christianis conuenit cum Platonicis. Animū immersum, illigatumq̃ esse corporeis uinculis, huiusq̃ crassitudine præpediri, quo minus ea, quæ uere sunt, contemplari, fruiq̃ possit. Proinde philosophiam definit esse mortis meditationem, quod ea mentem a rebus uisibilibus, ac corporeis abducat, q̃d idem utiq̃ mors facit. Itaq̃ quam diu animus corporis organis probe utitur, tam diu sanus appellatur. Verū ubi ruptis iam uinculis, conatur in libertatem asserere sese, quasiq̃ fugam ex eo carcere meditatur, tum insaniam uocāt. Id si forte contingit, morbo, uitioq̃ organorum, prorsus oīm consensu insania est. Et tamen hoc quoq̃ genus hominū uidemus futura prędicere, scire linguas, ac literas, quas antea nunq̃ didicerant, & omnino diuinū quiddā præ se ferre. Neq̃ dubiū est id inde accidere, quod mens a contagio corporis paulo liberior incipit natiuam sui uim exerere. Idem arbitror esse in causa, cur laborantibus uicina morte simile quiddam soleat accidere, ut tanq̃ afflati prodigiosa quædā loquantur.

.i. leonis exuuium.

Extasis.

Rursum si id eueniat studio pietatis, fortasse non est i/dem insaniæ genus, sed tamen adeo cõfine, ut magna pars hoĩm meram insaniã esse iudicet, præsertim cum pauculi homuntiones ab uniuerso mortaliũ cœtu, to/ta uita dissentiant. Itaq; solet ijs usuuenire, quod iuxta Platonicũ figmentũ opinor accidere ijs, qui in specu uincti, rerum umbras mirantur, & fugitiuo illi, qui re uersus in antrum, ueras res uidisse se prædicat, illos lõ ge falli, qui præter miseras umbras nihil aliud esse cre/dant. Etenim sapiens hic cõmiseratur, ac deplorat illo rum insaniam, qui tanto errore teneantur. Illi uicissim illum, ueluti delirãtem rident, atq; eijciunt. Itidem uul gus hominũ ea, quæ maxime corporea sunt, maxime miratur, eaq; prope sola putat esse. Cõtra pij, quo quic q; propius accedit ad corpus, hoc magis negligũt, to/tiq; ad inuisibilium rerũ contemplationem rapiuntur. Nam isti primas partes tribuũt diuitijs, proximas cor poris commodis, postremas animo relinquũt, quem tamen pleriq; nec esse credunt, quia non cernatur ocu lis. Ediuerso illi primũ in ipsum deum rerum omium simplicissimũ toti nituntur, secundũ hunc, & tamen in hoc, quod ad illum, quã proxime accedit, nempe ani mũ, corporis curam negligunt, pecunias ceu putami/na prorsus aspernantur, ac fugitant. Aut si quid huius modi rerũ tractare cogũtur, grauatim, ac fastidienter id faciunt, habent tanq̃ non habentes, possident tanq̃ nõ possidentes. Sunt & in singulis rebus gradus mul tum inter istos diuersi. Principio sensus tametsi omes cum corpore cognationem habent, tamen quidam sunt ex his crassiores, ut tactus, auditus, uisus, olfactus gustus. Quidam magis a corpore semoti, ueluti me/

Specus Platonicus.

moria, intellectus, uoluntas. Igitur ubi se intenderit animus, ibi ualet. Pij quoniam omnis animi uis ad ea contendit, quę sunt a crassioribus sensibus alienissima in his uelut obbrutescunt, atque obtupescunt. Contra uulgus in his plurimum ualet, in illis quamminimum. Inde est, quod audimus, nonnullis diuinis uiris accidisse, ut oleum uini loco biberint. Rursum in affectibus animi, quidā plus habent cum pingui corpore commercij, ueluti libido, cibi, somnicꝗ appetentia, iracundia, superbia, inuidia. Cum his irreconciliabile bellum pijs. Contra uulgus sine his uitam esse nō putat. Deinde sunt quidam affectus medij, quasicꝗ naturales, ut amor patris, charitas in liberos, in parentes, in amicos. His uulgus nō nihil tribuit. At illi hos quocꝗ student ex animo reuellere, nisi quatenus ad summam illam animi partem assurgant, ut iam parentem ament non tanq̄ parentem, (Quid enim ille genuit, nisi corpus? quancꝗ hoc ipsum deo parenti debetur) sed tancꝗ uirum bonum, & in quo luceat imago summæ illius mentis, quam unam summū bonum uocant, & extra quam nihil, nec amandū, nec expetendum esse prædicant. Hac eadem regula reliqua, item om̄ia uitæ officia metiuntur, ut ubicꝗ id quod uisibile est, si non est omnino contemnendū, tamen longe minoris faciant, q̄ ea quæ uideri nequeunt. Aiunt aūt & in sacramentis, atcꝗ ipsis pietatis officijs corpus & spiritū inueniri. Velut in ieiunio nō magni ducunt, si quis tantum a carnibus, cœnacꝗ abstineat, id q̄d uulgus absolutum esse ieiuniū existimat, nisi simul & affectibus aliquid adimat, ut minus permittat iræ quam soleat, minus superbiæ. Vtcꝗ ceu minus iam onustus mole cor

porea ſpiritus,ad cœleſtium bonorũ guſtum,fruitio-
nemq́ʒ enitat̃.Similiter & in Synaxi tametſi non eſt a-
ſpernandũ inquiunt,q̊d cærimoniis geritur, tamen id
per ſe,aut parũ eſt conducibile, aut etiã pernicioſum,
niſi id quod eſt ſpiritale acceſſerit,nempe hoc quod ſi
gnis illis uiſibilibus repræſentatur.Repręſentatur aũt
mors Chriſti,quã domitis,extinctis, quaſiq́ʒ ſepultis
corporis affectibus, exprimere mortales oportet, ut
in nouitatem uitæ reſurgant,utq́ʒ unũ cum illo,unum
item inter ſeſe fieri queant.Hæc igitur agit,hæc medi
tatur ille pius.Contra uulgus ſacrificiũ nihil aliud eſſe
credit,quam adeſſe altaribus,idq́ʒ proxime,audire uo
cum ſtrepitũ, aliaſq́ʒ id genus cærimoniolas ſpectare
Nec in his tantũ quæ duntaxat exempli gratia propo
ſuimus,ſed ſimpliciter in omni uita refugit pius ab his
quæ corpori cognata ſunt,ad ęterna,ad inuiſibilia,ad
ſpiritalia rapitur.Proinde cũ ſumma ſit inter hos & il-
los omnibus de rebus diſſenſio,fit,ut utriq́ʒ alteris in-
ſanire uideantur. Quanq́ʒ id uocabuli, rectius in pios
competit,q̃ in uulgus,mea quidem ſententia.Quod
quidem magis perſpicuũ fiet,ſi (quemadmodũ polli-
cita ſum) paucis demonſtraro,ſummũ illud pręmium
nihil aliud eſſe,q̃ inſaniam quandã.Primũ igitur exi-
ſtimate Platonem tale quiddã iam tum ſomniaſſe cũ a
mantium furorem,omnium fœliciſſimũ eſſe ſcriberet.
Etenim qui uehementer amat, iam non in ſe uiuit,ſed
in eo, quod amat, quoq́ʒ longius a ſeipſo digreditur,
& in illud demigrat,hoc magis ac magis gaudet. At-
q́ʒ cum animus a corpore peregrinari meditatur, neq́ʒ
probe ſuis utitur organis, iſtud haud dubie furorem
recte dixeris, Alioqui quid ſibi uult, quod uulgo etiã

dicunt. Non est apud se, Et ad te redi, Et sibi redditus est? Porro quo amor est absolutior, hoc furor est maior, ac foelicior. Ergo quæ nam futura est illa cœlitum uita, ad quã piæ mentes tanto studio suspirant? Nempe spiritus absorbebit corpus, utpote uictor ac fortior Idq; hoc faciet facilius, partim quod iam uelut in suo regno est, partim quod iam olim in uita corpus, ad huiusmodi transformationem repurgarit, atq; extenuarit. Deinde spiritus a mente illa summa mire absorbebitur, quippe infinitis partibus potentiore. Ita ut iam totus homo extra se futurus sit, nec alia ratione foelix futurus, nisi quod extra sese positus, patietur quiddã ineffabile a summo illo bono, omnia in sese rapiente. Iam hæc foelicitas quanq̃ tum demũ perfecta cõtingit cum animi receptis pristinis corporibus immortalitate donabuntur, tamen quoniã piorum uita, nihil aliud est, q̃ illius uitæ meditatio, ac uelut umbra quædam, fit ut pręmiĳ quoq; illius aliquando gustũ, aut odorem aliquem sentiant. Id tametsi minutissima quædã stillula est ad fontem illũ æternæ foelicitatis, tñ longe superat uniuersas corporis uoluptates, etiã si om̃es omniũ mortaliũ delitiæ in unum conferantur. Vsq; adeo præstãt spiritalia corporalibus, inuisibilia uisibilibus. Hoc nimirũ est, q̃d pollicetur propheta, oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ p̃parauit deus diligentibus se. Atq; hęc est Moriæ pars quæ non aufertur commutatione uitæ, sed perficitur. Hoc igitur quibus sentire licuit (contingit aũt perpaucis) ĳ patiuntur quiddã dementiæ simillimũ, loquuntur quædam non satis cohærentia, humano more, sed dant sine mente sonũ, deinde subinde totam oris spe-

ciem uertunt, Nunc alacres, nunc deiecti, nunc lachrymant, nunc rident, nunc suspirant, in summa uere toti extra se sunt. Mox ubi ad sese redierint, negãt se scire, ubi fuerint, utrum in corpore, an extra corpus, uigilãtes, an dormientes, quid audierint, quid uiderint, q̃d dixerint, quid fecerint, non meminerunt, nisi tanquã per nebulam, ac somnium, tantum hoc sciunt, se fœlicissimos fuisse, dum ita desiperent. Itaq; plorant sese resipuisse, nihilq; omnium malint, q̃ hoc insaniæ genus perpetuo insanire. Atq; hæc est futuræ fœlicitatis tenuis quædam degustatiuncula. Verum ego iamdudũ oblita mei ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ. Quanq̃ si quid petulantius aut loquacius a me dictum uidebitur, cogitate & stultitiam, & mulierem dixisse. Sed interim tamen memineritis illius Græcanici prouerbij, πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπεν. Nisi forte putatis hoc ad mulieres nihil attinere. Video uos epilogum expectare, sed nimium desipitis, siquidem arbitramini me quid dixerim etiamdum meminisse. Cum tantam uerborum farraginem effuderim. Vetus illud μισῶ μνάμονα συμπόταν. Nouum hoc, μισῶ μνάμονα ἀκροατάν. Quare ualete, plaudite, uiuite, bibite, Moriæ celeberrimi Mystæ.

i. ultra septa transilio.

Sæpe etiam & stultus fuit opportuna locutus.

Odi memorē cōpotorē Odi memorem auditorē

ΜΩΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ Fœliciter absolutum.

Argentorati ex Aedibus Matthiæ Shurerij Mense Iunio. Anno a Christo nato. M. D. XIX.

ERASMVS ROTERODAMVS MARTINO DORPIO THE OLOGO EXIMIO S. D.

NOn fuit reddita nobis epistola tua, sed tñ exemplar, haud scio q̃ modo exceptũ, amicus quidã exhibuit Antuerpiæ. Deploras Moriã parum fœliciter æditã, studiũ in restituendo Hieronymo nostrũ magnope cõprobas, ab æditione noui testamenti deterres. Quibus literis tuis, mi Dorpi, tantũ abest, ut quicq̃ fuerim offensus, ut posthac mihi cœperis esse multo charior, cũ semper fueris charissimus. Adeo syncere cõsulis, mones amice, obiurgas amãter. Habet nimirũ hoc Christiana charitas, ut etiã cum sæuit maxime, tñ genuinæ suæ dulcedinis gustũ obtineat. Multæ mihi q̃tidie reddunt̃ ab eruditis uiris literæ, quæ me decus Germaniæ, quæ solem, quæ lunã faciunt, & spendidissimis titulis onerãt ueri us q̃ ornant. Harũ, emoriar, si ulla unq̃ me perinde delectauit, ut illa Dorpij mei iurgatrix epistola. Vere dictũ est a Paulo, charitatem nõ peccare, siue q̃d adulat̃, studet prodesse, siue stomachatur nõ aliud agit. Atq̃ utinã liceret per otiũ ad tuas literas rescribere, quo tãto amico satisfaciã. Vehemeter eñ cupio, q̃cquid ago te approbante fieri, cuius ingenio pene cœlesti, cuius eruditioni singulari, cuius iudicio lõge acerrimo tantũ tribuo, ut malim unius Dorpij, q̃ mille cęterorũ calculis approbari. Verũ adhuc a nauigatiõe nauseabũdꝰ & mox equitatiõe fessus, ad hęc, in cõponendis sarcinulis occupatus, satius esse duxi, q̃modocunq̃ rñdere, q̃ amicũ in ista relinq̃re opinione, siue hãc ex teipo

cōceperis, siue instillauerint alij, qui te ad eam epistolã scribendã subornarũt, quo sub aliena persona suã agerent fabulã. Primũ igitur, ut ingenue dicã, æditæ Moriæ ꝑpemodũ me pœnitet. Is libellus nõnihil mihi peperit gl'iæ, uel si mauis, famæ. At ego nihil moror gloriam cũ inuidia cõiunctã. Quanq; o superi qd est hoc totũ, q̊d uulgo gloriam uocant, nisi nomen inanissimũ ex gentilitate relictũ? Quod genus non pauca resederũt apud Christianos, Dum ĩmortalitatem appellãt, famã posteris relictã, & uirtutẽ qualiũcunq; literarũ studiũ. In omnibus ædendis libris hic unicus semp mihi fuit scopus, ut mea industria, aliquã adferrem utilitatẽ Id si minus assequi possem, certe ne quã adferrẽ noxã Proinde cum magnos etiã uiros uideamus literis suis abusos, ad affectus suos digerendos, dũ alius cantat ineptos amores suos, alius adulat̃ ijs quos captat, alius iniuria lacessitus stilo referit, alius ipse sui tibicen est, & in efferendis ꝓprijs laudibus quemuis Trasonem, quemuis Pyrgopolinicen superat, ego tñ quãuis ingenio tenui, & perq̃ exigua doctrina p̃ditus, tamen huc semper spectaui, ut si possem prodessem, sin minus, ne quem læderem. Homerus, suũ in Thersiten odiũ, molesta carminis hypotyposi, ultus est, Plato quã multos noiatim ꝑstrinxit suis dialogis? Cui pepercit Aristoteles, qui nec Platoni pepercit, nec Socrati? Habuit suũ Demosthenes Aeschinem, in quem stilo debacchaketur. Habuit suũ Cicero Pisonem, habuit Vatiniũ, habuit Sallustiũ, habuit Antoniũ. Quãmultos noiatim & ridet & carpit Seneca? Qd' si recentiores expẽdas, & Petrachæ in medicũ quendã, & Laurẽtio in Pogiũ & Politiano in Scalã, stilus teli uice fuit. Quẽ ex oib⁹

mihi dabis tã modestũ, q̃ nõ amarulentius in aliquem scripserit? Ipse Hieronymus, uir tã pius, & grauis, aliq̃ties non sibi temperat, quin in Vigilantiũ incandescat acrius, in Iouinianũ insultet immoderatius, in Rufinũ amarulentius inuehat. Semp hic eruditis mos fuit, q̃c quid dolet, aut delectat chartis ceu fidis sodalibus cõmittere, in harũ sinum om̃es pectoris æstus effundere Immo deprehendas quosdã, nõ alio cõsilio libros scribendos suscipere, q̃ ut in his obiter animi sui motus infulciãt, atq; hac ratiõe transmittãt in posteros. At ego in tot iã ęditis uoluminibus, cũ tam multos candidissime laudarim, q̃so, cuius unq̃ denigraui famã? cui uel leuissimã aspersi labem? Quã gentem, quẽ ordinem, quẽ hoĩem nominatim taxaui? Quid si scias, mi Dorpi, q̃ties ad id faciendũ fuerim, nulli tolerandis contumelijs, ꝓuocatus? Semper tñ uici dolorem animi mei magisq; ratione habui, q̃d posteritas esset iudicatura de nobis, q̃ quid illorũ mereret improbitas. Si res ipsa ꝓinde fuisset nota cæteris, ut erat mihi, nemo me mordacẽ iudicasset, sed æquũ, sed modestũ etiã, ac moderatũ. Sed ita mecũ cogitabã, q̃d alijs cũ nostris priuatis affectibus? Aut q̃ nostra hæc nota poterũt esse uel procul dissitis, uel posteris? Ego nõ q̃d illis, sed q̃d me dignũ est, fecero. Præterea nullus est tã inimicus, quẽ nõ optem, si fieri possit, in amicũ redire. Cur ei rei præcludã uiam? Cur hic scribã in hostem, q̃d aliq̃n frustra nolim scriptũ in amicũ? cur notabo carbone, cui suũ candorẽ, etiamsi ꝓmereat, nõ possim restituere? Malo in hãc peccare partem, ut uel parũ meritos p̃dicem, q̃ ut meritos uituperem. Nã si quem falso laudaris, candori tribuit, sin quantũlibet etiã ignominia dignũ, suis

pinxeris coloribus, nō illius factis, sed tuo morbo ascribit. Vt ne dicā interim, q̄d ut ex iniurijs mutua tali one reciprocātibus, ingens bellū aliq̄ties exorit, sic ex maledictis uicissim ultro citroq; regestis, periculosissimū incendiū, nō raro nascit. Et ut parū Christianū est iniuriā iniuria pensare, ita parū generosi pectoris est, dolorem suū fœminarū exemplo cōuicijs ulcisci. Huiusmodi rōnibus ipse mihi psuasi, ut semp innoxias & incruentas haberē literas, nec eas ullius mali noīe contaminarē. Nec aliud oīno spectauimus in Moria, q̄ q̄d in cæteris lucubrationibus, tametsi uia diuersa. In Enchiridio simpliciter Christianę uitę formā tradidimus In libello de principis institutiōe, palā admonemus, q bus rebus principē oporteat esse instructū. In Panegyrico, sub laudis prætextu, hoc ipm tn̄ agimus oblique q̄d illic egimus aperta frōte. Nec aliud agit in Moria, sub specie lusus, quā actū est in Enchiridio. Admonere uoluimus, nō mordere, pdesse, nō lædere, cōsulere moribus hoīm, nō officere. Plato philosophus tā grauis, largiores in cōpotationibus inuitatiūculas approbat, q̄d arbitret quædā uitia, p hilaritatē uini posse discuti, quę seueritate corrigi nō possent. Et Flaccus existimat iocosam q̄q; admonitionē non minus atq; seriā cōducere. Ridentē, inq̄t, dicere uerū Quid uetat? Neq; nō perspectū est hoc sapientissimis olim uiris, q salu berrima uitæ pcepta, ridendis ac puerilibus in speciē apologis pponere maluerūt, q̄d per se subaustera ueritas uoluptatis illecebra cōmendata, facilius penetrat in aīos mortaliū. Nimirū hoc est illud mel, quod apud Lucretiū medici pueris medentes absinthij poculo plinunt Nec in aliū usum ueteres illi principes, hoc Mo-

rionũ genus in aulas suas induxerũt, q̃ ut horũ liberta
te leuiora quædã uitia, citra ullius offensam, & aperi-
rent & emendarent. Fortasse Christũ in hoc albũ uo-
care nõ conueniat. Verũ si licet cœlestia cũ humanis
ullo modo cõferre, nõne huius parabolæ, cõfine quid
dã habent, cũ ueterũ apologis? Et iucũdius illabit̃ &
acrius insidit in aĩos euangelica ueritas, hmõi lenoci-
nijs cõmendata, q̃ si nuda produceretur. Id q̃d in ope
de doctrina Christiana diuus Augustinus copiose ꝑ-
sequit̃. Videbã q̃ esset mortaliũ uulgus, stultissimis o-
pinionibus corruptũ, idq; in singulis uitę institutis, &
remedij uotũ erat uerius, q̃ spes. Proinde uidebar mi-
hi repperisse rationẽ, ut delicatis aĩs hac arte tanq̃ ob
reperẽ, & cũ uoluptate q̃q; mederer. Et sæpenumero
cõspexerã, festiuũ hoc & iocosum admonendi genus
multis fœlicissime credere. Quod si respõdebis ꝑsonã
quã induxi, leuiorẽ esse, q̃ ut sub illius p̃textu de reb9
serijs disputet̃, hanc culpã fortassis agnoscã. Inepti reꝑ
hensionẽ nõ admodũ deprecor, amarulenti deprecor
Quãq̃ & illud ꝓbe tueri possem, si nõ alia ratione, cer
te tot grauissimorũ hoĩm exemplo, q̃s in ipsius libelli
p̃fatiũcula recensui. Quid aũt facerẽ? Diuersabar id tẽ
poris apud Morũ meũ, ex Italia reuersus, ac renũ do-
lor, cõplusculos dies domi cõtinebat. Et mea biblio-
theca nondũ fuerat aduecta. Tum si maxĩe fuisset, nõ
sinebat morbus qcq̃ in grauioribus studijs acrius agi
tare. Cœpi ꝑ otiũ Morias Encomiũ ludere, nec in hoc
sane, ut æderem, sed ut morbi molestiã, hoc uelut auo
camento leuarẽ. Opis incœpti gustũ amiculis aliq̃t ex
hibui, q̃ iucũdior esset risus, cũ pluribus cõmunis. Qui
bus cũ uehementer placuisset, institerũt uti pergerem

Obsecutus sum, & in hoc negotij septẽ plus minus dies impẽdi. Qui sane sumptus mihi pro argumenti põdere nimius etiã uidebat̃. Deinde quorũ instinctu scripserã, eorũdem, opa, deportatus in Galliã libellus formulis, excusus est, sed ab exemplo non solũ mendoso uerũetiam mutilo. Porro q̃ displicuerit, uel illud satis est argumẽti, q̊d intra pauculos mẽses plus septies fuerit typis stanneis ꝓpagatus, idq; diuersis in locis. Demirabar ipse, q̃d ibi cuiq; placeret. Hanc, mi Dorpi, si ineptiã uocas, habes rerũ cõfidentem, aut certe nõ reclamantẽ. Ad hunc modũ & per otiũ, & amiculis obsecundans ineptiui, idq; semel duntaxat in uita. Quis aũt omnibus horis sapit? At ipse fateris cæteris lucubrationes meas eiusmodi esse, ut iuxta pijs atq; eruditis oĩbus magnopꝫ probentur. Qui sunt isti tã rigidi censores, uel potius Areopagitæ, qui homini uel unã ineptiæ culpã nolint condonare? Quæ tã insignis morositas, ut unico ridiculo offensi libello, tot uigiliarũ superiorũ gratia, repente scriptorem spolient? Quot ineptias aliorũ proferre possem, hac multis partibus ineptiores, etiã in magnis Theologis, dũ rixosas & frigidissimas quæstiones cõmenti, de nugacissimis nugis, ꝑinde ac ꝓ focis & aris inter se digladiant̃. Atq; isti tã ridiculas fabulas, & uel ipsis Atellanis ineptiores citra ꝑsonam agunt. Ego certe uerecundius, q̃ cũ ineptior esse uellem, Stultitię ꝑsonã obtexui, & quemadmodũ apud Platonem Socrates obtecta facie, laudes amoris recitat, ita ipse fabulã hanc personatus egi. Scribis ab istis ipsis q̃bus argumentũ displicet, & ingeniũ, & eruditionem, & eloquentiã probari, uerũ eosdẽ offendi nimis libera mordacitate. At isti reprehensores plus

etiam tribuũt mihi q̃ uelim. Quanq̃ nihil moror hanc laudem, prę̨sertim ab his profectã, qbus ego nec ingeniũ esse puto, nec eruditionẽ, nec eloquentiã. Quibus si pollerẽt, mi Dorpi, crede mihi, nõ tãtope iocis offenderent, salutarib⁹ magis q̃ ingeniosis aut eruditis. Obsecro te p musas, quos tandem oculos, quas aures, q̃d palatũ adferunt isti, q̃s offendit in eo libello mordacitas? Primũ quæ põt illic esse mordacitas, ubi nullius oĩno nomen pstringitur præterq̃ meũ? Cur nõ uenit in mentẽ, q̃d toties inculcat Hieronymus, ubi generalis est de uitijs disputatio, ibi nullius esse psonæ iniuriã. Quod si quisq̃ offendit, non habet q̃d expostulet cũ eo q scripsit, ipse si uolet secum agat iniuriarũ, utpote sui proditor, qd declararit hoc ad se proprie ptinere, q̃d ita dictũ est de oĩbus, ut de nemine sit dictũ, nisi siquis uolens sibi uendicet. An nõ uides me toto opere sic a noĩbus hoĩm temperasse, ut nec gentem ullã acrius taxare uoluerim. Etenĩ ubi cuiq̃ nationi peculiarẽ philautiã recenseo, Hispanis asscribo militiæ laudem. Italis literas & eloquentiã, Anglis lautas mẽsas & formã, & cæteris item eiusmodi quædã, quæ qsq̃ in se dicta, uel agnoscat nõ illibenter, uel certe cũ risu audiat. Ad hæc, cũ iuxta argumenti suscepi rationem, per oĩa mortaliũ genera uoluar, & in taxãdis singulorũ uitijs uerser, quę̨so qd usq̃ aut dictu fœdũ occurrit, aut uirulentũ? Vbi flagitiorũ sentinã aperio? ubi secretam illã uitæ humanę̨ moueo Camarinã? Quis nescit, q̃ multa dici potuerint, in malos pontifices, in improbos episcopos & sacerdotes, in uitiosos principes, breuiter in quẽuis ordinẽ, si ad Iuuenalis exemplũ, nõ puduisset, ea mandare literis, q̃ multos non pudet facere? Tantũ

festiua quædã & ridicula magis q̃ fœda recensuimus, sed ita recẽsuimus, ut obiter & maximis de rebus nõ/nunq̃ admoneamus, q̊d illos scire magnope referat. Scio tibi non esse uacuũ ad hmõi nugas descendere. Sed tñ si qñ dabitur otiũ, fac attentius excutias ridiculos illos Moriæ iocos, nimirũ cõperies nõ paulo ma/gis quadrare ad euãgelistarũ & apostolorũ dogmata q̃ q̊rundã splẽdidas, sicuti putãt, & magnis dignas magistris disputatiões. Atq; ipse q̊q; in tuis literis nõ diffiteris pleraq; uera esse, quæ illic referũtur. Verũ existi/mas non expedisse, auriculas teneras mordaci radere uero. Si putas nullo pacto libere loquẽdũ esse, nec unq̃ ꝓmendã esse ueritatem, nisi cũ nõ offendit, cur medici pharmacis medent̃ amaris, & ἱεϱὰν πικϱὰν, inter laudatissima ponũt remedia? Quod si illi faciunt corpoꝝ medentes uitijs, quãto magis par est nos idẽ facere, in sanãdis aĩoꝝ morbis? Obsecra inqt Paulus, argue, increpa, opportune. Aplus uult oĩbus modis insectan/da esse uitia, & tu nullũ uis hulcus attingi? Præsertim cũ id ea moderatiõe fiat, ut ne possit qdem quisq̃ lædi nisi q studio lęserit seipm. Quod si ulla est rõ, citra ullius offensam, medẽdi uitijs hoĩm, hæc una, ni fallor, est oĩm maxime accõmoda, cũ neq; nomen cuiusq̃ ædit, deinde cũ temperat̃ ab ijs, a quorũ cõmemoratione q̊q; bonorũ abhorrent aures. Etẽ quẽadmodũ in Tragœdijs quædã attrociora sunt, q̃ ut oculis spectatorũ cõueniat exhiberi, & narrasse sufficiat, ita in hoĩm moribus quædã obscœniora sunt, q̃ ut uerecũde possint narrari. Postremo cũ illa ipsa quæ narrant̃, sub ridicu/la ꝑsona, per lusum & iocũ efferunt̃, ut oẽm offensam sermonis hilaritas excludat. An nõ uidemus quantũ

aliq̃ties apud seueros etiã tyannos, ualeat iocus cõmodus & in tp̃e dictus. Quæso te quæ preces, quæ seria or̃o, potuisset regis illius aĩum tã facile placare, q̃ militis iocus? Immo, inq̃t, nisi lagena nos destituisset, lõga atrociora fueram⁹ in te dicturi. Arrisit rex & ignouit. Nec sine cã tã diligenter de risu p̃cipiunt, duo summi rhetores, M. Tull⁹ & Quintilianus. Tantã uim habet lepos & iucũditas sermonis, ut etiã in nos apte tortis dicterijs delectemur, id q̃d de C, Cæsare lr̃is est ꝑditũ Proinde si fateris uera quę scripsi, si festiua magis q̃ obscœna, q̃ ratio cõmodior excogitari poterat, medicãdi cõmuniibus hoĩm malis? Primũ ipsa uoluptas illectat ad legendũ, & illectũ remorat̃. Nam in cęteris, alias res alij uenant̃. Voluptas ex æq̃ blandit̃ oĩbus, nisi si q̃s stupidior est, q̃ ut lr̃atæ uoluptatis sensu tãgi possit. Porro q̃ illic offendunt̃, ubi nullius ædit̃ nomen, ij mihi uident̃ haud multũ abesse a muliercularꝫ affectibus, q̃ si q̃d in malas fœminas dictũ fuerit, si cõmouentur, quasi ea cõtumelia ad singulas ꝑtineat, Rursum si q̃d laudis tribuatur probis mulieribus, sic sibi placent quasi q̃d unius aut alterius est, id ꝑtineat ad oĩm laudẽ Absit hoc ineptię genus a uiris, at multo magis ab eruditis uiris, maxĩe uero a theologis. Si q̃d hic offendo criminis, a quo sum ĩmunis, nõ offendor, sed ip̃e mihi gratulor, q̃ uacẽ ijs malis, q̃bus multos obnoxios esse uideo. Sin est tactũ hulcus aliq̃d, & sum ipse mihi ostẽsus in speculo, nec hic q̃cq̃ est causę, cur offendi debeã Si prudẽs sum, dissimulabo, q̃d sentio, nec ipse mei ueniã proditor. Si ꝓbus, admonitus cauebo, ne mihi tale cõuitiũ posthac in os noĩatim possit impingi, q̃d illic sine nomẽclatura notatũ uideo. Cur non saltẽ hoc do

namus huic libello, q̃d uulgaribus istis cõmœdijs tri-
buũt & idiotæ? Qz multa, q̃ta cũ libertate iaciunt illic
in monarchas, in sacerdotes, in monachos, in uxores,
in maritos, in q̃s non? Et tñ quia nemo noiatim incessi
tur, arrident omẽs, & suũ quisqꝫ morbũ, aut fatet̃ inge
nue, aut dissimulat prudenter. Violentissimi quoqꝫ ty
ranni ferũt scurras & Moriones suos, cũ ab ijs aliq̃ties
manifesto cõuitio feriunt̃. Nõ ultus est Imperator Fla
uius Vespasianus exprobratã sibi cacantis faciẽ. Et q̃
nam isti tã delicatis auribus, qui Moriã ipsam nõ ferũt
in cõmunem hoĩm uitã, sine ullius noĩs inustione lu-
dentem? Nunqꝫ explosa fuisset uetus comœdia, si ab
ædendis noibus illustriũ uirorũ abstinuisset. At tu qui
dem, optime Dorpi, ita propemodũ scribis, quasi, to-
tũ ordinem theologicũ Moriæ libellus a nobis alienas
set. Quid opus fuit inqs, theologorũ ordinem tã acri-
ter lacessere, meãqꝫ deploras fortunã. Olim inquis, tu
as lucubrationes magno studio legebãt omẽs, te p̃sen
tem uidere gestiebãt. Nũc Moria ueluti Dauus inter-
turbat oĩa. Scio te nihil p calumniã scribere, nec ipse te
cũ tergiuersatorem agam. Quæso lacessitũ theologo-
rũ ordinem putas, si qd dictũ fuerit in stultos aut ma-
los theologos, eoqꝫ indignos noĩe? Atqui si placet ista
lex, uniuersum mortaliũ genus infensum habeat, qui
qd dixerit, in sceleratos hoĩes. Quis unq̃ fuit iã impu-
dens rex, qui non fateat̃, regũ nõnullos esse malos, &
hoc honore indignos? Quis epus tã insolens, quin idẽ
de suo fateat̃ ordine? An unus ordo theologorꝵ, in tã
to numero, nullũ habet stupidum, nullũ indoctũ, nul-
lum rixosum, sed tm̃ Paulos, Basilios, & Hieronymos
nobis exhibet? Immo cõtra fit, ut q̃ quæqꝫ professio p̃

clarior est, hoc pauciores habeat q respondeãt. Plures inuenies bonos naucleros q̄ bonos principes, plures medicos bonos, q̄ bonos epos. Atqui ea res haud ptinet ad cõtumeliã ordinis, sed ad laudem paucoꝝ, q in pulcherrimo ordine, sese pulcherrime gesserũt. Rogo dic mihi, cur magis offendũtur theologi, si mõ sunt q offendant, q̄ reges, q̄ primates, q̄ magistratꝰ, q̄ episcopi, q̄ Cardinales, q̄ summi pontifices? Deniq̄ q̄ negotiatores, q̄ mariti, q̄ uxores, q̄ iureconsulti, q̄ poetæ? (Nullũ em̄ oĩno mortaliũ genus præteriјt Moria) Nisi q̊d nõ usq̄adeo desipiũt, ut in se qsq̄ dictũ existimet, q̊d in genere dictũ sit in malos? Diuus Hieronymꝰ scripsit ad Eustochiũ de uirginitate, atq̄ in eo libro, malarũ uirginũ mores ita depingit, ut nullus Apelles magis possit oculis exponere. Nunqd offensa est Eustochiũ? Nunqd succensuit Hieronymo, q̊d uirginũ ordinem dehonestasset? Ne tantulũ qdem. At quãobrem tandẽ? nempe, q̊d uirgo prudens, nõ existimaret ad se ptinere, si quid dictũ esset in malas, imo gaudebat admoneri bonas, ne in tales degenerarent, Gaudebat admoneri malas, ut tales esse desinerent. Scripsit ad Nepotianũ de uita Clericorũ, Scripsit ad Rusticũ de uita Monachoꝝ, ac miris coloribus pingit, miris salibus taxat, utriusq̄ generis uitia. Nihil offensi sunt ad q̊s scripsit, q̊d scirent horũ nihil ad se ptinere. Cur nõ alienatus est Guliemus Mõtioius, inter optĩates aulicos nõ ĩfimus, q̊d mlta luserit Moria in pceres aulicos? Nẽpe cũ ipse sit uir & optimus, & prudẽtissimus, arbitratᷣ id q̊d res est, q̊d in malos ac stultos dictũ est primates, nihil ad se ptinere. Quã mlta lusit in malos & laicos episcopos Moria? Cur nihil hisce rebus offensus est Ar-

chiepiscopus Cantuariensis? Nempe qa uir omni uirtu tum genere absolutus, nihil horũ ad se ptinere iudicat Quid ego tibi pergam cõmemorare noiatim de summis principibus, de cæteris Episcopis, de Abbatibus de Cardinalibus, de uiris eruditiõe claris, quorũ nemi nem adhuc sentio uel pilo factũ alieniorẽ, Moriæ gratia? Nec abduci possum, ut credã ullos theologos irritatos hoc libello, nisi forte pauculos aliquot, q uel nõ intelligãt, uel inuideãt, uel natura sint adeo morosa, ut nihil oino probent. Habet em̃, id q̃d in cõfesso est, hoc hoĩm genus admixtos q̃sdã, primũ ingenio iudicioq̃ adeo infœlici, ut ad nullas oĩno literas sint appositi, nedũ theologicas. Deinde posteaq̃ pauculas Alexandri Galli regulas edidicerint, ad hæc paululũ ineptissimæ Sophistices attigerint, Post ex Aristotele decẽ tenuerint ꝓpositiones, nec has ĩtellectas, Postremo ex Scoto aut Occã, totidẽ edidicerint q̃stiones, Quod supest ex Catholico, Mammetrecto, & cõsimilibus dictionarijs, uelut ex Copiæ cornu petituri, mirũ, q̃ cristas efferãt, ut nihil est arrogãtius ĩperitia. Isti sunt q cõtemnũt diuũ Hieronymũ, ut grãmatisten, qa nõ intelligãt. Isti Græcas, Hebraicas, ĩmo & Latinas rident lr̃as. Et cũ sint q̃uis sue stupidiores, ac ne sensu qdẽ cõmuni p̃diti, putãt se totius arcẽ tenere sapiẽtiæ. Censent oẽs, dãnant, ꝓnuntiãt, nihil addubitãt, nusq̃ hærẽt, nihil nesciunt. Et tñ isti duo tresue magnas sæpenumero cõmouent tragœdias, Quid em̃ est inscitia, uel impudẽtius, uel ptinacius? Hi magno studio cõspirãt in bonas literas, Ambiũt in senatu theologorũ aliqd esse, & uerentur, ne si renascant̃ bonæ lr̃æ, & si resipiscat mũdus, uideantur nihil scisse, q ante hac uulgo nihil nescire uide

bant. Horũ sunt illi clamores, horũ illi tumultus, horũ cõiuratio, in uiros meliorib⁹ addictos lr̃is. His nõ placet Moria, q̃a nõ intelligũt, neq; græce, neq; latine. In hmõi nõ theologos, sed theologiæ histriões, si q̃d forte dictũ sit acerbius, q̃d hoc ad magnificentissimũ bonorũ theologorũ ordinem? Nã si pietatis studio cõmouent isti, cur Moriæ potissimũ succensent? Quã impia q̃ spurca, q̃ pestifera scripsit Pogius? At hic ut author Christianus passim habet in sinu, in omneis pene uersus linguas. Quibus ꝓbris, q̃bus maledictis clericos insectat Pontanus? At hic ut lepidus ac festiuus legit. Quantũ obscœnitatis est in Iuuenale? At hũc q̃dã putant cõcionatoribus etiã utilem esse. Q̃z maledice scripsit in Christianos Corneli⁹ Tacitus, q̃ inimice Suetonius, q̃ impie deridẽt ĩmortalitatẽ aĩarũ Plinius, & Lucianus? At hos tñ eruditionis gr̃a legũt oẽs, & merito q̃dem legũt. Solã Moriã, q̃a salibus aliq̃t luserit, nõ in bonos theologos, & eo dignos titulo, sed in ineruditorũ friuolas q̃stiunculas, & ridiculũ magistri nostri titulũ ferre nõ p̄nt; Ac duo tresue nebulones theologico schemate ꝑsonati, mihi conant hãc mouere ĩuidiã, q̃si theologorũ ordinẽ lęserim & alienarim. Ego tm̃ tribuo theologicis lr̃is, ut eas solas soleã appellare lr̃as. Ita suspicio ueneror q; hũc ordinẽ, ut huic uni nomen dederim, ac uoluerim ascribi. Quanq̃ pudore ꝓhibeor, q̃ minus mihi tã eximiũ titulũ asserã, q̃ppe q̃ non ignorẽ q̃ dotes & eruditionis & uitæ theologico noĩ debeantur. Nescio q̃d hoĩe maius ꝓfitet, q̃ theologũ profitet. Ep̃orũ ea dignitas est, haud mei similiũ. Nobis satis est Socraticũ illud didicisse, q̃d nihil oĩno scimus, & qua possumus opam nostrã iuuãdis aliorũ studijs cõferre.

Eqdem nescio ubi nã lateant isti duo tresue theologorũ dij, q̃s scribis mihi parũ esse propicios. Ipse cõpluribus in locis sum uersatus ab ædita Moria, in tot Academijs uixi, in tot frequentissimis urbibus. Nullũ unq̃ theologũ mihi sensi iratũ nisi unũ aut alterũ ex istorũ numero, q oĩbus bonis lrĩs sunt hostes. Nec hĳ tñ unq̃ uerbo mecũ expostularũt. Qui in absentẽ mussitent nõ admodũ obseruo, tot bonorũ iudicio fretus. Ni uererer, mi Dorpi, ne cui uidear arrogãtius q̃ uerius hæc dicere, q̃ multos tibi possem recensere theologos, uitę sanctimonia celebres, eruditiõe p̃cellentes, dignitate p̄minentes, aliq̃t ex his etiã episcopos, q me nunq̃ magis amplexi sunt, q̃ post æditam Moriã, & quibus ille libellus magis arridet, q̃ mihi ipsi. Horũ singulos titulis ac noĩbus suis hoc loco referrem, nisi uererer ne tãtis etiã uiris, Morię causa, futuri sint iniquiores tres isti theologi, imo unũ duntaxat esse puto apud uos, istius authorem tragœdiæ. Nam rem propemodũ cõiecturis assequor. Quem si uellẽ suis depingere coloribus, nemo mirarẽt eiusmodi uiro displicuisse Moriã, imo mihi non placeret, nisi talibus displiceret. Quanq̃ nec mihi placet. At isto certe nõie, minus displicet, q̃d talibus ingenijs nõ placet. Plus apud me ponderis habet sapientũ & eruditorũ theologorũ iudiciũ, q tantũ absunt, ut me suggillent mordacitatis, ut moderationem etiã & candorem meũ laudibus uehant, q procax per se argumentũ, citra procaciã tractarim, & in re iocosa sine dente luserim. Etẽm ut solis respondeã theologis q̃s solos audio offendi, quis nescit q̃ multa uulgo quoq; dicanẽt in mores malorũ theologorũ? Moria nihil attingit istiusmodi. Tantũ iocatur in otiosas illorũ discę

ptatiũculas, nec has ipsas tñ simpliciter improbat, ue-
rũ eos dãnat, ꝗ in his solis theologicæ rei puppim, ut
aiunt, & prorã collocant, quiꝗ logomachijs, ut diuus
appellauit Paulus, eiusmodi sic occupant̃, ut nec Euã-
gelicas, nec Propheticas, nec Apostolicas lr̃as uacet
legere. Atq; utinã mi Dorpi pauciores essent huic ob-
noxij crimini. Possem tibi producere, ꝗ annũ egressi
octogesimũ, tantũ ętatis in huiusmodi tricis ꝑdiderint
nec unꝗ contextũ euangelicũ euoluerint, id q̊d a me
compertũ, ipsi quoq; demũ confessi sunt. Ne sub Mo-
riæ ꝗdem ꝑsona sum ausus dicere, q̊d tñ non raro mul
tos audio deplorantes, theologos & ipsos, sed uere
theologos, hoc est uiros integros, graues, eruditos, &
ꝗ Christi doctrinã penitus ex ipsis imbiberint fontib⁹
li quoties apud eos sunt, apud q̊s fas liberas animi uo
ces depromere, deplorãt hoc recentius theologiæ ge
nus mundo inuectũ, & uetus illud desyderant. Quid
em̃ eo sanctius, ꝗd augustius, ꝗd ęque resipiens ac re-
ferẽs illa cœlestia Christi dogmata? At hoc, ut omittã
barbari facticijq; sermonis sordes, & portẽta, ut omit
tã oĩm bonarũ literarũ inscitiam, ut imperitiã linguarũ
sic Aristotele, sic humanis inuentiunculis, sic ꝓphanis
etiã legibus est contaminatũ, ut haud sciã an purũ illũ
ac syncerũ Christũ sapiat. Fit em̃ ut dum ad humanas
traditiões nimiũ auertit oculos, minus assequat̃ arche
typũ. Hinc sępenumero cogunt̃ theologi cordatiores
aliud apud populũ dicere, ꝙ uel apud se sentiant, uel a
pud familiares loquant̃. Et aliquoties nõ habeant q̊d
respondeãt cõsultoribus, cũ ꝑspiciunt, aliud docuisse
Christũ, aliud humanis traditiũculis imperari. Quęso
quid cõmertij Christo & Aristoteli? ꝗd sophisticis ca

ptiunculis, cū æternæ sapientiæ mysterijs? Quorsum tot q̄stionū labyrinthi? Inter quas q̄ multæ sunt otio/ sæ, q̄ multę pestilentes, uel hoc ipso q̄d cōtentiones & dissidia pariunt? At sunt uestigāda quædā, sunt & de/ cernēda quædā. Nō abnuo, sed ediuerso pmulta sunt quæ rectius sit omittere q̄ inqrere. Et scientiæ pars est quædā nescire, pmulta de qbus salubrius est ambige/ re, q̄ statuere. Postremo si qd statuendū est, id uelim re uerenter, nō arrogāter, & ex diuinis lr̄is, nō e cōmen ticijs hoīm ratiunculis statui. Nunc neq; q̄stiuncularū ullus est finis, in qbus ipsis tñ, quanta familiariū & fa/ ctionū dissentio. Et q̄tidie decretū ex decreto nascitur Breuiter eo redacta res est, ut negotij summa nō tam ex Christi p̄scripto, q̄ ex scholasticorū definitionibus, & episcoporū qualiūcunq; potestate dependeat. Qui bus rebus sic inuoluta sunt oīa, ut ne spes qdem sit, mundū ad uerū illū christianismū reuocādi. Hęc aliaq; pmulta pspiciūt ac deplorāt sanctissimi, ijdemq; doctis simi uiri, quorū oīm pręcipuā causam in audax hoc & irreuerēs recentiū theologorꝶ genus reijciūt. O si tibi liceret mi Dorpi, tacitis oculis animi mei cogitationes intueri, nimirū intelligeres, q̄ multa prudens hoc reti/ ceam loco. At horū aut nihil attigit Moria, aut certe le uissime attigit, ne quē offenderē. At eādem cautionē in oībus seruare curaui, ne qd obscœne scriberem, ne qd pestiferū moribus, ne qd seditiosum, aut q̄d cū ul/ lius ordinis iniuria cōiunctū uideri posset. Si qd ibi di ctū est de diuorū cultu, semp reperies aliqd ascriptū, q̄d palā testetur, nihil aliud taxari, q̄ supstitionem, non recte colentiū diuos. Item si qd in principes, si quid in ep̄os, si qd dicitur in monachos, semp addimus, q̄d de

claret, illud in ordinis iniuria nō esse dictū, sed in corruptos & suo indignos ordine, ne quenq̄ bonorū læderem, dū maloꝝ insector uitia. Ac rursus dū hoc ago subtractis oīm noībus, effeci q̄d in me fuit, ne uel mali possent offendi. Postremo dū salibus & iocis fictaq̄ & ridicula ꝑsona, tota peragit̃ fabula, curatū est, ut tristes etiā & morosi, boni cōsulant. Iā illud, non ut mordacius dictū notari scribis, sed ut impiū. Nā q̄, inquis, pacto ferāt piæ aures, q̄d futuræ uitæ fœlicitatē dementiæ speciem uocas? Obsecro te optime Dorpi, q̄s tuū candorē docuit, subdolū hoc calūniandi genus? Siue q̄d magis arbitror) quis astutus, ad hāc mihi struendā calumniā, tua abusus est simplicitate? Ad hunc modū solent isti calūniatores pestilētissimi, duo uerba decerpere, eaq̄ nuda, nōnunq̄ & īmutata nōnihil, ꝑtermissis his quæ durū alioq̄ sermonem leniūt & explicant. Notat ac docet hāc astutiā in suis īstitutiōibus Quintilianus, ut nr̃a q̄ cōmodissime referamus, additis cōfirmationibus, & si quid est q̄d mitiget, q̄d extenuet, q̄d alioqui causam adiuuet. Contra q̄ sunt aduersariorū, ea destituta his oībus recitemus, idq̄ uerbis, quā fieri pōt, odiosissimis. Hanc artem isti nō ex Quintiliani p̄ceptis, sed ex sua maleuolentia didicerūt, qua sæpenūero fit, ut quæ magnope placitura fuerint, si sic referant̃, ut scripta sunt, aliter recitata uehemēter offendāt. Relege, q̄so te, locū ac diligenter inspice, q̄bus gradibus, q̄q̄ sermonis ꝓgressu, huc ꝑuentū sit, ut fœlicitatem illā demētiæ speciē esse dicerē. Ad hæc obserua, q̄bus uerbis id explicē, uidebis illic esse, q̄d uere pias aures etiā delectet, tantū abest, ut quicq̄ sit, q̄d offendat. In tua recitatione offendiculū est, non in meo libello.

Etem cũ hoc ageret Moria, ut uniuersum rerũ genus stultitiæ nõie cõplecteretur, doceretq; totius humanę fœlicitatis summã a stultitia pendere, p oĩe mortaliũ genus peruagata est, usq; ad reges ac summos pontifices. Deinde puentũ est ad ipsos apostolos, atq; adeo Christũ, qbus stultitiam quandã tributã reperimus in sacris literis. Neq; uero periculũ est, ne qs hic imaginetur apostolos aut Christũ uere stultos fuisse, sed qd in his q̃q; fuerit infirmũ quiddã, & nostris tributũ affectibus, qd ad æternã illam, ac purã sapientiã parũ sapiens uideri possit. Verũ hæc ipsa stultitia uincit oẽm mundi sapientiã. Quemadmodũ & propheta omnẽ mortalium iustitiã pannis confert fœminæ, menstruo fluxu cõtaĩnatæ. Non qd bonorũ iustitia polluta sit, sed qd ea quæ apud hoĩes purissima sunt, quodãmodo impura sint, si ad illã ineffabilem dei puritatem cõferant. Et ut sapientem proposui stultitiã, ita sanã insaniã, & cordatam amentiã facio. Quoq; mollius esset, qd de sanctorũ fruitione sequebatur, pmitto tres Platonis furores, e quibus fœlicissimus sit amantiũ, qui nihil aliud sit q̃ ecstasis quædã. At piorũ ecstasis nihil aliud est, q̃ gustus quidã futuræ beatitudinis, qua toti absorbebimur in deum, in illo magis q̃ in nobis ipsis futuri. At hũc Plato furorem uocat, cũ quis extra se raptus, in eo est, qd amat, eoq; fruit. Non uides q̃ diligenter paulo post distinxerim stultitię & insaniæ genera, ne qs simpliciũ in uerbis nostris labi posset? Verũ de re non pugno inqs, a uerbis ipsis adhorrent piorũ aures. At cur nõ offendunt eædem aures istæ, cũ Paulũ audiunt dicentẽ, Quod stultũ est dei? & stultitiã crucis? Cur nõ diuũ Thomã in ius uocant, q de Petri ecstasi scribit in

hunc modũ, Dũ pie desipit, sermonẽ incipit de taber/
naculis. Sacrũ illũ ac fœlicem raptũ desipientiã uocat.
Et tñ ista canunť in templis. Cur mihi nõ olim scripse
re dicã, q̃d in precatione quadã Christum magũ dixe
rim & incantatorẽ? Diuus Hieronymus Christũ Sa/
maritanũ appellat, cũ fuerit Iudæus. Paulus eundẽ &
peccatũ uocat, quasi plus dicas q̃ peccatorẽ, Maledi/
ctũ uocat. Q̃ impiũ conuitiũ, si quis maligne uelit in
terpretari? q̃ pia laus, si qs ut Paulus scripsit ita accipi
at? Ad cõsimilem modũ, si quis Christũ prędonem ap
pellet, si qs adulterũ, si quis temulentũ, si qs hæreticũ,
nõne futurũ sit, ut boni omes obturent aures? At si qs
cõmodis uerbis hæc efferat, & sermonis ꝓgressu pau
latim huc lectorẽ ueluti manu deducat, queadmodũ
triumphus ꝑ crucẽ, prædã ab inferis abductã patri re
uexerit, queadmodũ Moysi Synagogã, uelut uxorẽ
Vriæ, sibi adiũxerit, ut ex ea nasceret pacificus ille po
pulus, q̃ pacto charitatis musto temulẽtus, semetipm
nobis impenderit, quemadmodũ nouũ doctrinæ ge/
nus inuexerit, ab oĩm et sapientũ & insipientũ placitis
longe diuersissimũ, quis quæso poterit & offendi, prę
sertim cũ horum uocabulorũ singula nõnunq̃ reperia
mus in arcanis literis, in bonũ usurpatũ sensum? Nos
in Chiliadibus, nã id obiter uenit in mentẽ, Apl'os Si
lenos apellauimus, imo Christũ ipsum Silenũ quen/
dã diximus. Accedat iniquus interpres, q hoc tribus
uerbis odiosius explicet, quid intolerabilius? At legat
pius & æquus, quæ scripsi, ꝓbabit allegoriã. Demiror
aũt nec illud aĩaduersum ab istis, q̃ cautim efferã ista,
q̃q̃ correctione studeã mitigare. Sic em ꝓpono. Sed
posteaq̃ semel τὴν λεοντῆν induimus, age doceamus &

illud,fœlicitatem Christianorũ,quã tot laboribus ex-
petũt,nihil aliud esse q̃ insaniæ stultitiæq; genus quod
dã.Absit inuidia uerbis. Rẽ ipsam potius expendite.
Audis ne? Primũ q̃d Moria de re tã arcana disputat,
id mitigo ꝓuerbio,q̃d iã leonis exuuiũ induerit. Nec
simpliciter appello stultitiã aut insaniã, sed stultitiæ in
saniæq; genus,ut piã stultitiã,& fœlicẽ intelligas insa-
niã,iuxta distinctionẽ quã mox subijcio. Nec hoc cõ
tentus,addo q̃ddã,ut appareat figurã subesse,nõ sim-
plicẽ esse sermonẽ. Nec his cõtentus,offensam depre
cor, q̃ uerborũ sonus possit gignere, & admoneo, ut
magis obseruent,qd dicatur,q̃ quibus dicat̃ uerbis,at
q; hæc qdem in ipsa statim ꝑpositione. Iã uero in ipsa
rei tractatione,qd est oĩno q̃d nõ pie,q̃d non circũspe
cte sit dictũ,ac reuerentius etiã q̃ ut cõueniat Moriæ?
Sed ibi malui paulisꝑ obliuisci decori,q̃ nõ satisfacere
dignitati rei,malui rhetoricen offendere,q̃ lædere pie
tatem. Ac postremo ꝑacta probatiõe,ne quem moue
ret,q̃d de re tã sacra stultitiã,hoc est iocosam ꝑsonã,fe
cerim loquentẽ,& hanc deprecor culpã hisce uerbis.
Verũ ego iãdudũ oblita mei,ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ
Quanq; si qd petulãtius aut loquacius a me dictũ ui-
debit̃,cogitate & stultitiã & mulierẽ dixisse. Vides ut
nusq̃ cessarim oẽm offendiculi ansam p̃cidere. Verũ i
sta non ꝑpendunt, quorũ aures,p̃ter propositiões,cõ
clusiones,& corollaria nihil admittũt. Quid q̃d p̃fatio
ne p̃munierim libellũ, qua conor oẽm p̃cludere calũ-
niã? Neq; quicq̃ addubito,quin ea candidis oĩbus fa-
ciat satis. Quid aũt facias istis,q uel ob ingenij ꝑtinaci
am sibi satisfieri nolint,uel stupidiores sint,q̃ ut satisfa
ctionem intelligant? Nam quemadmodũ Simonides

dixit, Thessalos hebetiores esse, q̄ ut possint a se deci pi, ita quosdã uideas stupidiores, q̄ ut placari queant. Ad hęc, nō mirũ est inuenire q̄d calumniet͠, qui nihil a liud quęrit, nisi q̄d calumniet͠. Quod si q̄s eodem anĩo legat diui Hieronymi libros, centũ locos offendet, q̄ calũniæ pateant, nec deerit, in oĩm Christianissimo do ctore, q̄d ab istis hæreticũ possit appellari. Ne q̄d inte rim dicã de Cypriano, de Lactantio, deq; cæteris cõsi milibus. Deniq; quis unq̄ audiuit ludicrũ argumentũ in theologorũ uocari cognitionē? Quod si placet cur nō eadem opa, q̄cquid a poetis hodie scribit͠, aut ludi tur, ad hanc excutiũt legem? Quot illic reperient ob/ scœna, q̄ ueterem paganismũ olentia? Verũ hæc q̄m inter seria non habent͠, nemo theologoꝝ existimat ad se ptinere. Neq; tñ postulem istorũ exemplũ mihi pa/ trocinari. Ego nec ioco scriptũ a me uelim, q̄d ullo pa cto Christianorũ officiat pietati. Modo detur, qui q̄d scriptum est intelligat, modo detur æquus & integer, quiq; cognoscere studeat, nō affectet calumniari. At si quis istoꝝ habeat rationem, qui primũ nullo sunt in genio prędit, minore iudicio, deinde nihil oĩno bona rum literarũ attigerunt, sordida tantũ ista, pturbataq; doctrina infecti potiusq̄ eruditi, deniq; infensi oĩbus qui sciunt, q̄d ipsi nesciant, nec aliud secũ adferentes propositũ, q̄ calumniandi, quicquid illud sit, q̄d forte utcunq; intellexerint, is nimirũ nihil oĩno scripturus est, si uacare uelit calumnia. Quid quod istorũ nōnul los gloriæ studiũ, ad calumniandũ adducit? Nihil em̃ gloriosius inscitia, cũ scientiæ persuasione coniuncta. Proinde cũ uehemēter sitiant famã, nec eã possint bo nis rationibus assequi, malunt Ephesiũ illum iuuenem

imitari, q̀ incenso phano totius orbis celeberrimo no
bilitatus est, q̄ inglorij uiuere. Et cū ipsi nihil lectu di-
gnū possint ædere, toti sunt in hoc, ut celebriū uirorū
lucubrationes carpant. De alijs loquor, nō de me q̄ ni
hil oīno sum. Ac Moriæ libellū ipse, ne pili q̄dem facio
ne quis putet hac re cōmoueri nos. Quid aūt mirū si
tales, quales modo diximus, propositiōes aliquot eli-
gant, ex magno decerptas ope, quarū alias faciāt scan
dalosas, alias irreuerentiales, alias male sonantes, alias
impias & hæresim sapientes, nō quod hæc mala repe
riant illic, sed quod ipsi secū adferāt? Quanto placabi
lius erat & Christiano candore dignius, eruditorū ho
minū industriā fauore alere, & si quid forte fortuna fu
erit elapsum incogitantius, aut cōniuere, aut comiter
interpretari, q̄ inimice quærere q̊d reprehendas, & sy
cophantā agere, non theologū? Quanto fœlicius mu
tua collatione uel docere uel discere, & ut Hieronymi
anis utar uerbis, in scripturarū campo sine nostro do-
lore ludere? At in istis mirū q̄ nihil sit mediū. Quosdā
authores sic legunt, ut quantūuis manifestū inciderit
erratū, uel friuolo prætextu defendāt, in quosdā adeo
sunt iniqui, ut nihil tam circūspecte dici possit, quod
non aliqua ratione calumnient. Quanto præstiterat,
dum hæc agunt, dum uicissim & lacerant & lacerant
simul & suū perdentes otiū & alienū, Græcas aut He
braicas, aut certe Latinas literas discere? quarū cogni
tio tantū adfert momenti, ad diuinarū scientiam litera
rū, ut mihi sane uideat uehementer impudens, earū ru
dē, theologi nomē sibi uindicare. Proinde, Martine o
ptime, ꝓ mea in te beneuolentia, nō te desinā adhorta
ri, q̊d antehac sæpius feci, ut studijs tuis saltē Græcarꝫ

literarũ cognitionẽ adiungas. Rara quædã est ingenij tui fœlicitas. Stilus solidus, & neruosus ac fluẽs & exuberans, animũ arguit nõ sanũ modo, uerũetiã fœcundũ. Suppetit ætas, nõ tantũ integra, sed uirens adhuc, & florida, Et uulgatũ istum studiorũ cursum, iam fœliciter absoluisti. Crede mihi, si istis tam præclaris initijs Græcanicæ literaturæ colophonẽ addideris, ausim tũ mihi, tum alijs oĩbus, magnũ quiddã de te polliceri, & quod antehac nemo recentiũ theologorũ præstiterit. Quod si in hac es opinione, ut amore ueræ pietatis putes, omnẽ humanã eruditionem esse cõtemnendã, & arbitraris ad hanc sapientiã maiore cõpendio perueniri transfiguratione quadã in Christũ, cæteraqꝫ oĩa, quæ digna cognitu sint, plenius in fidei lumine ꝑspici, q̃ in hoĩm libris, facile tuæ subscripsero sententiæ. Quod si ut nunc habet humanarũ rerũ status, uerã theologicæ rei cognitionẽ tibi promittis, absqꝫ linguarũ peritia, ꝑ sertim eius, in qua pleraqꝫ sunt traditæ diuinæ literæ, tota nimirũ erras uia. Atqꝫ utinã hanc rem ꝑsuadere tibi tam possim, q̃ cupio, nã cupio nõ minus, q̃ & te diligo, & tuis studijs faueo, porro tũ diligo effusissime, tũ faueo impensissime. Quod si tibi nõ possum approbare, saltem illud amici precibus dones uelim, ut periculũ facias. Nihil recusabo supplicij, nisi fateberis amicũ ac fidum fuisse consiliũ. Si quid meret hic meus in te amor, si q̃d ualet patria cõmunis, si q̃d tribuis huic, nõ ausim dicere, doctrinæ, sed certe laboriosæ in bonis literis exercitationi, si quid tribuis ætati, (nã quantũ ad annos attinet, ego tibi pater esse possem) sine me hoc uel gratia, uel authoritate, si minus argumentis, abs te impetrare. Ita demũ mihi uidebor eloquens, q̃d tu mi

hi soles tribuere, si hanc rem psuasero. Quod si asseqr futurũ est, ut uterq; gaudeamus, ego dedisse consiliũ, tu paruisse. Et q nunc es oĩm charissimus, hoc noie nõ paulo futurus es charior, q̃d te tibi reddiderim chariorem, Sin minus, uereor ne natu iã grandior, ac rerũ usu doctus, & meũ probaturus sis consiliũ, & tuã damnaturus sententiã, q̃dq; fere solet usu uenire, tũ intelligas errorem tuũ, cum serũ erit mederi. Possem tibi p multos enumerare noiatim, qui cani iam cœperint in his literis repuerascere, q̃d tandem aniaduertissent, sine his mancũ ac cæcũ esse literarũ studiũ. Verũ hac de re nimis iã multa. Vt ad tuã redeam epistolã. Quoniã existimas hac una ratione leniri posse, theologorũ inuidiã, & ueterem instaurari fauorẽ, si quasi παλινῳδὼν Sophiæ laudẽ opponã Morias Encomio, uehemẽter hortaris & obsecras, ut ita faciã. Ego mi Dorpi, q neminem cõtemno, nisi me ipsum, quiq; cupiã, si liceat, uniuersos mortales habere placatos, nec hoc laboris grauarer suscipere, nisi pspicerem futurũ, ut si quid apud pauculos iniqs & indoctos ortũ est inuidiæ, non solũ nõ extinguat, uerũ etiam magis exacerbet. Proinde satius esse duco μὴ κινεῖν τὸ εὖ κείμενον κακὸν, καὶ τὰν τῆς καμαρίνας μὴ ἀπτεσθαι. Rectius, ni fallor, tpe languescet hæc excetra. Nunc ad alterã epistolæ tuæ partem uenio. Operã meã in Hieronymo restituendo magnopere cõprobas, & ad cõsimiles hortaris labores. Hortaris tu qdem iã currentem, quanq; non tã hortatoribus opus est, ad hanc rem, q̃ adiutoribus, tantũ est in negotio difficultatis. Verũ nolim post hac mihi quicq̃ credas, nisi hic ueracẽ dephenderis. Isti q̃s tantope offendit Moria nec Hieronymi pbabunt æditionẽ. Neq

isti multo sunt æquiores Basilio, Chrysostomo, Nazianzeno q̃ nobis, nisi q̃d in nos licentius debacchant. Quanq̃ aliq̃ties irritatiores, nec illis indigna luminibꝰ uerent effutire. Bonas literas metuũt, & suę timent tyrannidi. Atq; ut intelligas me nõ temere hoc diuinare cũ opus esset institutũ, & fama iã percrebuisset, accurrere quidã graues, ut habent uiri, & insignes, ut sibi uident, theologi, p oia sacra typographũ obtestãtes, ne q̃d græcitatis aut hebraismi pateret admisceri. Ingens in eis literis esse periculũ, nec quicq̃ esse fructus, ad solã curiositatẽ esse paratas. Et ante hoc tẽpus cũ apud Britannos agerẽ, forte fortuna incidit mihi cõpotatio cũ Franciscano q̃dã, primi nois Scotista, q plebis iudicio multũ sapere, suo nihil nescire uidetur. Huic cũ exposuissem q̃d in Hieronymo conarer, uehemẽter admiratus est, esse q̃cq̃ in huius libris, q̃d a theologis nõ intelligeretur, homo usq; adeo indoctus, ut demirer, si tres uersus in oibus Hieronymi lucubratiõibus recte intelligat. Addebat homo suauis, si q̃d in Hieronymi p̄fationibus addubitarẽ, Britonẽ oia luculenter exposuisse. Quæso mi Dorpi, q̃d istis facias theologis, aut q̃d preceris, nisi forte fidelem medicũ q cerebro medeat? Et tñ huius farinæ sunt, aliq̃ties, qui in theologorũ consessu, fortissime uociferant, hi de Christianismo p̄nuntiant. Timent & horrent, ceu rem p̄iculosam ac pestilentẽ, quã diuus Hieronymꝰ, quã Origenes etiã senex magnis sudoribus sibi parauit, q̃ uere theologꝰ esset. At Augustinus iã Episcopus, iã senex, in cõfessionũ libris, deplorat, q̃d iuuenis ab eis literis abhorruisset, quæ sibi in exponẽdis sacris lr̃is magno usui esse potuissent. Si periculũ est, nõ metuã hoc discriminis,

q̄d uiri tam sapientes affectarunt. Si curiositas, nolim esse sanctior Hieronymo, de q̄ q̄ bene mereant̄ isti, q q̄d ille fecit, curiositatem uocāt, uiderint ipsi. Extat p̄ uetustū Pontificij senatus decretū, de cōstituendis doctoribus, q linguas aliq̄t publice traderent, cū de Sophistica, de Aristotelis philosophia perdiscenda, nusq̄ unq̄ quicq̄ sit cautū. Nisi q̄d ista in Decretis uocant̄ in dubiū, utrum fas sit ea discere, nec ne. Atq; horū studium, a multis ac magnis authoribus improbat̄. Cur q̄d Pontificū authoritas iussit, negligimus, de q̄ dubitatū est, imo q̄d improbatū, id solū amplectimur? Quanq̄ idē istis euenit in Aristotele, q̄d in diuinis literis. Adest ubiq; Nemesis illa, contempti sermonis ultrix, passim & hic hallucinant̄, somniant, cæcutiūt, impingunt meraq; portenta proferunt, His egregijs theologis debemus, q̄d ex tā multis scriptoribus, q̄s in catalogo recenset Hieronymus, tā pauci supsint, quia scribebant, q̄d magistri nostri non intelligerent. His debemus, q̄d diuū Hieronymū, sic habemus deprauatū ac mutilum ut alijs plus p̄pe negotij sit in restituendo, q̄ ipsi fuerit in scribendo. Iā uero q̄d tertio loco scribis de nouo testamento. Sane demiror, q̄d tibi acciderit, aut quonā iterim p̄spicacissimos ingenij tui oculos auerteris. Nolis quicq̄ a me mutari, nisi si q̄d forte sit apud Græcos significātius, & negas in hac, qua uulgo utimur, æditione, quicq̄ esse uitij. Nefas esse putas, rem tot seculorum cōsensu, tot synodis approbatā, ullo pacto cōuellere. Obsecro te si uera scribis eruditissime Dorpi, cur frequenter aliter citat Hieronymus, aliter Augustinus, aliter Ambrosius, q̄ nos legimus? Cur Hieronymus multa reprehendit, & corrigit noīatim, quæ tñ in hac ha-

bentur æditione? Quid facies cũ tam multa consentiunt, hoc est, cum secus habent græcorũ codices, cum ad horũ exemplar citat Hieronymus, cum idem habent uetustissi ma latinorum exemplaria, cum ipse sensus multo rectius quadrat? Num his omnibus cõtemptis tuũ sequeris codi cem, fortassis a scriba deprauatũ? Neq; uero quisq̃ asseue rat in diuinis literis ullum esse mendaciũ. Quãdoquidem & hoc adductũ est abs te, neq; totũ hoc, de quo cũ Hiero nymo digladiatur Augustinus, quicq̃ ad rem ptinet. At il lud ipsa res clamitat, & uel cæco, q̃d aiunt, potest esse pspi cuum, sæpe uel ob imperitiã interpretis, uel ob oscitantiã græca male reddita esse, sæpe germanã ac ueram lectio/ nem ab indoctis librarijs fuisse deprauatã, id q̃d quotidie uidemus accidere, aliquoties mutatã a semidoctis, parum attentis. Vter magis fauet mendacio, qui hæc corrigit ac restituit, an qui citius ferat addi mendam, q̃ tolli? Quãdo quidem ea deprauatorũ natura est, ut menda mendam gi gnat. Et sunt fere eiusmodi, quæ mutamus, ut ad empha/ sim pertineant magis, q̃ ad sensum ipsum, quanq; sæpenu mero magna sensus pars est Emphasis. Verum non raro tota aberratum est uia. Quod quoties accidit, quæso te, quo cõfugit Augustinus, quo Ambrosius, quo Hilarius, quo Hieronymus, nisi ad Græcorũ fontes? Id cum sit ec/ clesiasticis quoq; decretis comprobatum, tamẽ tergiuer/ saris, & studes refellere, uel potius elabi distinctiuncula. Scribis eo seculo Græcorum codices emendatiores fuis/ se latinis, nunc cõtra esse, ne fidendum illorum libris, qui desciuerint ab ecclesia Romana. Vix adducor, ut credam te hoc ex animo scribere. Quid ais? non legemus eorum libros, qui desciuerunt a fide Christiana? Cur igitur Ari/ stoteli tantũ authoritatis tribuũt ethnico, cui nihil unq̃ fue

rit cum fide cõmertij? Tota Iudæorũ gens a Christo desciuit, nihil igitur ponderis habebunt apud nos Psalmi & prophetæ, illorũ sermone scripti? Iam mihi recense capita omnia, in quibus græci a latinis dissentiunt orthodoxis, nihil reperies, quod ex noui testamenti uerbis natum sit, aut q̊d huc pertineat. Tantum de uocabulo hypostaseos, de professione sancti spiritus, de consecrandi cærimonijs de paupertate sacerdotum. de potestate Romani Pontifi cis, controuersia est. At nihil horum ex falsatis approbant exemplaribus. At quid dices, ubi uideris sic interpretatũ Origenem, sic Chrysostomũ, sic Basiliũ, sic Hieronymũ? Num eo quoq; seculo falsauerat aliqs Græcorũ codices? Aut quis unq̃ deprehendit Græcorũ codices, uel uno in loco falsatos fuisse? Postremo cur falsare uelint, cum hinc nõ tueantur sua dogmata? Adde huc q̊d semper in omni doctrinæ genere, Græcorũ codices emendatiores fuisse q̃ nostros fatetur & M. Tullius, quanq̃ alioqui græcis iniquior. nã distinctio literarũ, apices, & ipsa scripturæ difficultas, in causa est, quo minus facile queant uitiari, aut si quid fuerit uitiatũ, facilius possit restitui. Porro quod scribis ab hac æditione non esse recedendũ, tot uidelicet consilijs approbata, more uulgariũ theologorũ facis, q quicquid ullo modo in publicũ usum irrepsit, ecclesiasticæ tribuere solent authoritati. At mihi uel unã profer synodũ, in qua sit hæc æditio cõprobata. Nã qui cõprobauit, quæ cuius sit, nemo nouit? Nam Hieronymi non esse, uel ipse teãsttur Hieronymi p̃fationes. Sed esto cõprobarit synodus aliqua, num ita cõprobauit, ut nihil omnino liceat ex Græcorũ fontibus emendare? Num mendas etiam om̃es cõprobauit, quæ uarijs modis potuerint irrepere? Nũ huiusmodi uerbis conceptum fuit decretũ a patribus? Hæc

æditio cuius sit authoris nescimus, sed tamen eam approbamus, nec obstare uolumus, si quid secus habent Græci codices quantumuis emendati. Si quid secus legit Chrysostomus, aut Basilius, aut Athanasius, aut Hieronymus, etiam si illud magis quadrauerit, ad sensum euangelicum & tamen hos ipsos authores in cæteris magnopere comprobamus. Quin etiam quicquid in posterum quocunque modo uel a semidoctis & audaculis, uel ab imperitis, ebrijs, oscitantibus librarijs fuerit uitiatum, deprauatum, additum, omissum, eadem probamus authoritate, neque cuiquam uolumus licere, mutare scripturam, semel inductam. Ridiculum decretum inquis. At huiusmodi necesse est fuisse, si nos authoritate synodi deterres ab hac industria. Postremo quid dicturi sumus, ubi uiderimus, nec huius æditionis exemplaria consentire? Num & hanc pugnantiã approbauit synodus, præscia uidelicet, quid quisque mutaturus esset? Atque utinam mi Dorpi, tantum esset otij Romanis Pontificibus, ut hisce de rebus salutares æderent constitutiones, quibus caueretur, de restituendis bonorum authorum monumentis, de parandis, & reponendis emendatis exemplaribus. Verum in eo consilio sedere nolim istos falsissimo nomine theologos, qui huc tantum spectant, ut quod ipsi didicerunt, id solum habeatur in precio. Quid autem isti didicerunt, quod non sit ineptissimũ, & idem cõfusissimũ? Quibus si cõtingat tyrannis, futurum est, ut antiquatis optimis authoribus, insulsissimas istorũ Nænias pro oraculis habere cogatur mundus. Quæ usque adeo nihil habent bonæ eruditionis, ut ego sane malim uel mediocris esse cerdo, quam istius generis optim⁹, si nihil melioris accesserit doctrinæ. Isti sunt qui nolint quicquã restitui, ne quid ignorasse uideantur.

Hi nobis fictam synodorum authoritatem obijciũt, hi magnum Christianæ fidei discrimen exaggerant, hi periculum ecclesiæ, quam isti scilicet humeris suppositis fultiũt, rectius plaustrum fulturi, & huiusmodi fumos spargunt, apud uulgus indoctum ac superstitiosum, apud quod cũ pro theologis habeãtur, nolint ullã opinionis suæ iacturã facere. Verentur ne, cum perperam diuinas citant literas id quod sæpenumero faciunt, Græcæ aut Hebraicæ ueritatis authoritas in os iaciatur, & mox appareat esse somnium, quod uelut oraculum adducebatur. Diuus Augustinus uir tantus, ad hæc Episcopus, non grauatur uel ab anniculo puero discere. Isti tales, malunt omnia sursum, ac deorsum miscere, quam cõmittere, ut quicquam uideantur ignorare, quod ad absolutam pertineat eruditionem. Quanquam nihil hic uideo, quod magnopere pertineat ad fidei Christianæ synceritatem. Quod si maxime pertineret, hoc certe magis esset elaborãdum. Neque uero periculum est, ne protinus omnes desciscant a Christo si fors additum fuerit, repertum esse in sacris libris, quod uel scriba deprauarit, indoctus aut dormitãs, uel interpres nescio quis parum apte uerterit. Alijs ex rebus hoc periculum est, quas hoc loco prudens subticeo. Quãto Christianius fuerit, semotis contentionibus, quod quisqꝫ possit, in communem usum libenter conferre, idque candide amplecti, simulque & citra fastum discere, quod nescias, & citra inuidiam docere quod scias. Quod si qui sunt illiteratiores, quam ut quicquam recte docere possint, elatiores, quam ut quicquam discere uelint, hos, quoniam pauculi sunt, ualere sinamus, & bonarum, aut certe bonę spei mentiũ potius habeamus rationem. Ostendi quondam meas annotatiões rudes adhuc, & adhuc a follibus, quod

aiunt, calentes, uiris integerrimis, summis theologis, doctissimis Episcopis, Hi fateantur ex illis qualibuscunque rudimentis, sibi plurimū lucis affulsisse, ad diuinarum literarū cognitionem. Porro quod admones, sciebā, Laurentiū Vallam, ante nos hoc laboris occupasse, quippe cuius annotationes primus curarim euulgandas, & Iacobi Fabri in Paulinas epistolas commentarios uideram. Atque utinam ab his sic esset elaboratum, ut nostra industria nihil foret opus. Equidem Vallam plurima laude dignū arbitror, hominem rhetoricum magis quam theologum, qui hac diligentia sit usus in sacris literis, ut græca cum latinis contulerit, cū nō pauci sint theologi, qui nunquam uniuersum testamentum ordine perlegerint. Quanquam ab hoc aliquot locis dissentio, præsertim in his, quæ ad rem theologicam pertinent. Porro Iacobus Faber, cōmentarios illos iam tū habebat in manibus, cum nos hoc operis moliremur ac parum cōmode euenit, ut nec in familiarissimis colloquijs alterutri nostrū in mentem uenerit, de suo meminisse instituto. Nec ante cognoui, quid agitasset ille priusquam opus formulis excusum prodisset. Et huius conatum uehementer approbo. Quanquam ab hoc quoque locis aliquot dissentimus inuiti, cum tali amico libenter ὁμόψηφοι futuri per omnia, nisi ueri magis quam amici esset habenda ratio, præsertim in sacris literis. Sed mihi nondū satis liquet cur hos duos obijcias. Nū ut a re uelut occupata deterreas? At apparebit me post tantos etiā uiros, nō sine causa laborem hunc suscepisse. An hoc significas, nec istorum industriā probari theologis? Equidem quid Laurentio ad ueterem illam inuidiam accesserit non uideo. Fabrum audio probari

ab omnibus. Quid, quod nec omnino simile negotiũ molimur? Laurentius tãtum annotauit locos aliquot, idq́ ut apparet, in trãscursu, leuiq́, quod dici solet, bra chio. Faber in Paulinas duntaxat epistolas ædidit cõ mentarios, easq́ suo more uertit. Tum si quid discre pabat, obiter annotauit. Nos uniuersum testamentũ nouum ad Græcorum exemplaria uertimus, additis e regione græcis, quo cuiuis promptũ sit conferre. Ad iecimus separatim annotationes, in quibus partim ar gumentis, partim ueterum authoritate theologorum docemus, nõ temere mutatum, quod emendauimus, ne uel fide careat nostra correctio, uel facile deprauari possit, quod emendatum est. Atq́ utinam præstare po tuissemus, quod sedulo sumus conati. Nam quantum ad ecclesiæ negotium attinet, nihil uerebor has meas uigiliolas, cuiuis episcopo, cuiuis Cardinali, cuiuis eti am Romano pontifici dicare, modo talis sit, qualem habemus. Postremo non dubito futurũ, quin tu quo q́ sis ædito libro gratulaturus, qui nũc ab ædendo de hortaris, modo uel paululum eas degustaris literas, si ne quibus hisce de rebus recte iudicari non possit. Vi de mi Dorpi, ut eodem officio geminã inieris gratiam nimirũ alteram apud theologos istos, quorum nomi ne diligentissime functus sis tua legatione, alteram a pud me, cui tam amica admonitione testatiorem fece ris amorem tuum. Tu uicissim boni cõsules nostram æque liberam satisfactionem, & si sapis, nostro cõsilio potius accedes, qui tuam unius rem ago, q̃ istorum, qui tuum ingenium eximijs rebus natum, non ob ali ud student, in suam trahere factionem, q̃ quo tanti du cis accessione suas cõmuniant copias. Sequantur illi

meliora si possint, sin minus, tu tamē quod est optimū sequere. Quod si non potes illos reddere meliores, id quod uelim te adniti, saltem illud caue, ne te reddant deteriorem. Porro fac, ut qua fide causam istorum apud me egisti, eadem meam agas apud istos. Placabis homines quoad fieri potest, & psuadebis me, q̊d facio, non in eorum facere contumeliam, qui hasce literas nesciunt, sed in publicam omniū utilitatem, quę nemini nō patebit, si uelit uti, neminem urgebit, si malit carere. Tum eo esse animo, ut si quis exoriatur, qui rectiora docere possit, aut uelit, me primū fore, qui nostra rescindā & abrogem, & illius subscribam sententiæ. Ioanni Paludano, multam ex me salutem dicito, cum quo fac ut hāc de Moria litem partiaris, propter cōmentarios illi dicatos a Listrio nostro. Doctissimo Neuio, humanissimo D. Nicolao, de Beueris, Præposito diui Petri, fac me diligenter cōmendes. Menardū Abbatem, quem tam magnificis ornas prę coniis, nec dubito, quin qua es fide, uerissimis, uel tua causa diligo, uenerorq;, neq; negligam in literis meis, simul atq; inciderit cōmoditas, eius honorificam facere mentionem. Bene uale mortaliū charissime Dorpi.

Antuuerpiæ.

Anno. M. D. XV.

